ISSN 0155-0128

MELBOURNE CHRONICLE

Independent Cultural-Social Periodical

IN THIS ISSUE

YVONNE FEIN — Letter from the Editor 1
DR. JACK FELMAN — Guest Editorial 1
RUSS RAREL — The Yiddish Cinema of the 1920s & 1930s 2
ESTHER OVISS — Australia and New Zealand Jewish Year Book 1985 (Review) 5
RACHEL PIORUN — How the Christians of Spain Attempted to Convert the Jews 7
YVE LOUIS — The Red Bucket 8
MARIA LEWITT — Janusz Korczak, Reflections 11
JANKA ABRAMI — Image (Poem) 12
JEAN THORNTON — Welcome, Student from Hong Kong (Poem) 12

REGISTERED BY AUSTRALIA POST — PUBLICATION NO. VBQ0635.

PRICE $2

Published by the Jewish National Library and Cultural Centre "Kadimah"

Melbourne, Australia No.3 (47) JUNE/JULY 1985

THIS YEAR

AND EVERY YEAR

Look to

Jetset Tours

FOR THE LOWEST PRICES TO

ISRAEL

AND AUSTRALIA'S BEST VALUE
IN OVERSEAS PACKAGE HOLIDAYS

NOBODY GIVES YOU MORE...
Jetset Tours
AUSTRALIA'S No 1.

6th Floor, Jetset House,
550 Bourke Street, Melbourne. Telephone 606 0100

Printed by York Press Pty. Ltd., 1-19 Hoddle Street, Abbotsford for the Publisher
M. Aizenbud, 7 Selwyn Street, Elsternwick, Victoria, 3185 Australia

Melbourne Chronicle

Independent Cultural-Social Periodical

JUNE-JULY 1985 — **MELBOURNE, AUSTRALIA**

Address for Correspondence: Melbourne Chronicle, 7 Selwyn Street, Elsternwick, 3185, Australia

LETTER FROM THE EDITOR

In this issue I have invited a guest editorial. It is something I hope to continue doing intermittently as well as continuing to publish — one per edition — the work of young Jewish writers. Whether this work is of a creative or a documentary nature is immaterial. What is important, I feel, is to give young people with aspirations to write the opportunity of seeing their work printed in a publication that is neither a sporting newsletter nor a school magazine. I welcome contributions from all whom this offer interests. It goes without saying that articles, short stories and poetry from the rest of the public are also of great interest to this editor.

The **Melbourne Chronicle** has not had a regular page for letters to the editor before, but the trickle of letters coming in has been encouraging. This indicates that there is an interest in and some controversy about what we publish. It is welcome and necessary for the healthy growth of any publication and I hope readers continue to respond to our material in increasing numbers.

This month, both the Yiddish and the English editors of the **Chronicle** were invited to attend a gathering of representatives of the ethnic media at the Abruzzo Club in Brunswick. The meeting was called by Brian Howe, Minister for Social Security to discuss the government's intentions to undertake negotiations with overseas countries regarding reciprocal Social Security arrangements. The thrust of the Minister's argument was that the people who moved between countries, left Australia before retirement age, or who had worked in Australia — even for a period of less than ten years, and then returned to their own countries — would be entitled to a pension.

Mr. Howe spoke of the need for extensive consultation with the ethnic communities and outlined the difficulties that beset the negotiations. Talks with Italy, for example, have been going on intermittently since 1951. He seemed determined, however, to push for further attempts to implement the scheme of reciprocal Social Security agreements, which, if in force, would benefit about 40,000 people in its first year of operation.

It was an interesting experience to be present at this gathering and indicates a wider acceptance of the **Chronicle** as a representative of Jewish cultural life. For the **Chronicle** to flourish, however, we need your continued support. Letters, articles, stories, etc., and, of course, sustained readership will allow this to happen. It is right and necessary that it should.

Yvonne Fein

THE MAN THAT G-D FORGOT

by Dr. Jack Felman

After managing to sit through the recent television mini-series on Raoul Wallenberg, I wondered how many were moved enough to watch the documentary which followed. How ironic that we relentlessly pursue those who do evil, to bring them to trial, to make public their crime, to seek satisfaction in revenge, to give release to our inner aggression either as the victim or as the onlooker.

How can a man like Wallenberg, whatever his motives, have been permitted to languish in a Soviet prison? It is immaterial whether he acted out of his own conscience or as an agent of the CIA, or KGB, or MI5 or the Swedish Spies Association. This man was a hero, a man who risked his own life in order to save thousands of Jewish lives. This in itself is a rarity in the history of the Jewish people. Yet how many of us had even heard the name Wallenberg prior to a year ago? Even on hearing his name, how many of us bothered to read or inquire into who this man was and what became of him? Were we so

engulfed in the fog of apathy in which we usually live? Was it because he wasn't Jewish? Was it paranoia and suspicion which often erode our attitudes to the Christian world? Or was it plain ignorance, a lack of interest in our recent history? Are we super-saturated with stories of concentration camps, of murder, gassing, slaughter and seemingly passive acceptance of mass genocide? Perhaps there should be more emphasis on heroism and resistance, on those who fought and opposed and helped to sustain a belief in the milk of human kindness.

Yet, one cannot lay the blame at the feet of the Jews. The post-war years were times of confusion and dispersion as the survivors picked up the remnants of themselves and their belongings and fled Europe in search of a new life. Following this, their lives were embroiled in trying to establish a new life and repress the past. Even those in the newly established Israel were engaged with a new enemy.

The shame of the Wallenberg affair is the shame of the Christian world. The reluctance of the Swedish Government to demand information and the release of this Swedish hero. The reluctance of the U.S. to persevere in the demands for his release together with their refusal to release all information regarding Wallenberg.

Very rarely has a documentary had such a profound effect on me as that concerning Wallenberg. It left me with a feeling of emptiness, anger and sadness at the apparent barbaric disregard for human life. Why does a civilized world sit back and allow injustice, greed, atrocity, starvation and genocide to occur with only muffled opposition? Just how far have we advanced emotionally from our primitive ancestors? Perhaps the answer lies in the education of our children, in setting them guidelines by which to live, in teaching them the respect which man should have for his fellow man. I guess that's something that Raoul Wallenberg had plenty of time to contemplate. Perhaps we should too.

THE YIDDISH CINEMA OF THE 1920s & 1930s

by Russ Rarel

"Hester Street" (1975) is not the only cinematic document of Yiddishkeit . . . for during the late 1920s an extraordinary experiment in ethnic cinema was unfolding in New York. An experiment that grew into a great success throughout the next decade, reaching its zenith the year that Hitler invaded Poland. That experiment — that success was — the Yiddish language "Talkie" feature film. By 1939 the Yiddish "talkies" were made in four countries and exported to just as many continents. One year later they died and by the War's end, they were all but forgotten.

Unlike the multi-million dollar companies of Hollywood, the Yiddish film production houses were at first very small individual concerns reaching out to a specific ethnic audience.

During the 1920s Hollywood produced over 100 movies containing Jewish characters and portraying Jewish life, with titles and subjects varying from: "Children of the Ghetto" (based on Zangwill's work), "Humoresque", "Abie's Irish Rose", "The Jazz Singer", to "Clancey's Kosher Wedding" and the "Cohen & Kelly" and "Izzie & Lizzie" series'. However by 1930 this had changed — no longer were the Los Angeles film moguls willing to pay homage to subjects of their past. It was as if the studio heads started a campaign to in fact de-Semitize movies. In half a dozen years perhaps only six films dealing with Jewish subject matter were made. By 1937, when Hitler had already established his discriminatory policies, Warner Brothers "The Life of Emile Zola" was making no mention of anti-Semitism with regard to the Dreyfus case.

It is not surprising that a few Jewish film makers sensing an unfulfilled need and a ready market turned to creating their own works about Jewish life. Produced with Jewish money the films served at first the Yiddish speaking community which had emigrated to America prior to 1924. These films not only reflected the joys and sorrows of an immigrant generation but also helped them escape the harsh realities of that world. The ethnic cinema certainly started out with more than a few obstacles to surmount — the Talmud's adage that "beginnings are hard" rang true.

Early efforts at making silent films with Yiddish intertitles had met with stiff resistance, not only from the Hollywood production house monopolies but also from the Yiddish theatre itself. In the late 1920s a battle was waged between the Hebrew Actor's Union and the movie makers — not unlike the fights between theatre and film of the early days of the cinema. Yiddish players were barred from taking part in Yiddish films. It was felt that these films were not only a lower art form but were unfair competition for the theatre. The feud died a natural death with the advent of the talkies era in 1927. However, some very good silent features were made both in the U.S. and in Europe — specifically France and Russia.

The end of silent films opened the way, as Yiddish-speaking audiences who enjoyed the universality of silent films where practically no language barrier existed, now found themselves with foreign-language sound feature films which they could not always follow. The audience looked to the alternative, the Yiddish Talkie and the Union realising that this would only mean more jobs for its actors in the long term, joined hands with the film producers enabling the creation of high quality dramatic Yiddish sound cinema.

Whereas Hollywood during its 1920s productions tended to foreground brotherhood, assimilation and intermarriage — being the Great Democratizer — the Yiddish films stressed ethnic unity, traditionalism and the Law of Moses. Though L.A.'s America was a land of opportunity where every ambitious young man could get

ahead, Yiddish films often told a different story. Filled with tragedies of broken homes and straying children, the movies reflected the unconscious fears about the impact of secular life upon family and traditional religious ties. This fear was further complicated by the financial and educational opportunities available in the New World. Yiddish films were rooted in the Yiddish theatre with its emphasis on ethnic unity, tradition, obligation, faith and sacrifice. The films as for the theatre were mostly of a mixture of the classics: Anski's "The Dybbuk", Hirshbein's "Greenfields", Aleichem's "Tevya The Milkman" even Shakespeare's "King Lear" — and soap operas, often focusing on the melodramatics of motherhood: "My Yiddish Mama", "I Want To Be A Mother", "Where Is My Child?", "A Letter To Mother" and so on. Sentimentality and religious conflicts abounded. However the most downbeat of plots was never without a musical of comedic interlude. Also there are seldom outright villains in Yiddish films, crimes result from an error in judgement, not evil intent and such sins are always repairable.

The Encyclopedia Judaica estimates that there were twelve million Yiddish speaking people world wide in 1930 — indicating a logical economic market for an ethnic cinema. Of this figure nearly four million lived in the U.S. and the overwhelming majority in New York which became the capital of the Industry.

The great stage actors of the era — the Yiddish superstars trekked from Second Avenue (home of the theatre) to the film studios — Boris Thomashevesky (the father of the Yiddish theatre in America), Maurice Schwartz (the guiding spirit of "The Yiddish Art Theatre"), Jacob Ben-Ami (founder of the rival "Jewish Art Theatre"), Celia Adler (a member of the famous family of stage players), David Opatashu, Berta Gerston, famous comedians, Molly Picon and Menasha Skulnick, Leo Fuchs and Moishe Oysher. Ida Kaminska and the Warsaw Art Theatre appeared in films in Poland. The Zeitgeist of the stage transferred to celluloid, the film producers seeking perhaps to preserve the treasures of the Yiddish theatre which had risen to great heights in New York's Lower East Side a decade before. In large measure the Yiddish movie came to replace live theatre in the Depression.

The man credited as the "father of Yiddish cinema" was Sidney M. Goldin who conceived, produced and directed pictures well into the thirties. Goldin's involvement with film making went back to pre- "Birth of a Nation". In the Library of Congress Catalogue of Copyright Entries he is listed as the producer and/or author of "Adventures of Lieutenant Petrosino" (1912), "Escaped From Siberia" (1914), "Uriel Acosta" (1914), and "Last Of The Mafia" (1915). Goldin teamed with Ivan Abramson in the 1920s to produce several films with Yiddish intertitles.

Drawing upon the noted talent of the day, Goldin and Abramson starred Maurice Schwartz in "Yiskor" and Molly Picon, already a popular comedienne, in "Mazel Tov". Later Abramson joined with Joseph Seiden, who was subsequently to play a major role in developing the Yiddish cinema, to produce a series of Yiddish newsreels. Abramson moved on in the passing parade.

Goldin's films of the mid 1920s through the early 1930s are for the most part low budget but courageous attempts at film making. The early films were made in a warehouse in New York's East 30s. As much light as possible was 'pumped' onto the set and scenes were completely shot in 10 minutes — the maximum amount of time that the early sound recording disk device would allow. The budget rarely allowed the luxury of re-shooting so whatever was shot in those 10 minutes was in fact what ended up on the screen. But even with low budgets Goldin insisted on top talent, and pieces of early films that remain today, such as Schwartz's "Yiskor" and Picon's "Mazel Tov", attest to the highest standards of 1920s film equal to Hollywood products of the time.

One of Goldin's proteges, Joseph Seiden began as a projectionist in the Nickelodeons moving with Goldin and Abramson as cameraman then assistant director. Seiden went on to make over 15 Yiddish features independently and was renown as the "King of the Jewish B movie". In late 1929 he produced the first full length Yiddish sound film "My Yiddish Mama" (released in 1930) starring Mae Simon and in the same year "Eternal Fools" with Yehudi Bleich, both prominent in the Yiddish theatre. Most of Seiden's films were either tragedies or slapstick comedies. Basically the narratives were thinly disguised moral lessons, whenever possible names of famous Biblical characters were used as worthy examples. Many plots had their basis in bible stories. In a sense "My Yiddish Mama" was an updating of the "Prodigal Son" parable (and no matter that that story is from the New Testament). The overwhelming number of films however dealt with worldly not religious affairs. Films reflected the realities of life in America and in Europe. Often the Europe portrayed was filtered through the memory of the author who viewed the old world while standing on American shores. A good example of Seiden's work is "Motel The Operator" which opens with compelling scenes depicting life in the Ghetto neighbourhoods. The film incorporates traditional elements of Yiddish theatre and cinema — labour management problems and the ever recurring generation problem, finishing off with a happy wedding ceremony. Seiden's films had something to say and they provided a light diversion during the height of the Depression. His goal was to entertain and in this he truly succeeded.

One of the most colourful figures involved with Yiddish film was Edgar G. Ulmer. A product of the Viennese School of Film, Ulmer first worked as a set designer for Max Reinhardt then moved onto Hollywood where he made several features including "The Black Cat" (1934) starring Boris Karloff and "Thunder Over Texas" (1937). Ulmer though Jewish by birth, backed into Yiddish cinema without even speaking the language. He came from Hollywood to work on a Ukrainian film. However, whilst in New York, in passing, he met with several actors from the Jewish Art Theatre. Encouraged by the tremendous response to the Molly Picon films coming over from Poland, he decided to try his hand and was able to convince Peretz Hirshbein to allow him to film the stage success "Greenfields". Although Ulmer was no student of Yiddish culture he knew what he liked — and what he didn't. Ulmer was to change Yiddish film-making once and for all, creating his own distinct style by eliminating the melodrama and taking his productions outdoors. "Greenfields" is as fresh and airy as "The Black

Cat" is dark and haunting. The film was a box office hit and even won an award in Paris as the Best Foreign Picture of 1938.

Along with Ulmer the most compelling of all Yiddish film makers was Joseph Green. Born in Lodz, Poland, Green went to America in 1924 with the Vilner Troupe. As an actor he performed with Maurice Schwartz.

In 1932 Green dubbed an Italian silent film with Yiddish dialogue. That summer he went to Lemberg, Poland for an engagement. He took along a print of the film which he called "Joseph in Egypt" which opened on Passover. It was a first — the only film ever screened in Yiddish and a sellout. He felt that the Jews in Poland deserved their own films so in 1936 he made "Yidel Mitn Fiddle" with Molly Picon, a romantic musical comedy, based on a folk tale. Both "Fiddler On The Roof" and "Yentl The Yeshiva Boy" are outgrowths. Yidl is still technically one of the best musicals made in the 1930s anywhere. The production was edited like all of Green's films at Columbia and was the most prestigious Yiddish film made to date. Over the next four years Green divided his time between New York and Poland churning out films. Yidl was followed by "Der Purimshpieler" (1936), "Mamele" (1938) and "A Brivele Der Mamen" (1938). All were shot in Warsaw studios and on location throughout the country.

PRESS RELEASE FROM THE

AUSTRALIAN JEWISH HISTORICAL SOCIETY

Victorian Branch

3 Alma Road
Camberwell 3124

5th June 1985

"Many people are unaware that *Bubbeh's* reminiscences of life in a new land — Australia — are worth recording and preserving", Dr Howard Freeman said yesterday.

Dr Freeman, President of the Australian Jewish Historical Society (Victorian Branch) explained that there has been an upsurge of interest in family history and ethnic history in recent years, and scholarly interest in Australian Jewish history is booming, as evidenced by the number of books on the subject appearing recently.

"*Bubbeh's* stories of life in Carlton, refugees' account of their flight to Australia through Europe, Shanghai, and other places, what they thought when they got here, and how they salvaged their lives and livelihoods are the building blocks of the historian" Dr Freeman added. He said that now that the migrant generations are ageing and passing away it it vital to try to preserve their valuable contributions for the benefit of historians and future generations of Australian Jews.

The Australian Jewish Historical Society, Victorian Branch, hopes that anyone with manuscripts and ephemera of Australian Jewish interest, however insignificant it may seem, will donate this material to the Society or allow the Society to make copies of it.

Dr Freeman said all such material would be housed in proper archival conditions and would remain under the Society's control. "There is no fear that Jewish material will pass out of Jewish possession" he said, "for our Society has the right to refuse people wishing to consult material in our archives." He said that cassette tapes of oral history would be welcome additions to the Society's holdings and he suggested that a Jewish day-school Australian Jewish history project would be for students to record structured interviews with elderly people and migrants.

AUSTRALIA & NEW ZEALAND JEWISH YEAR BOOK 1985

Published by B'nai B'rith District 21,
Editor: Yehuda Svoray
Reviewed by Esther Oviss

Conventional wisdom will tell you that the camel is the result of the efforts of a committee which set out to create a horse. Such disparaging talk could never apply to the committee responsible for producing the "Australia and New Zealand Year Book for, although their labours may not have succeeded in producing a thoroughbred, they have brought forth a very handsome steed.

The book is, for the most part, a sociological study concerned with Australian Jewry. But the editors have tried to make it more than that by including some fine examples of local Jewish literature by Judith Rodriguez, Stan Marks, Maria Lewith and Serge Liberman as well as an impressive array of drawings and photographs. Although one regrets the bias in favour of Melbourne talent, the book, nevertheless, provides an opportunity for the airing of a range of views which are representative of the broad spectrum of Antipodean Jewish society.

Dr. Colin Rubenstein's article, for instance, examines the Australian political situation as it impinges on Jewish interests. This is done in a clear and comprehensive manner. He makes his readers aware just how our political structure and the people who are part of that structure, affect the fortunes of the Jews both domestically and in the international sphere. Although Prime Minister Hawke has proved to be, unambiguously, a friend of the Jews, his high office makes it mandatory that he is seen by the people of Australia as a leader who represents the interests of the entire community not just those of small sections. The realities of being in power create situations where even-handedness is necessary in order to appease factions within his own parliamentary party on issues such as the establishment of an Arab League office on Australian soil, and on the maintenance of diplomatic relations with Arab States inimical to the interests of the State of Israel. On the domestic front, issues such as funding of Jewish day schools must not be seen in the public arena as preferential treatment for a particular interest group. Dr. Rubenstein feels that, despite some minuses, such as the failure of Australia to support, overtly, Israel's membership of the Asian bloc of the International Labor Organisation and the failure to take a firm stand on moral issues, when the Malaysian government deleted the work of a Jewish composer from the repertoire of its orchestra during a proposed tour of New York, the Hawke government has chalked up a goodly number of plusses in dealing favourably with our own special interest group. Despite the anti-Semitic activities of the League of Rights and the unfavourable broadcasts of station 3.C.R. (the latter somewhat hobbled in recent times) the general atmosphere is seen as a benign one for Jewish interests, but prejudice exists, is dangerous, and vigilance is essential.

Dr. Rubenstein's cautious optimism is not shared by Rabbi John Lury. The Rabbi is bitter and pessimistic with regard to the creation of meaningful dialogue between Australian Jewry and the Australian Council of Churches. The title of the essay, which parodies the Biblical hope for a peaceful world where weapons of war will be changed into agricultural tools and punning on the old adage that the pen is mightier that the sword clearly shows his disillusionment. The Rabbi is deeply concerned with the entrenched, institutionalized anti-Semitism emanating in its modern form from this ancient source. His particular concern is a kit, produced and disseminated by the Church, which claims to be trying to promote peace in the Middle East, but proceeds to distort the facts of the Arab-Jewish conflict with blatantly biased, openly hostile and one sided arguments which are unabashedly pro-Arab. Almost no attempt is made to present the Jewish case. Despite the disillusionment, John Lury doesn't see the future of Jewish-Christian dialogue as completely hopeless. There is, it seems, a small ray of hope in the good will of Christian theologians such as Van Bieren and Dubois whose influence may, somehow, prevail.

Personal and subjective responses to the issue of maintaining a Jewish identity in Australia are grouped under the heading of "Forum'. Two of the contributors to it, who see the situation in somewhat similar terms are: Eve Mahlab and Professor Ron Taft. Both value their Jewish heritage but cannot accept the restrictions of orthodox Judaism. They are Liberal Jews who want to participate in the broad social milieu of Australian life, retaining their Jewish identity without sacrificing whatever they consider of value in the broad social spectrum outside Judaism. Both seem confident about their own ability to straddle the two cultures. Eve Mahlab through her interest in feminism and through her professional contacts has moved into a sphere where she finds friends and intellectual stimulus which she cherishes. She, like Professor Taft and so many of us in the Jewish community are confident of maintaining their Jewish identity without sacrificing whatever is meaningful for them in the non-Jewish Australian culture. The operative word is "integration", never assimilation. Yet, as parents, the shadow of assimilation for future generations seems to make them uneasy. This section would've benefitted from the views of a member of the community who staunchly adheres to the Levitical law:

> [1]"You shall not copy the practices of the land of Egypt where you dwelt, or of the land of Canaan to which I am taking you; nor shall you follow their laws. My rules alone shall you observe and faithfully follow my laws."

Ron Taft also examines the relationship between Israel and Diaspora Jewry. He feels that the ties which bind Jews to their historic homeland will be transformed from the present national political tie to a more abstract, spiritual and emotional one. Yehuda Svoray would probably argue that both the concrete and abstract facets

of the Australian Jewish relationship with Israel are an indissoluble unit. He has found that a large percentage of Australian Jews have close relatives living in Israel, that considerable numbers continue to go on aliya, that the Zionist movement is gaining momentum and that an astonishingly large percentage of Jews (79%) see Israel as a possible refuge in time of need.

Two other writers make interesting contributions to the "Forum". Susan Buccs is one who is concerned with the essential quality, the moral fibre, of Australian Jewry. She fears the consequences of Jewish insularity and makes a very challenging suggestion: Just as we measure the socio-psychic health of our host nations by the degree of anti-Semitism in the national body, we, the Jews, might measure the health of our own community by the degree of concern and participation we put into the fight to redress the social cuts which disadvantage large numbers of non-Jews in our midst. Lisbeth Minz turns her attention to the prospered long term survival of Australian Jewry. She sees this survival as dependent, to some extent, on our ability to extend our socio-religious boundaries so that they embrace people from non-Jewish backgrounds who want to join us.

Providing study opportunities for young people has always had a very high priority in Jewish society. Dr. Geula Solomon sees the Jewish educational achievements, particularly the establishment of Jewish day schools as achievements to be proud of. The large percentage of Jewish children enrolled in these schools is an indication of their success. Dr. Solomon knows the education situation intimately and her commitment to educating children in Jewish values is answering and sincere. Another area of education, this time the secular tertiary level, is analyzed by Sally Bassal and Steven King. Life on university campuses is not without problems for Jewish students since anti-Semitism doesn't, it seems, stop at the doors of academe. Jewish students trying to prepare for the future must also cope with anti-Semitism and the religious and secular bodies offering support, may, in fact, create additional pressures. The battle is, it seems, neverending at every level, particularly the emotional one.

One might expect that a very cool, objective view will be gained by a perusual of statistics. But emotion, this time of pride, is unavoidable when one relates the microcosmic figures to the wealth of Jewish talent, some of which is listed in the Year Book. There is the impressive, but by no means exhaustive list of Jewish writers compiled by Nancy Keesing, and an equally impressive one of Jewish painters. Jewish contribution to jurisprudence is represented by only three names: e.g. Professor Waller, Sir Zelman Cowen and Julius Stone in the sensitive pen portrait of the latter by the former. Jewish contribution in the area of the performing arts is represented by only one person, Rachel Holzer. But there are many talented Jewish artists contributing to the Australian cultural scene in theatre, T.V. and radio working as actors, musicians and composers. One could also make lists of important Jewish names in areas of science, medicine, journalism etc. 3.E.A. provides a limited forum for Jewish talent in broadcasting. Dulcie Kanatopsky, writing on the subject of ethnic radio, is fully aware of the power of Marshal McLuhan's "hot" medium. Jewish participation in Ethnic radio is necessarily small, with so many groups striving for a place in the sun. Nevertheless, this is a very important base from which to reach out to large numbers of people.

The history of Australian Jews is closely intergrated with that of the Australian nation. Rabbi Raymond Apple's history of the Great Synagogue in Sydney is a prime example of this. The synagogue has developed from colonial sycophancy towards its British counterpart into an independent body. The incumbents in positions of leadership were European imports, Rabbi Apple being the first Australian born minister. The community revolving around the synagogue has changed into factions and become more secular in its outlook, once more reflecting trends in the general Australian community.

All the historic vignettes make interesting reading. Ernest Markham provides Australian readers like myself with some interesting insights into the struggles of the numerically diminutive Jewish community to survive in New Zealand. Social acceptance made assimilation very easy and drained them numerically so that maintaining a Jewish community has been extremely difficult. In more recent times economic problems led to the emergence of anit-Semitism, a phenomenon which has now become endemic since the establishment of the League of Rights. Markham is realistic about the problems of the survival of New Zealand Jews as an integrated, identifiable entity since the community is so very small, but he remains optimistic in a typically Yiddish manner using the term "dafke" to express a defiant streak in Judaism which, somehow, makes for continuity against overwhelming odds. The Feiglin family of Victoria established a Jewish "Dynasty" against just such odds and the establishment, growth and survival of the B'nai B'rith organization and its numerous chapters is a shining example of the success that can result from a stubborn, defiant commitment to an ideal. The "Year Book", expressing as it does these aspects as well as many other facets of contemporary and historic life of Antipodean Jewry is not only a milestone but will, I believe, become an important record for the future.

METHODS & DEGREES OF SUCCESS OF THE CHRISTIANS OF SPAIN TO CONVERT THE JEWS

by Rachel Piorun

Rachel Piorun is aged 14 and is a Year Nine student at Beth Rivkah Ladies College. Publishing her article is in line with our policy of encouraging the work of young writers. — Y.F.

The Christians of Spain tried to convert the Jews many times using various methods. Each time the Christians tried out new systems. There are four main methods that the Christians used to try to convert the Jews, all of which I will discuss. An insignificant number were successful but most were not. Firstly, there was the method of persuading them by holding sermons. Secondly, they held debates. Thirdly, they forced them to convert and finally, the expulsion from Spain. In all, the Jews of Spain suffered tremendously.

As I stated, firstly, they tried to persuade the Jews to convert by holding public sermons, which the Jews were forced to attend.

Various people preached public sermons for the Jews to listen to and also for the Christians. The Jews were forced to attend the synagogues and listen to these sermons performed by priests or friars, otherwise they were killed. This was supposed to show them the right way to live and how good Christianity was.

The Christians and Jews listened to these sermons in public squares. The priests aroused anger amongst the Christians against the Jews and this caused ransacking of houses and mass murders.

This method of conversion did not work too well at all.

"If you don't succeed try, try again." This was the Christians' motto. As they had not succeeded with sermons they held public debates.

Two main debates were held in Spain that I will discuss.

Firstly, The Barcelona Disputation in 1263. This was organised by Pablo Christiani who persuaded the King to let him hold this debate.

Speaking on behalf of the Jews was the famous Rambam, who was forced to speak but nevertheless had all the answers for Pablo Christiani.

After four days of continuous arguing, Pablo saw that he had no chance of conquering Rambam and the Torah. He therefore demanded that the King stop the debate.

The King fulfilled Pablo's wishes but Rambam still received a reward for his services.

After this debate Rambam wrote a book about it. The Church considered this a blasphemy and Rambam had to flee Spain in fear of his life.

The second debate was the Tortosa Disputation held in the year 1413. This was arranged by Geronimo de Sante Fe who was a convert and priest. He wished to be respected in a greater manner by the Church so he decided he would make a dispute between the Jews and the Christians.

The Rabbis chosen to represent the Jews were Rabbi Vidal Benveniste and Rabbi Joseph Albo. Both these men even though learned in both the Torah and Talmud, nevertheless lost.

The Christians made it extremely difficult for them to debate by not giving them any freedom of speech. They could not say anything negative about the Christians or their Bible.

Many Jews converted because they saw that their people were defeated. However, there was still a large community of Jews in Spain.

The third method in which the Christians tried to convert the Jews was forcible conversion.

The Christians marched into Jewish homes and told the Jews that if they did not convert they would be arrested, which meant death. Obviously many Jews converted but many more were brave and were tortured and died.

There were many Jews who converted but secretly kept Judaism alive. They were known as Maranos.

These Maranos set up secret underground networks of schools and synagogues. They continued portraying to the outside world that they were Christians but behind these false masks they were sincere Jews. They arranged marriages among themselves and life went on pleasantly for many centuries until the Inquisition arrived.

This was a department set up by the Church to discover and punish disloyal new Christians.

Why would anyone even suspect them you may ask? The reason was that the townspeople became jealous of these new Christians because they held such high positions and they wanted to check up on them.

The Inquisition was not only set up in Spain but in the whole of Europe, Spain's Inquisition was the fiercest and the harshest.

Originally it was not approved by the King and most of the true Christians hated it as much as the Maranos did.

The head of this Inquisition was Thomas de Torquemado who, as you can imagine, was a wicked man.

He set up spies and informers in 1481 to spy on their friends, neighbours and relatives. People dreaded soldiers of the Inquisition coming and knocking on their doors.

When caught they were told to confess. If they did confess they were punished but not by death. If they did not confess they were tortured and if they confessed after torture they were killed quickly and burnt. The people who did not confess at all were burnt at the stake alive. This was known as Auto de Le.

Between 1481 and 1492, over thirteen thousand Maranos were captured and killed.

Forcible conversions were awfully successful in the beginning but ended up causing more trouble. This was because the new Christians were being killed for disloyalty to their new religion, and the horrifying Inquisition having to be introduced.

The fourth and final way in which the Christians converted the Jews was the threat of expulsion.

The Jews were told that if they did not convert they would have to leave their country. Many, many Jews converted but the majority chose to leave.

The Christians set a deadline by which all the Jews of Spain had to leave. By the first of August 1492, there were no Jews left in Christian Spain. Any that by some obscure chance remained were forced to convert and became servants of the King.

Many of these Jews fled to Portugal, their neighbouring country.

The King of Portugal, Mansol, was married to the King of Spain, Ferdinand's daughter. Mansol did not want to expel the Jews from his country as he claimed they were good for the economy and he had plans to purify their souls. But for obvious reasons he was forced to.

The Jews were confined to space with little water and food. They were not allowed to leave this confined area and when the date to leave arrived they became slaves to Mansol.

The majority converted and became Maranos. They lived peacefully until the Inquisition was introduced into Portugal in 1531.

When the Jews were expelled from Spain and Portugal there were still Maranos despite the Inquisition. They had other problems because they lost contact with outside Jewry and the real Jews.

As you have read, the Christians thought up many ways of trying to convert the Jews, most of which finally did not succeed as they remained Maranos. The Jews are a stubborn nation and when it comes to their religion they fight all the way.

THE RED BUCKET

Yve Louis

There he was — the boy with the red bucket! I had only caught glimpses of him before, but now there he was, in full view at last.

From my room above the delicatessen I could see him playing on the slippery-dip in the small park opposite. I watched him clamber up the rungs, down the slide, up the rungs, down again . . . unable to work out what it was about him that fascinated me. He was an average sort of boy, about nine or ten, full of life and energy. Perhaps he reminded me of someone I knew? I ran through a mental list of my nieces and nephews . . . no. Friends' children? No. And none of my own, being a bachelor. Why then was I so drawn to him? Why was it I seemed even to look for him?

It was the red bucket of course. Every time I'd seen him, in the distance or just disappearing around a corner, there had always been that flash of red on the edge of my eye's picture. Now I noted how tightly he held it, never letting it out of his hand — even on the slide. Once, another boy tried to take it; but he pushed the pretender fiercely, maintaining his grip on the bucket, almost as though his life depended on it.

"Nathan!" It was my mother calling me from the shop below. "Nathan!" Distracted, I swung away from the window towards her call . . .

"Nat! Nattie!" I was nine years old again; my mother was calling. "Come and clean out the pail, Nattie!" That was one of my jobs — to scrub out the white enamel pail my mother cooked the pigs' trotters in . . . (our ham'n'beef at Manly wasn't kosher). Our customers demanded pigs feet, so my mother cooked them and my father, a salesman to his fingertips, sold them. Our branch of the family wasn't religious and he upheld honest trading over outdated scruples anytime.

David, my father, was quite a guy. A great charmer, he would sit on his stool behind the cold-cuts, puffing on an interminable cigar, joking with the ladies who came in for their half of brawn or quarter of devon. Oh, the chivalrous, sincere compliments he paid them! They always came back. He was the born salesman all right, but it was my mother who prepared all the merchandise. Every night she sliced up the slaw, made the potato salad, cooked the trotters, stirred the aspic: even, for Fridays, fried her delicious pieces of fish — her specialty for the week. Then the next day, with great elan, David dispensed these delicacies amongst his eager customers.

Momma adored him; so did my older sister, Miriam, and so did I. He adored and idealised us too. We were his angels, he was our god. We were a happy family.

However, the one thing momma didn't like doing was slicing the bacon — not on religious grounds — she just didn't have the knack. But this is where David excelled himself. He carved with poetry, never for one moment removing the cigar from his mouth.

Momma scolded. "Oh, David! So unhygienic!" (I'd brought this word home from school. In 1938 we Primary kids were being taught that 'health and hygiene' was the way to a better, happier world.)

With a deeper puff than ever he retorted that the girls — his customers — loved it! Indeed they must have, for after a time, the smell of cigars premeated the entire stock. In fact, even before you opened the screen-door, that rich aroma curled in your nostrils. Ours was the most opulent shop along the whole block.

However, my father was not all charm and smiles. Often after closing time, he'd sit with his cigar and a cup of mother's coffee, deep in thought. I'm not sure what he thought about; his eyes half-closed, or wide open with a faraway gaze. Perhaps it was his dead father and his distant, scattered uncles, all of whom had fled from political prison and the Czar's secret police. Their crime? Teaching other Jews to read. Or perhaps he thought of thousands now fleeing or held in Hitler's Germany. "So much suffering," he'd sigh, "so much." Then rise angrily. "While I sit here safe and sound, over there, they die!" His hands falling helplessly by his side he asked, "What can I do?" I guessed he wanted to turn his eyes to heaven with the question, but that he could not. His bridges had been crossed. "Oh, Nat, perhaps I should've been a better Jew, eh?"

When he wasn't at home smoking his cigar, David strolled along the esplanade. "Come with me, Nattie?" he sometimes invited. More and more the strolling became a pacing — he'd pace and brood and smoke. Sometimes tears sprang to his eyes and ashamed to wipe them, he let them swim there before they rolled down his cheeks. Perhaps he couldn't see for tears that evening a lorry struck him when he took his last walk alone.

He was buried simply, from the Funeral Parlour three doors up, without a rabbi. Mr Grainger from the Chamber of Commerce said some nice words, but, nobody but us closed their door for the day.

Momma grieved him bitterly — the centre of her life had gone — but somehow she continued to cook, perhaps from habit, and gradually she discovered he was hardly missed from the running of the business itself. Of course, those who had come for his cigar-smoking charm missed him, but the smell was so lastingly imbued, it was like coming back to the land of pleasant memories and they continued to patronise us. Also, grief hadn't lessened momma's touch with pigs' trotters.

The turnover had never been so great as to allow for hired help, so now, instead of momma helping David in the shop rush times, it was Miriam who helped momma after school and Saturday mornings. I acquired new responsibility too, as man of the house . . . scouring, scrubbing, dusting shelves, cleaning the window.

I took it all very seriously and vowed to take more and more off momma's shoulders. Actually, I was jealous of Miriam, who had graduated to slicing up the slaw. I asked if I could do it too, but momma would never let me touch the knives. "The customers don't want any juicy little fingers," she frowned.

After a time, she settled down to her new life without David, managing everything quite well, except as before, the slicing of the bacon. She found it so difficult to do, she was cutting less and less each week and eventually thought about discontinuing the line altogether. But there was good profit in bacon and momma had to be practical. (Her own war to feed and clothe us was more immediate than the one in Europe that winter.) So she made a decision to modernise. She put away David's bacon knife and bought a new electric slicer.

What excitement there was the day it was installed. It seemed to me almost like a birthday present, because that was also the day I turned ten. It was a magnificent machine; rectangular red and circular silver. It was the first piece of electric machinery we'd ever had in the shop and I just itched to know how it worked. My junior mechanic's eye took in the external details of its construction while my inventive mind guessed at its internal workings.

Covetously, I watched while momma slowly mastered the technique of slicing bacon on the machine. But still she seemed afraid of it — it was always the job she put off till the very last minute. I wheedled and wheedled for her to let me take it over, but: "Don't **ever** touch it!" she commanded each time. I was very much offended by her lack of confidence in me. After all, slicing the bacon had been my father's job, surely now it was up to me!

One Friday night after I'd scrubbed out the enamel pail, I went back into the shop to see if there was anything else I could do. Everything seemed to be in readiness for the next morning and I was about to turn out the light, when I noticed that the bacon rashers were low. And Saturday morning was very big on bacon rashers. Poor momma I thought; she could have an extra ten minutes in bed if I cut some for her now. And it was time she realised I **was** big enough. I put down the pail.

The side of bacon felt heavy and cold as I lifted it out of the old fashioned fridge at the back of the shop. The slicer, set high on the counter, was just a little out of my reach. The bacon, leaving my control, slammed down hard. I dragged over a butter box to stand on and it was much easier then to turn the bacon so that the cut side faced the blade. My hands felt slippery but I was too occupied to bother wiping them. I pushed the bacon hard against the blade, then brought up the spiked grip and jammed it firmly into the outer rind so that I could push the bacon back and forwards.

I reached over to turn on the switch and the blade let out an instant, piercing scream. I watched it spin furiously, suddenly awed by this moment of confrontation. Slowly, my greasy hand found the handle. Slowly I began to push the bacon forward, towards the wildly spinning silver blade.

"Nat!" shrilled my mother from the bedroom above. "Nattie!" I'd forgotten she would hear. Startled by guilt, I darted my hand across to turn off the switch. The butter box tilted.

I didn't feel anything at first, except a slow warmth, like the warmth of milk spreading up my arm. I had time enough to wonder what it was before I saw that my arm looked somehow different. Incredulously, I was seeing little bits of my hand shooting like bullets all over the shop. Little red bullets, hitting and dropping. All the time, the blade kept spinning, screaming, choking; whirring from silver to red.

Only then it was, I knew my own life was painting the voracious slicer, streaking the counter, smearing the walls; only then perceived my own precious blood wasting. I grabbed up the enamel pail and its whiteness filled red, red, redder, holding my life . . .

"Momma!" I screamed, "Momma! Momma!"

I dragged myself back to the present. My mother is calling me from the shop below to unpack the deliveries. These days the bacon comes already sliced, pink and smiling in cardboard cartons . . . the white curves of fat, innocuous toothy grins to mock me.

David, was this why you cried?

When I turn back to the window, I can see no boy in the park . . . no boy on the slippery-dip . . . no boy sliding down . . . no boy with his red bucket clutched tight in his good hand. It doesn't matter. I know I will see him again tomorrow; or the next day. Or the next . . .

LETTERS

Dear Editor,

I remember reading Alan Collins' "Dead Eyes" (Melbourne Chronicle Feb-March) and almost reeling from the blow dealt in its last paragraphs. But I was more disturbed by the response it provoked from Sara Leider (letters to the Editor, Melb. Chronicle April-May).

I do not know Mr. Collins, so I cannot confirm whether he is blonde or dark. (Whatever happened to poetic license?) For the same reasons I cannot confirm whether or not he is an anti-Semite. From having read the story I ascertained: (i) that its protagonist was fair haired; and (ii) that far from being anti-Semitic, the story was an affirmation of the protagonist's Jewishness. Having had to fight his prospective in-laws who did not recognize this Jewishness, in order to avoid the otherwise inevitable suffocation by them, (or total defeat by just walking away from the situation as they suggested he do), could realistically result in the intensity of feeling such as that expressed in the closing paragraphs.

The opening paragraphs, cleverly comparing the effects of a twelve hour train journey with those of a two hour flight, are too well crafted for the article to be dismissed as a "really insignificant piece of literary endeavour".

Saul Bellow's harshest critics have been other Jews who have taken offence at some of his less pleasant observations. Bellow, Collins and others ought to be able to write critically, aggressively and honestly without having to endure the charge of "traitor" being levelled at them.

Yours faithfully

VIVIENNE AWFORD

Dear Editor,

As a non Jew it's with a real sense of intrusion that I write to you to comment on the subject of your recent editorial "Explaining the Inexplicable" and your magazine generally. I say, intrusion, because obviously the Germans' cruel and resolute decimation of Jews over forty years ago has left Jewish survivors and their offspring with private horrors too sensitive to disturb for some. I mean, what can I say when one of your letter-writers, Sara Lieder, castigates the author of the recently published short story "Dead Eyes" as Anglo-Jewish.

However, what I have to say may be of interest as my perspective towards Jews can be varyingly of compassion, caustic criticism and confusion. And that may be representatively goyish. The compassion, of course is related to the appalling suffering Jews underwent at the hands of the Germans. Perhaps that should more correctly be Nazis. I'm not alone in this amongst the non-Jews, but I must say that I'm shocked at the number of people I meet who feel Nazi war criminals shouldn't be hunted down so long after their crimes were committed. I think, in the context of your editorial, if I've grasped it correctly, that restoration of the finer values humanity is capable of are always to be striven for by explaining the so called inexplicable. Remove the mystery, find and punish those who found physical satisfaction and intellectual pleasure in their cowardly, cruel actions decades ago. More power to your pen in that task.

Where my caustic criticism rests is with what I see as the tribal narrowness of Jewishness. Sara Lieder gives a glimpse of it in some comments in her letter reproaching the author of "Dead Eyes", Mr. Collins, for aspects of his existence, i.e. "How dare Mr. Collins! Isn't he ashamed, he of the Anglo-Jewish, Australian-born concentration-camp-spared, background". In her postscript she said, "What is an honorable death to this Albion-Judean of the Gallipoli bungle tradition"? (To that I feel like saying: "Ah, fair suck of the sauce bottle, Sara". But levity mightn't be appropriate). Here, I think, in the case of Sara Lieder, is a cultural expression of Jewishness that appears to so cuttingly define who or what is Jewish. It is this sort of expression that makes me wonder if the insularity of being Jewish ever allows for thought of others who have suffered. Like those at Gallipoli. Like the relatives of those three million Cambodians whose skulls and bones are beginning to leave their gruesome imagery on humanity's consciousness. The "inexplicable" appears again.

And my confusion: Is Sara Leider right in her assertion that factually Mr. Collins is wrong in his fictional portrayals in "Dead Eyes".

Yours sincerely,

JOHN GREENWAY

JANUSZ KORCZAK, REFLECTIONS

by Maria Lewitt

Continued from last issue.

A legend was born on the panic stricken streets of Warsaw Ghetto when Korczak and his children marched quietly towards the Umschlagplatz.

Perhaps he was singled out because after so many millions of nameless victims, we were in a desperate need to put a name and a face to one. What better name than that of Janusz Korczak? A legend which was born and which will grow. The facts are all there. Two hundred children, three years of constant struggle preceded by years of self-denial.

Korczak was sixty four at the time. He was worn out. In his diary which he kept in the Ghetto, he said: 'It's a great effort to step down from the pavement to the road and to climb back again. Someone bumped into me. I swayed and leaned against the wall. It's not that I feel faint. Only today I lifted one of the boys, thirty kilograms of living, resisting weight. It's not lack of strength, it's lack of will power.'

What I want to say is that in the closing months of his life Korczak was dispirited. Not always, but often enough. His diary is the testimony of his life, his attitudes, his philosophy, his work. It's the most moving document, even if it's not always clear. There are experts who argue that it's not the best of his writing. I dare to disagree. Korczak's soul is there, his thoughts, his sharp alert mind, his concern for others, even his dry sense of humour. It's full of visionary ideas for the future. But I will come back to his diary later.

August the 5th 1942.

Korczak wasn't the only one who went with his children. Stefania Wilczynska was there. Six other members of the staff were there including the Home's book-keeper Henryk Asterblum. The teachers and helpers: Felek Grzyb, Nacia Poz, Roza Sztockman, Sabina Leizerowicz, Dorka Solnicka . . .

What I want to say is not easy. They went together. And I think that Korczak couldn't have died any other way. His death was the culmination of his whole life's work, the only logical conclusion true to his morality, courage and high principles. What about the others? Some were very young. I think it's only appropriate to mention them. It must had been more difficult for those young members of the staff not to desert. I don't intend to belittle Korczak's sacrifice, perhaps it was again his ability to keep the whole Home together.

He knew how to infect people with enthusiasm, how to draw them together, how to present the urgency of the cause. The best example was Stefania Wilczynska who offered Korczak her unquestionable, almost slavish support. Herself a graduate in pedagogy from Belgian and Swiss Universities, she started at the Children's Home before the First World War and carried out her duties till the end. She never took a holiday. She was in charge of the administrative side of the Home. Apart from this she did what was needed to be done. I would suggest that thanks to her and to the other members of the staff, Korczak was able to branch off into so many other activities.

In his diary Korczak said: 'I am fighting without a hope of victory, without visible effect, but I don't want to and cannot stop that fight.'

A dreamer, an ideologist bombarded with naked realism and still a fighter. After all, that was what he had always done. His days in the Warsaw Ghetto were never easy. He was to organise the funds and the food-supplies to keep over two hundred people alive, in conditions where to feed even one single family was a grave problem.

'My day, a conference with two ladies, high in social service. Followed by two interviews, one ended with a row. Followed by a meeting. Returned home crushed. Seven visits, explanations, flight of stairs, questionings — Result, fifty zloty and a pledge for a further five zloty — How is it possible to feed two hundred people . . . This is what his life was like for almost three years. Days full of anguish, frustrations and pain. At night time he allowed himself the luxury to be himself. He filled the pages of his diary with his thoughts, reflections. He was talking to himself.

'Winter approaches, our finances — on all our enemies — non existent — So perhaps some miracle would happen — in -this-very-instant. We shouldn't fear for the worst, that the situation is bad, that those who have and can and should, wont' assist . . . You maintain that miracles don't happen?

They do . . .

But it helps if one is slightly crazy these days.'

There were attempts made to save Korczak. Maryna Falska, his Polish counterpart and a life long friend, organised the papers, the exit and a room where to hide. The last attempt was made in 1942. The messenger took with him Korczak's refusal and the impression of the Home being "an oasis run according to the normal, well established routine". The Children's Home was run normally till the very end. The Home's newspaper never ceased to appear, weekly medical examinations continued. Children had even produced a play by Rabindranath Tagore 'The Post Office'.

The invitation read: 'We are not inclined to make promises not having certainty. We are convinced that this hour of a beautiful parable by a thinker and a poet will reach the highest point in your emotions. Therefore we invite you for Saturday the 18th of July 1942 at 4.30.'

It must be significant that Korczak signed the invitation with his both names: Goldszmit-Korczak.

'Why do I write?', Korczak asked himself. 'Why make a fool of myself? Whatever is wise is known to a hundred men.' He spun the web of his thoughts.

'Boredom is a hunger of the spirit,' he observed.

'Loneliness doesn't hurt. I appreciate memories.'

'I want to be young, therefore I make plans for the future.' So, in May 1942, he planned to write: "Night in an orphanage," a novel set up in Palestine, four complementary novels to his book on Pasteur, a book on King David and Second, something similar to King Matthew the First. Also an autobiography. 'If I have time,' he added.

He wrote at night. His room wasn't his any more. He shared it with a few very sick children and a seriously ill father of one. He mentioned that he drank alcohol. And he dreamt his dreams: of a contest of poets and musicians 'in the most splendid of Olympic Games'.

He recalled his first puppet show, his father's sternness and himself offering a coin to a beggar. And the streets of his Warsaw.

I can't stop thinking of the background, of the streets of Warsaw Ghetto. Korczak hardly referred to them. Only sometimes, he would allow himself to paint a picture, without judging, without commenting.

'A young boy lies on the road, already dead, or still alive. At the same spot three boys play horses. They try to untangle the string.

They deliberate, argue, are getting impatient, knock against the body. In the end one of them says: "Let's go. He's in the way." They move on, just a few steps further and continue with their game.'

What's amazing in Korczak's diary, is his spirit. His willingness to plan for the future which must had been an abstract concept for many. His range of interests was as if drawn from unquenchable resources. He talked on birth control and perfect marriages. He covered the subject of euthanasia in great detail, questioning the right, approaching it from the moral, legal as well as the individual point of view.

He would have liked to organise funds in aid of political prisoners and reflected that 'Man of today has matured but he has not become any wiser, nor better'. And he prophesied that 'if not one man, then another will launch himself into space'.

He reflected on changes which have taken place in the social structure, where the power of churches was diminished. Where sermons gave room to lectures. Where arts treasures are seen by millions in the public galleries. He observed that 'the penal, civil and commercial codes are the equivalent to the old ten commandments and commentaries', that 'Diplomacy is no less effective than prayers.'

He visualised that a teacher in the future will have to be a stenographer and a cameraman. 'And what about dictaphones, radio?', he dreamt.

He was concerned with progress and the problems it might bring, namely unemployment. 'Even today we need disasters to provide work and goals for only one generation.'

He thought of new methods of land cultivation, of livestock breeding, of synthetic products, of colonisation of the inaccessible regions. And of communication with distant planets. Mars, perhaps the Moon. Diseases conquered, alcohol replaced with a whiff of a gas. Sufficient daily nourishment in two 'X-bion' pills. Radio perfected 'No difference between live music and a canned, conserved melody'.

But he also wrote: 'There are problems which lie across the footpath like blood-stained rags. People cross to the other side of the street and turn their eyes away in order not to see.

'I do the same,' he confessed.

'Oh, how difficult is the life, how simple the death. It's so much easier to die for a cause. It's so much harder to live for an ideal, from day to day. From year to year.'

I must share with you another quote.

"The loneliness of old age, the memories and a confession. A balance sheet and the last will. Deep concern — what to pass on and to whom.

Isn't it a fact that there is more good in this world? Quiet, unobtrusive goodness, unaware of its own potency.

Isn't it a fact that one generation is not so very important?"

In one of his stories for children called 'Three expeditions of Young Hershel', Korczak portrayed a mad rabbi who tells of the annihilation of Jewish people. 'There was war and Titus burned the Temple. Yes . . . Yes . . . Fire everywhere. God's books were burning. Yes . . . Yes . . .

But not really. Only the paper burned and the letters ran away and stayed alive.'

How fortunate for us that Korczak's letters stayed alive.

"IMAGE"

by Janka Abrami

Like a child to a toy
I cling to the picture of me
I've never been
but wanted to be,
A face in the mirror I see
as I turn and toss
during sleepless nights,
a glimpse of the dream
my father had for me
tales of future bliss
my mother used to sing.

Broken is the mirror
of reality. Split!
Criss-crossed by millions lines,
hollow eyes look back at me
my face an empty vessel
drained by emotions
foolishly spent, wasted.
The face of a stranger
I never meant to be
striving for things
I didn't really want
never cared for
never dreamt about.

Like a child to a toy
I cling to the picture of me,
An image
In the perfect mirror of my dream.

WELCOME, STUDENT FROM HONG KONG

Jean Thornton

Early Sunday morning
Tullamarine is drowsy
yet still breathes life:
the cacaphony cushions Shusan.

But away from the terminal
free-ways yawn empty,
suburbs stretch in slumber;
at Surrey Hills nothing stirs
save fronds of the aged palm
at top of Scottsdale Street.
The silence is loud and terrifying
to the student from Hong Kong.

ס'איז דעריבער נישט קיין חידוש, וואָס זיי זענען געוועזן פאַרהאַסט פון די אַנדערע דיפּלאָמאַטן, און נישט ווייניקער פונעם אַמבאַסאַדאָר אַליין, אַ דאָן־זשואַן טיפּ, וואָס איז צוגעשטאַנען צו מאַדאַם פּעטראָוו און זי האָט אים אָפּגעשטויסן פון זיך.

דערנאָך, אין יולי, 1953, האָט מען אין מאָסקווע אָפּגערוימט בעריאַן. דער איינפלוס און מאַכט פון דער „עמ־ווע־הע" איז פּלוצים געפאַלן, און דער אַמבאַסאַדאָר האָט באַלד דאָס אויסגענוצט און אָפּגעשיקט אַ באַריכט קיין מאָסקווע, אַז די פּעטראָווס האָבן געשאַפן אַ „בעריאַ־קרייז". אָט דאָס האָט שפּעטער געפירט דערצו, אַז די פּעטראָווס זאָל מען צוריקרופן קיין מאָסקווע און זיי זאָלן נישט וועלן פאָרן און פאַרבלייבן אין אויסטראַליע.

פּעטראָוו האָט פאַרצויגן מיטן באַשלוס ביז דעם סאַמע מאָמענט, ווען ער איז געווען זיכער, אַז די אויסטראַלישע באַאַמטע וועלן אים גוט באַצאָלן, פאַרזיכערן זיין מאַטעריעלע עקזיסטענץ און דער עיקר אים געבן אַן איינמאַליקע סומע פון פינף טויזנט פונט. מורא און געלט — דאָס זענען געווען די כוחות, וואָס האָבן געטריבן די פּעטראָווס אין די אָרעמס פון דעם מערב.

ווי אַזוי האָט די סאָוויעטישע סיסטעם געשאַפן אַזעלכע פאַרשוינען, וואָס האָבן נישט געהאַט קיין מענטשלעכע און מאָראַלישע ווערטן? אויף דעם געפינט איר אַן ענטפער טאַקע אין דער פּעטראָוו־געשיכטע.

בידע האָבן זיי אַלץ געהאַט צו פאַרדאַנקען דעם קאָמוניזם; בידע האָבן זיך געפורעמט אין זיין אייגענעם געשטאַלט. פּעטראָוו איז געווען דער זון פון אַ סיבירישן פויער, וואָס האָט געלעבט אין פינצטערניש, אָרעמקייט און האַלב־ווילדקייט אינעם האַרץ פון דער צאַרישער אימפּעריע. זיין ווייב איז אויך געווען די טאָכטער פון א פויער, אַ נישט־געוווּנטשן קינד, וואָס האָט אין עלטער פון פינף יאָר געזען, ווי איר מוטער איז געווען געצוווּנגען צו בעטלען.

זייערע קינדהער־יאָרן זענען צוזאַמענגעפאַלן מיט די ערשטע יאָרן פון דער רעוואָלוציע. פאַר זיי איז די קאָמוניסטישע פּאַרטיי געווען די פאַרקערפּערונג פון פאַרשדיט, אויפקלערונג, האָפענונג. איר נעץ פון יוגנט־גרופּעס־פּיאָנערן און קאָמיוגיסטן — האָבן בידן געבראַכט מעגלעכקייטן צו לערנען און שפּילן, וועגן וואָס זיי האָבן פריער אַפילו נישט געקאָנט חלומען; מעגלעכקייטן צו פאַרברענגען וווּנדערלעכע יום טובים אין קעמפּס ביים שוואַרצן ים, צו קריגן דיפּלאָמען, צו קריגן קולטור און פאַרווילונג. פאַר זיי איז די סאָוועטישע מלוכה נישט געווען קיין מאַשין פון טעראָר און ליגנס, נאָר אַ געטלעכע מאַשין, וואָס האָט מעגלעך געמאַכט פאַר א פויער צו דערגרייכן די זיכערקייט און ווירדיקייט פון דעם פּראָפעסיאָנעלן מיטל־קלאַס. זיי זענען געווען פערזענלעך פאַראינטערעסירט, אַז די סאָוועטן־מאַכט זאָל פאַרבלייבן. דערפאַר האָט די סאָוועטישע מלוכה דערוואָרט פון זיי פולשטענדיקע טרייהייט.

און איבער דער גאַנצער קאָמוניסטישער וועלט חזרט זיך איבער די געשיכטע פון די פּעטראָווס: א גאַנצער דור פון טעכנאָקראַטן און אַדמיניסטראַטאָרן, פון אינזשינייערן, דאָקטוירים, סאָלדאַטן, דיפּלאָמאַטן, אַדוואָקאַטן, זענען דערהויבן געוואָרן פונעם אָפּפאַל פון דער פאַר־רעוואָלוציאָנערער געזעלשאַפט, ווי אַ רעזולטאַט דערפון איז דער קאָמוניסטישער מיטלקלאַס צוזאַמענגעשטעלט נישט פון פּאָטענציעלע ליבעראַלן, וואָס „וואָרטשען" קעגן די גרוילן פון א פּאָליציי־שטאַט, נאָר פון די קינדער פון פויערים און קוילנגרעבער, וואָס פרייען זיך מיט דער נייער געזעלשאַפט, וואָס מען האָט געשאַפן פאַר זייער באַקוועמלעכקייט וועגן.

אָבער דער קאָמוניזם האָט גערעכנט א שרעקלעכן פרייז פאַרן באַשאַפן אָט דעם קלאַס. לאָזנדיק אָן אַ זייט די אַנטי־קאָמוניסטישע קלישעס, וואָס זענען אריינגעשטעלט געוואָרן צו מאַכן „די אימפּעריע פון שרעק" אָננעמבאַר פאַר אַ מערבדיקן עולם, איז אין פּעטראָווס בוך נישטאָ קיין איינציקער פּאַראַגראַף וואָס זאָל אויפדעקן א וואָסער עס איז וויסן, נישט נאָר פון פאָרמעלע רעליגיעזע ווערטן, נאָר פון די טיפערע מענטשלעכע אינסטינקטן, ווי מאָראַל, אמת און אָנשטענדיקייט.

אין אָט דער שמוציקער לעבנס־געשיכטע ווערט אויפגעדעקט די סטערילקייט פון דער קאָמוניסטישער ציוויליזאַציע. צוזאַמען מיט די פּעטראָווס, האָט דער קאָמוניזם אויסגעכאָוועט א ראַסע פון מאָראַל־בלינדע, כאָטש אָן ספק פריינטלעכע, פּשוטע מענטשן, וואָס זענען רירנדיק דאַנקבאַר פאַר די מתנות מצד זייער נייער געזעלשאַפט; מענטשן אַרבעטזאַמע, וואָס ווילן לעבן אין פרידן מיטן מערב, נאָר בלינדע צו וועלכע עס איז ווערטן, וואָס האָבן נישט קיין דירעקטע שייכות צו מאַטעריעלע פאַרלאַנגען און זעלבסט־דערהאַלטונג.

„די שטים פון אַמעריקע" און אַלע אַנדערע שלומפּערדיקע אָרגאַנען פון דער מערבדיקער פּראָפּאַגאַנדע פטרן הערריבער נאָר די צייט. די קאָמוניסטישע אימפּעריע וועט קיינמאָל נישט פאַרניכטעט ווערן דורך ווענדונגען צו ליבע פון פרייהייט און גערעכטיקייט מצד אירע איינוווינער. די פּעטראָווס האָבן דעזערטירט, ווייל זייער לעבן איז געווען אין געפאַר און זייער מאַטעריעלע צוקונפט איז געשטאַנען אין קאָן. דער קאָמוניזם וועט פאַרבלייבן, סיידן און ביז וואַנען דער מערב וועט נישט קאָנען באַווייזן, אַז די זעלבע סכנות לויערן אויף אַלע זייגע איינוווינער. אָבער סטאַלינס נאָכפאָלגער צעשטערן ביסלעכווייז זיין מעכאַניזם פון טעראָר, בעת די סאָוועטישע אינדוסטריע יאָגט אָן פאַמעלעך די פּראָדוקציע־סטאַנדאַרטן פון דעם מערב. דעריבער ווערט שוואַכער די פּערספּעקטיוו דער קאָמוניזם זאָל פאַרשווינדן.

With Compliments

WILLIAM PEARCE & SONS

ERNEST GROSMAN, Manager

פּאָול דזשאָנסאָן

פּעטראָווס בוך „די אימפּעריע פון שרעק"*)

אין חודש אַפּריל איז געוואָרן 31 יאָר זינט עס האָט זיך אין אויסטראַליע אָפּגעשפּילט די דראַמע ־ פּעטראָוו.

עטלעכע יאָר שפּעטער איז אין לאָנדאָן דערשינען אַ בוך, געשריבן פון די פּעטראָווס, וועגן זייערע דערפאַרונגען.

מיר גלויבן, אַז עס וועט זיין אינטערעסאַנט פאַר אונדזערע לייענער צו באַקענען זיך מיטן בוך, לויט דער אָפּשאַצונג פון דעמאָלטיקן רעדאַקטאָר פון אַנגעזעענעם ענגלישן זשורנאַל „די ניו סטייטסמען ענד ניישאָן".

רעדאַקציע

אַ סך פונעם מאַטעריאַל אין בוך „די אימפּעריע פון שרעק" פון וולאַדימיר און יעוודאָקיאַ פּעטראָוו איז שוין געווען פאַרעפנטלעכט. מע האָט שוין געדרוקט, צום ביישפּיל, זייערע אויפדעקונגען וועגן בערדזשעס און מעקלין; זייער עדות־זאָגן פאַר דער אויסטראַלישער „ראָיאַל קאָמישן" (קעניגלעכער קאָמיסיע) וועגן שפּיאָנאַזש. נישט געקוקט דערויף איז דאָס בוך פון גרויס אינטערעס פאַר אַלע וואָס שטודירן דעם ראַטן־פאַרבאַנד.

איך געפינט אין אָט דעם בוך די לעבנס־געשיכטע פון צוויי אַגענטן פונעם צענטראַלן אָרגאַן פון דער סאָוועטישער טעראָר מאַשין די „עם־ווע־דע". זיי באַשרייבן זייער דערציאונג, זייער בילדונג, זייער אַרבעט אין מאָסקווע אין סאַמע בריען פון די גרויסע „ריייניקונגען", זייער שפּיאָנאַזש־טעטיקייט אין שוועדן און אויסטראַליע. „די אימפּעריע פון שרעק" איז אַ ווערטפולער דאָקומענט, מחמת, ס'איז די פּערזענלעכע כראָניק פון צוויי פון די הונדערטער טויזנטער מענער און פרויען, וואָס האַלטן צוזאַמען די קאָמוניסטישע וועלט.

די פּעטראָווס זענען טיפּישע פאַרשטייער פון זייער קאַטעגאָריע. אין דעם באַשטייט דער עיקר די וויכטיקייט פון זייער בוך. זיי האָבן נישט פאַרגליכן בײדע טיילן פון דער וועלט און זיך איבערצייגט, אַז קאָמוניזם איז שלעכט. זיי האָבן נישט „אויסגעקליבן פרייהייט". האָס פאַר טיראַניע און ליבע פאַר דעמאָקראַטיע האָט נישט געשפּילט קיין ראָל אין זייער באַשלוס צו בעטן פּאָליטישן אַזיל אין אויסטראַליע. זיי האָבן דאָס געטאָן, ווייל זייער פּערזענלעכער שפּיל איז דורכגעפאַלן: זיי האָבן געוווּסט, אַז אומקערן זיך אַהיים מיינט ריזיקירן מיט זייער לעבן.

במשך זייער פריערדיקער אַרבעט אין דער „עם־ווע־דע" האָבן זיי קיינמאָל, אויף קיין איין רגע, זיך נישט געפּילט שלעכט ביים דורכפירן די אומווירדיקע אויפגאַבעס. יאָרן לאַנג, אין די דרייסיקער יאָרן, האָבן די פּעטראָווס מיט פאַרגעניגן דזשיפּרירט און איבערגעשיקט קאַבלס, וואָס האָבן גורם געווען דעם אומקום פון צענדליקער טויזנטער אומשולדיקע מענטשן. פּעטראָוו איז געבליבן גלייכגילטיק צום פאַקט וואָס זיינע קאָלעגן האָט מען באַשולדיקט און פאַראורטיילט; ער האָט זיך אַפילו אָנגעשלאָסן אין די באַשולדיקונגען.

ווי ער אַליין איז זיך מודה, האָט ער געהאַט זייער אַ וואַרעם געפיל און אַ סך רעספּעקט פאַר זיין אַמבאַסאַדאָר אין שטאָקהאָלם מאַדאַם קאָלאָנטאַי; ווי אַ באַאַמטער אין „עם־ווע־דע", האָט ער אָבער סיסטעמאַטיש געזאַמלט באַווייזן, וואָס האָבן געפירט צו איר צוריקרוף, עפענען איר שאַנק (סייף) און פאָטאָגראַפירן די פּערזענלעכע זכרונות, וואָס זי האָט געשריבן.

אויך זיין ווייב איז נישט געווען קיין אומשולדיק מלאכל. זי איז נישט אַלעמאָל געווען די הערשראַקענע הילפלאָזע פרוי, ווי מע האָט זי געוויזן אויף די פאָטאָגראַפיעס בעת איר דראַמאַטישן אַנטלויפן אויפן לופטפעלד אין דאַרווין, אויסטראַליע. אין משך פון איר לאַנגער פּראָפעסיאָנעלער קאַריערע איז זי געווען אַ פאַרהאַרטעוועטע, אומברחמנותדיקע און הויך דערפאָלגרייכע אַגענטקע.

אין איין קאַפּיטל שילדערט זי, מיט מיאוסע איינצלהייטן, אירע פרווון אַראָפּצופירן פון גלייכן וועג אַ יונג מיידל, וואָס איז געווען באַשעפטיקט אין שוועדישן אויסערן־מיניסטעריום. זי זאָל אַרויסגעבן רעגירונג־סודות. אין אַנדערע שטעלן אין בוך גייען אירע טענות צו מאָסקווע נישט ווייטער ווי אַ קריטיק פון די אידיאָטישקייטן אין די צענטראַלע אָפיסעס וואָס האָבן איר געשטערט צו שפּינען איר גיפט־געוועב מער עפעקטיוו. און איך וויל דאָ נישט רעדן וועגן די שטעלן פון פּראָפעסיאָנעלן אַנטיקאָמוניזם, וואָס זענען אַריינגעוועבט געוואָרן אינעם סיפור־המעשה.

ווי פּאַראַדאָקסאַל דאָס זאָל נישט קלינגען, האָט גראָד דער ענטוזיאַזם פון די פּעטראָווס, זייער הארצלאָזע טיכטיקייט געפירט צו זייער ירידה. מען האָט זיי געשיקט קיין קאַנבעראַ ווי אַ מאַן און ווייב פּאָרל, אָפיציעל ווי אומוויכטיקע באַאַמטע, אין דער אמתן אָבער צו קאָנטראָלירן די „עם־ווע־דע" נעץ. איינע פון זייערע פליכטן איז אויך געווען צו שפּיאָנירן דעם פּערסאָנאַל פון דער אַמבאַסאַדע.

אין זיין אייגן בעט, האָט ער אַ כאַפּ געטאָן די הויזן און איז אַרויסגעלאָפן אין דרויסן מיט אַ גוואַלד.

די ווייבער ביים בעקער האָבן אים באַדויערט, אָבער העלפן האָבן זיי אים נישט געקאָנט.

✶

איך האָב נאָכגעקוקט דעם עשאַלאָן, אין וועלכן זיי זענען פאַרשוווּנדן מיט מיין אינפאָרמאַציע, ווי מיט אַן אוצר, וואָס מ'קאָן ביי זיי אַ יעדער רגע צורויבן.

*) Empire of Fear. By Vladimir and Evdokia Petrov. London.

אונטן האָט זי זיך געפילט נאָענט צו אים — און די צען יאָר צווישן זיי זענען ווי אָפּגעמעקט געוואָרן.

מיט דער אינטואיציע פון א דערפאַרענער פרוי האָט זי גלייך דערשפירט, אַז דער בחור איז נישט גלייכגילטיק צו איר, אַז ער וואַרט אויף א סימן.

ווען זי האָט געמאַכט די אַנטפּלעקונג, איז זי נאָך ביי זיך נישט געווען זיכער ווי צו האַנדלען, כאָטש זיין אויפמערקזאַמקייט האָט איר געשמייכלט.

— דאַרף זי זיין געפיל קולטיווירן און דערמוטיקן?

זי האָט געלאָזט אַטוואַקסן די שפּאַנונג. דער בחור איז געוואָרן אומגעדולדיק. זי האָט געפילט, אַז ווען ער זיצט נעבן איר און קוקט אַריין אין העפט, אָדער אין בוך, ציטערט ער אינגאַנצן, ווי עס וואָלט אים געשווינדערט. דער בלייפעדער ציטערט אין זיין האַנט. לויט זיין ענטפערן אויף די פראַגן קומט איר אויס, אַז זיין קאָפּ, זיינע חושים זענען גאָר ערגעץ אַנדערש.

עס האָט געדראָט די סכנה, אַז אין מיטן דער לעקציע, אין דער ענגשאַפט פון צימער זאָל ער עקספּלאָדירן, און עס זאָל געשען. זי פילט, זי וואָלט נישט געשטעלט קיין ווידערשטאַנד . . .

זי האָט נישט געוואָלט איבערציִען דאָס שטריקל. אויך איר האָט די קאַץ און מויז שפּיל דערעסן. פון דער כוואַליע, וואָס האָט אַ רויש געטאָן אין איר בלוט, איז איר קלאָר געוואָרן, אַז אויך זי איז ציטיק פאַר דאָס אומפאַרמיידלעכע.

זי האָט מיט בײדע הענט אָנגענומען זיין קאָפּ, אים אויסגעדרייט צו זיך, אַריינגעקוקט אין זיינע פאַרגלייזטע אויגן, און שטיל א שעפּטשע געטאָן. אין זיינע אויערן האָט עס אָפּגעקלונגען, ווי א דונער.

— נישט דאָ, היינט ביינאַכט, אין פּאַרק. דערוויַיל האָב געדולד . . .

קיין גרויס באַגייסטערונג האָט דער דאָזיקער ראָמאַן נישט אַרויסגערופן ביי בײדע צדדים.

אין שעוועלס משפחה האָט מען גענומען רידן וועגן זעם, אַז פון דער לערערין וועט ער זיך גאָרנישט אויסלערנען, אַז די לעקציעס פאַרציִען זיך צו שפּעט; אַז נאָך אַלעמען איז זי אַ מאַמע פון א קינד, און זי האָט טאַקע אַ מאַן אויך . . .

דער לערער זאַלצמאַן איז אויך נישט געווען שטאַרק באַגייסטערט פון זיין אויפמערקזאַמקייט, וועלכער זיין פרוי שענקט דעם שילער.

— די איבערגעגעבנקייט פון א לערער דאַרף זיין אַן איבערגעגעבנקייט ביז צו אַ גרענעץ — האָט ער איר פּע־דאַגאָגיש געגעבן צו פאַרשטיין.

זי האָט אים אָנגעקוקט מיט א בליק, פון וועלכן עס האָט געשאָסן מיט פונקען, פון וועלכן ער האָט שוין קיין גוטס נישט דערוואַרט.

— איך ווייס די גרענעץ — האָט זי אַ זאָג געטאָן מיט קאַלטער אָנטשלאָסנקייט, פון וואָס ער האָט פאַרשטאַנען, אַז מער צו דיסקוטירן איז נישטאָ וואָס.

✶

די דאָזיקע קאָמפּליקאַציע איז געווען ווי א מכה וואָס נעמט אָנוואַקסן פון א קליין טשיריקל. עס נעמט זיך אַנטוויקלען ערגעץ ווו אין קערפּער אין א קראַנק אָרט, עס קומט אָבער סוף כל סוף אַרויס אויבנאויף — און פּלאַצט, מיט א נישט אָנגענעם ריח.

און געשען איז עס אין א געווינטלעכן פריטיק ביי טאָג.

די קוואַרטיר ווו די זאַלצמאַנס האָבן געוווינט, איז געווען א צימער הינטער א בעקעריי. דאָרט האָט זיך — וועדליק פריטיק — געראָדערט מיט ווייבער און מיט טעפּלעך. אין אָט דעם גערודער איז מיטאַמאָל דער לערער זאַלצמאַן אַרויסגעלאָפן אין דרויסן מיט אַ גוואַלד, האַלטנדיק די הויזן אין האַנט, ווייל ער האָט זיי נישט באַוויזן אָנצוטאָן.

שרייענדיק, האָט ער באַמערקט, אַז ער האַלט די הויזן אין האַנט און זיי גענומען אייליק אָנטאָן. פון זיין געוואַלדן האָט מען נישט פאַרשטאַנען וואָס ער וויל. מען האָט געמיינט, עס ברענט — אָבער קיין רויך האָט זיך ערגעץ נישט געזען. — ייִדן גוואַלד — האָט דער לערער נישט אויפגעהערט צו שרייען — ער ליגט דאָך מיט מיין ווייב אין בעט! . . .

✶

ווייל מען זיין ערלעך צום לערער זאַלצמאַן, דאַרף מען אַריינגיין אין זיין געמיט־צושטאַנד, אין דער קאָנפראָנטאַציע, וואָס האָט געבראַכט צו דער דעמאָנסטראַציע פון הילפלאָזיקייט. געווען איז עס אייגנטלעך אָט ווי:

דעם פריטיק איז די פרוי געבליבן אינדערהיים. די טאָכטער איז נאָך דער שול געגאַנגען זיך שפּילן צו אַ חברטע. ווען דער לערער איז פון זוניקן דרויסן, אַ מידער, אַריינגעקומען אין דעם צימער, איז דאָרט געווען גאָר טונקל. אין צימער איז קיינמאָל נישט אַריין די זון, און מיט א פאַרהאַנגענעם פענצטער איז די טונקלקייט געווען א מיטנאַכטיקע. ער האָט געהערט אַז עמעצער ליגט אין בעט. פון איר רויִקן אָטעמען האָט ער פאַרשטאַנען, אַז זי שלאָפט. אַליין איז ער אויך געווען מיד פון דער אַרבעט אין שול, און אַ ביסל זיך צולייגן, האָט ער געטראַכט, וועט אים ווויל באַקומען.

צוערשט האָט ער אויסגעטאָן די ברילן — ער וועט דאָך נישט גיין אין בעט אַריין אין די ברילן, און דאַן האָט ער זיך אויסגעטאָן ווי געהעריק, און געוואָלט אַריין אין בעט, אויף זיין געווינטלעכן אָרט. אָבער דאָרט איז שוין עמעצער אַנדערש געלעגן און געשלאָפן.

די ווירקלעכקייט האָט אים א ברי געטאָן, ווי מיט אַ גליִענדיקן אייזן און ער האָט פאַרלוירן דעם ישוב הדעת. דאָס וואָס ער האָט שוין לאַנג חושד געווען אָבער מורא געהאַט פאַרן מויל צו ברענגען האָט זיך מיטאַמאָל אַנטפּלעקט פאַר אים מיט דער גאַנצער ברוטאַלקייט. דערפילנדיק זיך איבעריק, איבעריק אין זיין אייגן צימער,

וויסנדיק אַליין צי דאַרף איך זיין צופרידן דערפון, אָדער נישט...

— ער איז אויס מענטש. גייט אַרום ווי אַ נעכטיקער...

דאָס, וואָס אַלע באַקאַנטע האָבן דערוואַרט ווי דעם נאַטירלעכן אויסגאַנג פון דער סיטואַציע, איז נישט געשען. צו אַלעמענס אַנטוישונג איז שעוועל נישט נאָכגעפאַרן.

אומגעפער אין יענער צייט, האָט זיך די משפחה זאַלצמאַן אַראָפּגעלאָזט אין שטעטל, צו פאַרנעמען דאָס אָרט פון לערער אין דער ידישער שול.

וועגן זאַלצמאַנען קאָן מען זאָגן אַז ער איז געווען דאָס, וואָס ידן באַצייכענען: אַ טיפּישער מלמד, אַפילו מיט אַ צוגאָב... און וואָלט ער נישט געהאַט קיין טאָכטער ווי אַ באַווייז אַז ער איז אַ מאַנצפּאַרשוין, וואָלט מען אַפילו אין דעם פאַקט געקאָנט לייקענען.

די פרוי זיינע — אויך אַ לערערין — איז נישט געווען קיין יונגע, און קיין ספּעציעלע שטריכן וואָס זאָלן אַרויסרופן אויפמערקזאַמקייט האָט זי אויך נישט פאַרמאָגט. פון די קנייטשן אויף איר פּנים האָט מען געקאָנט אַרויסלייענען, אַז פון לוקסוס־לעבן האָט זי נישט געליטן.

אָבער לויט איר באַנעמונג האָט מען באַלד געקאָנט אורטיילן, אַז וואָס־וואָס, קיין פאַרשלאָפענע איז זי נישט.

זי גייט שוין אין די הויזן — דאָס האָט אַפילו איינער וואָס איז נישט קיין מבין אויך געקאָנט אָנען — אַזוי האָט געפּסקנט דודל „סעראָוואָדקע", וואָס איז געווען פון די ערשטע, וואָס האָט די לערער אויפגענומען און באַזאָרגט מיט אַ קוואַרטיר. — און די טאָכטער? — פון דער פראַגע האָט זיך געקאָנט דוכטן אַז אַ פריילין האָט זיך באַוויזן אויפן שטעטלשן האָריזאָנט...

— ס'קומען דיר נאָך אַלץ מיידלעך צו חלום — האָט דוד דעם פרעגער אָנגעקוקט. — פאַרגעס — די טאָכטער איז אוודאי אַלט אַ יאָר אַכט אָדער ניין... און די מאַמע? האָט דער פרעגער נישט געוואָלט אויפגעבן, מ'זאָל אים נישט האַלטן פאַר קיין כּנאָק: — אַזוי, אַ גאַנץ נישקשהדיק ווייבל — דאָס האָט שוין דוד געזאָגט סתּם אַזוי.

פון די אַמאָליקע שילער האָט זיך בלויז שעוועל באַפריינדעט מיט דער לערער משפּחה, כאָטש אַמאָל בין איך אויך געווען צווישן די ערשטע, אָפּצושטעקן נייע לערער אַ וויזיט... אָבער נישט מער...

אַז סאָניען האָט זיך נאָך אַלץ די וועלט געדרייט, כאָטש שעוועלס וועלט האָט זיך געדרייט אַ היפּש ביסל לאַנגזאַמער.

ער איז אין יענע טעג געווען ווי אַן אינסטרומענט — ראָמאַנטיש אָנגעצויגן — וואָס האָט געוואַרט אויף זיין מייסטער...

דעמאָלט האָט זיך שעוועל געכאַפּט, אַז זיין בילדונג באַפרידיקט נישט מער די באַדערפענישן, וועדליק צו הייגטיקע צייטן. די לערערין זאַלצמאַן האָט מסכּים געווען צו געבן אים עטלעכע לעקציעס אַ וואָך.

— שעוועל קלייבט זיך צו ווערן אַ פּראָפעסאָר — האָט מיר יאָשקע געלאָזט וויסן, וואָס אויף „יענער זייט" קומט פאָר.

יאָשקען האָבן אויך עלטערע גימנאַזיסטן געגעבן לעקציעס, אין פּויליש און העברעאיש. זיין באַמערקונג איז דערפאַר געווען אָן סאַרקאַזם, אדרבא — ער איז געווען צופרידן, וואָס שעוועל מאַכט אים נאָך.

— די צייט פאַרלאַנגט, אַז אַ מענטש זאָל וויסן אַביסל מער ווי ער ווייס — האָט שוין יאָשקע מעשה פילאָסאָף פאַרענטפערט זיין באַמערקונג, און דו ווייסט דאָך יאָ, אַז צופיל האָבן מיר ביידע נישט געלערנט.

אויף וויפל איך האָב געדענקט פון שול נאָך, איז שעוועל נישט געווען פון די גוטע שילער און אויב ער קאָן אָניאָגן, ווערט עס אים נישט שאַטן. דאָס האָב איך געקאָנט ענטפערן.

אָבער צופיל סימפּאַטיע האָב איך נישט געהאַט פאַרן בחור, און דאָ האָט זיך געמאַכט אַ גוטע געלעגנהייט עס צו לאָזן וויסן:

— ער האָט אוודאי איבערגעלייענט אין פאַראיין די לאָזונג פון קאַרל מאַרקסן, אַז: וויסן איז מאַכט. צו וואָס זשע דאַרף שעוועל איצט מאַכט, אַז סאָניע איז נישטאָ מער...

— קענסט נאָך אַלץ נישט פאַרגעסן די אַלטע מעשה — האָט יאָשקע נישט געקאָנט פאַרשווייגן מיין שטאָך.

נאָך דעם, ווען ער האָט זיין חוב לגבי דעם חבר אָפּגעטאָן, האָט ער פונדעסטוועגן געהאַלטן פאַר נויטיק אויך מיר צו געבן אַ לעקציע וועגן די „פאַקטן פון לעבן":

— מיט אַ מיידל ביסטו קיינמאָל נישט זיכער. זי קוקט אַלע מאָל אַריבער דיר, און אויף דער אַנדערער זייט קאָן זיך אַלע מאָל געפינען עמיצער, וואָס געפעלט איר בעסער ווי דו.

וואָס ער האָט געמיינט איז פאַר מיר געווען נישט אינגאַנצן קלאָר, אָבער ס'איז געווען גלייכער נישט איבערצופרעגן, טאָמער קאָן עס מיך שפּעטער פאַרדריסן...

*

דער פאַרק וואָס האָט זיך געצויגן אַרום דער אָזיערע, האָט געהערט צום אַלטן גראַף, אָבער ער האָט קיינעם נישט געשטערט אַרומצושפּאַצירן אין אים און געניסן פון שאָטן פון די צעצווייגטע קלאָנען און אַלטע דעמבן.

איז דער שילער און די לערערין געגאַנגען שפּאַצירן אין פאַרק, אין די פריע אָוונט שעהן.

די לערערין האָט באַנומען, אַז אויסער וויסן, וואָס איז אים נויטיק, זוכט דער שילער אַן אָפן אויער, פאַר וועמען זיך אַראָפּצורידן פון האַרצן, האָט זי אים געלאָזט רידן. אַ שותּף צו זיין בענקשאַפט — האָט זי זיך דערפילט יינגער, און אַ נישט פאַרלאָשענע קויל וואָס האָט אין איר געטליעט, האָט זיך גענומען צעבלאָזן אין אַ פלאַם, וואָס האָט באַלויכטן די נישט־אויסגעלעבטע געפילן.

דער בחור האָט איר אימפּאָנירט. כּוח האָט געשפּראָצט פון אַלע זיינע גלידער. די האַנט, מיט וועלכער ער האָט איר צופעליק באַרירט — האָט געבריט. אין דעם טונקעלן

שפיצט. איר גאַנג איז נאָך אַלץ געווען אַן אײַליקער, נערווועזער.

די משפחה אירע — א מאַמע, אַ ברודער און שוועסטער — זענען געווען אָרעם. דער פֿאָטער האָט געשטאַמט פֿון טיף פּוילן און האָט געמוזט צוריקפֿאָרן אַהין, ווײַל אין שטעטל האָט ער מער נישט געקאָנט פֿאַרבלײַבן, צוליב אַ מעשׂה מיט „אַמעריקאַנער כּלות״.

נעמען דער משפּחה צו זיך — האָט ער קיין מעגלעכקייט נישט געהאַט.

מיר האָבן זיך דערפֿון קיין ווערן נישט געמאַכט. נאָך אַלעמען — דאָס איז נישט פֿאַרלאָפֿן אין אונדזער צײַט. וועגן די פּרטים האָבן אַפֿילו די דערוואַקסענע זעלטן דערמאָנט.

יאָרן זענען פֿאַרבײַ. בײַ סאָניען האָט זיך נאָך אַלץ נישט אויסגעוועבט דער פֿאַרדאַכט, אַז עמעצער קאָן איר וועלן אויסמײַדן צוליב דעם.

אין דעם ענגן צימערל ווו זיי האָבן געוווינט זאַלבאַפֿערט, איז שוועל געווען אַן אָפּטער אַרײַנגייער. אפשר צו אָפֿט, ווײַדליק עס פֿירט זיך צווישן בלויז באַקאַנטע.

צוערשט איז סאָניע נישט געווען פֿאַרכאַפּט פֿון דעם, ווי די זאַך צווישן זיי אַנטוויקלט זיך. נאָך אײדער וואָס, ווען — האָט זײַן משפּחה גענומען איר צוטוליען, ווי אַן אײגענער.

איז דאָך שוועל געווען דאָס מוזיניקל; איינער וואָס האָט שוין געלערנט אין די קלאַסן. . .

— זיי ווילן מיך קויפֿן — האָט זי אַ זאָג געטאָן, אַליין נישט וויסנדיק צו וועמען . . .

דערוואַכטע אינסטינקטן האָבן זייערע אײגענע וועגן צו דערגרייכן און באַפֿרידיקן די שטרעמונגען, וואָס עס איז זיי אָנגעאַרטרויט געוואָרן — א שטרעבונג צום ציל פֿון דערנענטערן די מינים. די נאַטור דערוואַרט די פֿאַרמערונג פֿון די מינים — און אויב מענטשן ווילן עס אײַנוויקלען אין א באַשטימטער עסטעטיק, און אָנרופֿן ליבע, איז אדרבא . . .

און ווײַל סאָניע האָט קיין אַנדערע חברים נישט געהאַט, איז זי מיט שוועלן געוואָרן נאָענט, און נענטער . . .

די זומערדיקע נעכט אַרום די הינטערשטאָטישע סעדער האָבן זיי אײַנגעהילט אין טונקעלער סודותדיקייט. די געפֿילן צעוואַרעמט מיט יוגנטלעכן רייץ — ביז פֿאַרגעסונג — זענען געווען דער בליץ, נאָך וועלכן עס קומט דער זומערדיקער רעגן . . .

ערגעץ ווו אָבער, אין איר הינטערבאַוווסטזײַן, האָט זיך א כּוח אַנטקעגנגעשטעלט אָט דער נאָענטקייט, אין וועלכער עס האָט געפֿעלט די באַרעכטיקונג אָדער די פֿאַראַנטפֿערונג. דאָס געפֿיל פֿון וועלן זײַן תּמיד צוזאַמען; פֿון וועלן אויפֿסנײַ אַנטדעקן איינער דעם צווייטן; פֿון האָבן די פֿינגער פֿאַרקלעמט אינײנעם און פֿילן דורך זיי דעם פּולס פֿון קלאַפּנדיקע הערצער.

עס האָט געפֿעלט די באַדערפֿעניש פֿון וועלן זיך אויפֿלייזן. די אויפֿלייזונג איז אָנגעטראָגט געוואָרן דורך אַנדערע אימפּולסן — וועלכע זי האָט נישט געקאָנט קאָנטראָלירן און דאָס האָט איר אויך געאַרט.

דער ריס צווישן אונדז האָט זיך מער נישט פֿאַרהײלט. קײנער האָט מער נישט געהאַט קיין באַדערפֿעניש דערפֿאַר. סאָניע איז געוואָרן דער צענטער אַרום וועלכן שעוועלס לעבן האָט זיך געדרייט.

מײַן פֿרײַנדשאַפֿט איז זיי בײדן מער נישט נייטיק געווען . . .

שוועל האָט געהאַלטן הויך דעם קאָפּ, און אַפֿילו מער נישט געקוקט אין מײַן זײַט, ווען מיר האָבן זיך צופֿעליק באַגעגנט.

סאָניע איז מיט יעדן טאָג געוואָרן מידליש־דעליקאַטער. אירע צעפּ האָבן באַקומען א גאָלד־קאָליר. אין איר האָט זיך צעוואַקסן א יונגע פֿרוי. זי האָט באַקומען א רונדן בוזעם, וועלכער איז איר פֿאַרויסגעגאַנגען און זיך אָנגעזען. בלויז אין איר גאַנג איז פֿאַרבליבן די אַמאָליקע נערוועזיטעט, פֿון וועלכער זי האָט זיך נישט געקאָנט באַפֿרײַען.

אין טאָג איז עפּעס געשען, וואָס האָבן אַלע די, וואָס האָבן זיי געקאָנט געלאָזט ממש אָן לשון. ס׳איז אַנטשטאַנען א סיטואַציע, וואָס איז נישט געווען פֿאָרויסצוזען, און געבליבן — אָן אַ באַשייד.

— נו, וואָס זאָגסטו אַבינד? האָט מיר יאָשקע ידידיהס א פֿרעג געטאָן, כאָטש ער איז נאָך אַלץ געווען שוועלס חבֿר, האָט ער מיט מיר אָנגעהאַלטן קאָנטאַקטן.

איך האָב אָנגעשטעלט אויף אים מײַן בליק, וואָס האָט אים אויסגעזען נאַאיוו. עס האָט זיך אים נישט געגלויבט די דאָזיקע נאַיוויטעט, און געמיינט האָט ער, אַז עס איז בלויז אַן אָנשטעל אַזאַ פֿון מײַן זײַט.

— וואָס זאָל איך זאָגן, פּונקט איצט? וועגן וואָס?

די צײַטן זענען געווען אומרואיקע, ספּעציעל פֿאַר ייִדן. ווײַדליק די צײַטונגען איז א מלחמה נישט געווען צו פֿאַרמײַדן. סטודענטלעך, וואָס זענען געקומען אַהיים פֿון לעמבערג און וואַרשע, האָבן שוין באַוויזן א היפּש ביסל גיפֿט אַרײַנצולאָזן אין המון.

יאָשקען אַליין האָב איך שוין אויך נישט געזען אַ פּאָר וואָכן, און בין געווען זיכער, אַז דאָס וויל ער וויסן, וואָס עס גײט איבער דער ראַדיאָ, איבערהויפּט ווען ער האָט געוווּסט, אַז איך הער די סאָוועטישע נײַעס אויך.

— ווייסטו טאַקע פֿון גאָרנישט? האָט ער נישט געוואָלט מיר מוחל זײַן מײַן נישט וויסן — פּונקט ווי מײַן איגנאָראַנץ וואָלט געווען א מאָראַלישע זינד. — סאָניע און איר משפּחה זענען אָוועקגעפֿאָרן צו איר טאַטן — האָט יאָשקע אַרויסגעשאָסן אין איין אָטעם. — אָן א זײַ געזונט! — און שוועל? — האָב איך, מיט געמאַכטער קאַלטבלוטיקייט אַ פֿרעג געטאָן.

— מ׳שמועסט ער וועט נאָכהער אַהינפֿאָרן. ער אַליין אָבער איז שטום ווי די וואַנט . . .

— וואָס האָט קאַליע געמאַכט דעם שידוך? האָב איך שוין גענומען אַרויסווײַזן א שטיקל אינטערעס, נישט

אזוי צוזאגן — איינקווארטירט מיט ארבעט, א ברויט־קארטל. אפשר האט זי מיך גאר מקנא געווען — א מענטש האט שוין א שטיקל מקום, און זי מוז זיך נאך שלעפן ווער ווייס וואוהין.

עטלעכע פראגן זענען ביי מיר געזעסן אויפן שפיץ צונג, נאר גיי פרעג עפעס, ווען יענע זיצט אין טיר פון א משא־וואגאן, אויס מורא טאמער נעמט דער צוג רירן. און בכלל — אויב אפילו יא — וואס גייט עס אייגנטלעך מיר אן... אין אנבליק פון דער סיטואציע האט עס אייגנטלעך מער קיין באדייטונג נישט געהאט. — איך גלויב — איך וועל דא בלייבן אזוי לאנג, ווי ס'וועט זיך לאזן. אין דעם מאמענט בין איך שוין נישט געווען מער זיכער אין דער מעגלעכקייט פון שנעלן נצחון, וועלכן די סאוויעטן האבן פארזיכערט. דער פראנט קאן זיך אויך אהער דערנענטערן.

— יא, מירן בלייבן, ווי לאנג ס'וועט זיך נאר לאזן...

דאס איז געווען די לערערין פון דער שול, וואס איז מיטן מאן און דער טאכטער אנגעקומען אין שטעטל, אפשר א יאר פריער, איידער די סאוויעטן האבן עס פארנומען.

— איך בעט אייך, אויב מיין מאן פארט דא פארביי, און איר באגעגנט אים, זאגט אים אז מיר זענען געפארן ווייטער...

אוועק בין איך שוין געגאנגען באגעגענען די עשא־לאנען נישט צוליב נייגעריקייט, נאר טאקע מיט א שליחות — פון פאראייניקן א משפחה.

אגב בין איך נישט געווען דער איינציקער, וואס האט עמעצן ארומגעזוכט. ארום די וואגאנען האט געווימלט מיט מענטשן וואס האבן געהאלטן אין איין פרעגן: פון וואנען? וואוהין? עמעצן באגעגנט?

צוזאמענגנס, ווי נאר כ'האב גענומען גיין הין און צו־ריק איבערן פעראן און פאנאנדערפרעגן: פון וואנען קו־מען מענטשן? האבן זיי מיך באמערקט און באלד צוגעפאלן צו מיר, ווי איך וואלט געווען זייער איינציקע מעגלעכע האפענונג:

— האסטו אפשר געזען דא דורכפארן די לערערין האלצמאן און איר טאכטער?

כאטש איך האב דערווארט אזא מין פראגע, בין איך אבער געווארן איבערראשט, ווען כ'האב אנגעקוקט דעם, וועלכער האט מיך פארהאלטן מיט דער דאזיקער פראגע.

דאס איז געווען מיין חבר פון דער פריער יוגנט — שעוועל, מיט וועלכן איך האב שוין נישט געזעהן א יאר זעקס, אדער זיבן. צוזאמען מיט אים איז אויך געווען דער לערערינס מאן.

אין מיטן פון דער מלחמה האט שוין נישט געהאט קיין זין אויפצוהאלטן די דיסטאנץ פון זיין צעקריגט.

— ערשט נעכטן זענען זיי דא דורכגעפארן אין דער ריכטונג פון טאמבאוו.

זיי האבן מיר נישט באדאנקט. זיי האבן אפילו נישט געפרעגט וועגן מיר און מיין משפחה. זיי האבן זיך א לאז געטאן צום וואגאן מיט מיין אינפארמאציע, ווי מיט אן אוצר, וואס מ'קאן ביי זיי יעדע רגע צורויבן. א ווילדע שפעטער האט דער צוג, מיט א שווערן סאפען זיך געלאזט אויף זיין מארשרוט.

✶

שעוועל און איך זענען געווען יונגע יינגלעך, ווען מיר האבן פארענדיקט די שול. נישט מער — ער איז געווען א צוויי יאר עלטער, און די דאזיקע צוויי יאר זע־נען געווען א מין באריער צווישן אונדז.

פון צווישן די מיידלעך וואס זענען געווען אין אונ־דזער קלאס, האט זיך אויסגעטיילט סאניע — א הויך, דאר מיידל מיט פלאקסענע צעפ. מיט איר האב איך זיך געפילט מער היימיש, מחמת זי האט געהאט א סך שטיפ־פערישע יינגלשקייט אין זיך, און איז נישט אפגעשטאנען פון אונדז.

וואס שעוועל האט געטראכט וועגן סאניען, און ווי ער פארקוקט זיך אויף אירע יינגלשע שטיפעריִיען — דאס האט ער מיר קיינמאל נישט פארטרויט. אפשר דערפאר וואס ערשט עטלעכע יאר נאכן פארענדיקן די שול, האט סאניע גענומען ארויסווייזן מיידלשע שטריכן. נאר מיר זענען דאן שוין נישט געווען מער קיין חברים.

אבער נישט צוליב סאניען.

דאס האט שוין געהאט צו טאן מיט די רייבונגען ארום פראבלעמען; מיינונגס פארשידנהייטן, וואס זענען א ביי־פראדוקט פון געזעלשאפטלעכער ארבעט.

אויך מיר, די אונטערזואקסנדיקע אביטוריענטן, און די צוקונפטיקע טוער, האבן דערווייל מיט יוגנטלעכן ברען פארנומען פאזיציעס — אונטערשטיצנדיק די מיי־נונגען פון די עלטערע. דאס האט אונדז צעשיידט.

סאניע איז געבליבן אויף שעוועלס זייט פון דער „באַ־ריקאדע". און כאטש די עלטערע זענען אפשר אין א יאר ארום געקומען צו אן אויסגלייך — צווישן אונדז איז די פרעמדקייט פארבליבן.

שעוועל איז דערווייל אויסגעוואקסן א פעסטער בחור, און האט שוין געארבעט ביי סטאליערי. דער ענין מיט סאניען האט אנגענומען אן ערנסטן כאראקטער — אזוי האט עס מיר, דעם דרויסנדיקן, אויסגעזען.

זי איז שוין דאן געווען א מיידל פון א יאר זיבעצן, און ער — קנאפע ניינצן.

צוליב דער זעלבער סיבה האב איך אויך מיט סאניען פארלוירן דעם קאנטאקט, כאטש פון צייט צו צייט האבן מיר זיך באגעגנט און פארבייגעגאנגען, ווי פרעמדע.

סאניעס פריינדשאפט איז מיר געווען א שאד. אבער אין יענע יארן איז דער פרינציפ געווען דאס הייליקע געבאט פון אויספרוון א מענטשלעכן כאראקטער און צו באווייזן דעם פעסטן ווילן, האט מען געמוזט א סך אויפ־געבן...

קיין שיין מיידל, ווערדליק מען שאצט אפ מיידלעך — איז סאניע נישט געווען. איר פנים האט סיי ווי איינגע־האלטן די שארפע שטריכן פון איר קינדהייט. איר בליק איז געווארן א זוכנדיקער, א דורכדרינגלעכער — אנגע־

מאַרק בעזוּבני

דער מאַן אין צווישן...

— דערציילונג —

די סאָוויעטיש־דײַטשע מלחמה איז שוין אַריין אין דער דריטער וואָך. לויט מאַקאַרעצקין, דעם נאַטשאַלניק פון פּראָדסנאַב איז אויסגעקומען, אַז די מלחמה וועט לאַנג נישט געדויערן, וואָרעם וואָס פאַר א ווערט האָבן די דײַטשן בײַ די רוסן מיט זייער קריגס־טעכניק.

נו, אויף מאַקאַרעצקיס מיינונג האָט מען קנאַפּ וואָס זיך געקאָנט פאַרלאָזן.

ערשט א ווינטער פריער, ווען ס'איז אויסגעבראָכן די סאָוויעטיש־פינישע מלחמה האָט מאַקאַרעצקי פאַר־זיכערט:

— מיט די היטלען וועלן מיר זיי פאַרוואַרפן — וואָס פאַרא ווערט האָבן זיי בײַ אונדז.

גאָר ווען די מלחמה האָט געדויערט נישט מער ווי אײן וואָך, האָבן זיך באַלד געמאַכט לאַנגע רייען בײַ די ברויט־קראָמען, און מאַקאַרעצקי האָט זיך נישט געקאָנט אַן עצה געבן מיט דער צושטעלונג.

— פּשוט סאַבאָטאַזש, נישט צו פאַרשטיין — האָט ער זיך דאַן געקאָכט — כאָטש ער האָט קיינמאָל נישט אויסגעזאָגט ווער עס מאַכט סאַבאָטאַזש און וועמען קאָן ער נישט פאַרשטיין...

מאַקאַרעצקי דער ווײַס־רוס, האָט גערעדט א נישקשה־דיקן ייִדיש. פאַר דער רעוואָלוציע איז ער געווען א גע־זעלן בײַ א מינסקער ייִדישן שוסטער, און ער איז געווען אַ ביסל מער צוגעלאָזן, ווי די אַנדערע אַראָפּגעקומענע פאַרטייער.

— אָבער וואָס טוט מען דערווײַל?

— דערווײַל, ברודערקע — טו, וואָס אַלע טוען — וואָס ווײַטער פון פראָנט איז געזינטער. דאָרטן, אין טיל — וועלן מיר שוין זען. די פאַראָרדענונג פון צענטער — האָט ער שוין פאַרטרויליך צוגעגעבן — איז עוואַקואַציע מיט אַלע מעגלעכע מיטלען. דאָס מיינט — צי ברו־דערקע...

דער אינסטינקט פון זוכן שוץ פאַרן אומבאַקאַנטן, האָט געטריבן אין דער וועלט אַריין.

אין דעם פליטים געלויף האָבן מיר שוין באַוויזן צו דערגרייכן אַ באַן־סטאַציע אויף דער מאַגיסטראַל מיטשו־רינסק - טאַמבאָוו, וואָס האָט געטראָגן דעם אימפּאָנירנדיקן נאָמען: באַגאַיאַוולענסק.

דאָס איז נישט דווקא געווען די פּאַסיקסטע צייט צו דערגרונטעווען זיך אין דעם ענין: צי האָט גאָט זיך טאַקע געיאַווועט אויף דעם אָרט — אָבער — כ'האָט מיר צו־געזאָגט זיך איבערצופרעגן געניי, וועגן אָט דעם נס.

דערווײַל האָב איך אָנגעהויבן אַרבעטן אין דער אָרטי־קער עמ.טע.עס. מיט דער האָפענונג, אַז אפשר איז דאָס מאָל מאַקאַרעצקי גערעכט, און אַז גאָר בקרוב וועלן מיר קאָנען זיך צוריקקערן אַהיים.

דערווײַל זענען די עשאַלאָנען מיט עוואַקואירטע גע־לאָפן נאָכאַנאַנד פון ווײַסרוסלאַנד, טיפער אין לאַנד אַריין.

אין פליטים געלאַף האָט יעדער געזוכט א באַקאַנט פּנים; אַ באַדערפעניש צו זען עמעצן אַ נאָענטן, וואָס איז אַנטרונען אין דער סאַמאַטאָכע, און מיט זייטיקע וועגן זיך דערשלאָגן צו אַ באַן־סטאַציע; פילן, אַז מען איז נישט אַליין — אַ קערענדל זאַמד אין דעם ווירבל־שטורעם.

אין איינעם א פאַרנאַכט, נישטערנדיק צווישן די וואַרטנדיקע וואַגאָנען, אָנגעפּראָפּטע מיט מענטשן, האָב איך אינסטינקטיוו דערשפּירט, ווי עמעצער קוקט מיר נאָך.

איך האָב זיך אויסגעדרייט, און דערזען:

אין א טיר פון א משא וואַגאָן איז געשטאַנען א פרוי און א יונגע מיידל, אויף וויפל איך האָב זיך אָריענטירט, איז עס געווען איר טאָכטער.

די דאָזיקע פרוי האָט געוווּסט ווער איך בין, און נאָ־טירלעך — איך האָב געוווּסט ווער זי איז, כאָטש איך האָב זיך נישט געקאָנט דערמאָנען, צי האָב איך אַ מאָל מיט איר אויסגעטוישט צוויי ווערטער.

אָבער דאָ, אין דער ווײַטער פרעמד האָט זי אין מיר דערקענט אַ היימישן. פון מידקייט, פון זען אַזוי פיל מענטשן אין אַזאַ קורצער צײַט, איז זי בײַ זיך נישט אינ־גאַנצן זיכער געווען, אַז דאָס איז טאַקע דער זעלבער, וועלכן זי האָט געדענקט פון שטעטל.

דאָך האָט זי אײַנגעשטעלט א פרעג צו טאָן:

— ווי לאַנג זענט איר שוין דאָ?

— אַ פּאָר טעג ערשט. און ווען זענט איר אַוועק פון שטאָט?

ווײַזט זיך אַרויס, אַז כמעט אין דער זעלבער צײַט וואָס מיר, נאָך צוליב די אומוועגן האָט עס געדויערט לענגער צוצוקומען צו אַ באַן־סטאַציע.

— וואוהין פירט איך דער צוג? — האָב איך שוין גע־פּרובירט אָנקניפּן א שמועס.

— דאָס ווייסן מיר נישט. דעם מאַן האָב איך ערגעץ ווו פאַרלוירן, ווען מען האָט באָמבאַרדירט מאָהילעוו און ווי לאַנג בלייבט איר דאָ?

די פרוי האָט זיך געוווּנדערט וואָס איך בין שוין דאָ,

אַלץ נידעריקער צום האָריזאָנט, ס'ווערט שוין אַביסל קילער. דער עולם הייבט זיך אָן צו קלייבן אַהיים צו גיין: מ'טוט אָן די רעקלעך, סוועטערס, מ'לייגט צונויף די אויסלייג־שטולן. מ'גייט צו די אויטאָס.

... ווידער ווערט שטיל אין פּאַרק. די אַלטעביימער ווערט אומעטיק, זייער „קאָמפּאַניע" זייערע פריינד, גייען אַוועק און לאָזן זיי איבער אַליין.

מאָרגן אָבער, אויב עס וועט זײַן א שיינער וועטער, וועלן זיי ווידער קומען און ווידער אָנפילן די לופט, די פרישע פּאַרק־לופט מיט זייערע דערציילונגען, זכרונות און אײַנדרוקן און עס וועט ווידער ווערן פריילעך אין קאָולפילד־פּאַרק...

זיך אָן די הויכע שײנדל — זינט ער איז געגאַנגען „רעד־טייערן" מאַכט ער מיר דעם טויט. ער איז געוואָרן אַזוי קאַפּריזנע, גאָרנישט שמעקט אים נישט. יעדן טאָג וויל ער נייע „בלודעס". ער איז געוואָרן אַזוי „וויבערדנע" אַז עס איז נישט אויסצוהאַלטן.

דאָ וואַרפֿן שוין אַריין אַ וואָרט אַנדערע פֿרויען: וואָס זיי קאָכן? ווי אַזוי זיי קאָכן? און וואָס זייערע מענער האָבן ליב צו עסן.

מיסיס זיידנצייג, וואָס קען טאָן דריי מלאכות מיט אַמאָל: שטריקן, רעדן און הערן וואָס יענער רעדט, באַ־רימט זיך וואָס פֿאַר אַ בריה זי איז אין נייען, שטריקן, אויסנייען און וואָס נישט?

— אַז מ'האָט שלעכטע שכנים, לויבט מען זיך אַליין — וואַרפֿט אַריין אַ צווייטע אַ ווערטל מיט אַ שמייכעלע.

עס ווערן אויך אַרומגערעדט אַנדערע ענינים ווי אָנ־טועכטס, „פֿעשן", טייל רעכענען אויס וויפֿל קליידער, מאַנטלען יעדע האָט, וואָס פֿאַר אַ צירונג. אויך באַרימט מען זיך מיט מתנות פֿון די קינדער צו די „בערטסדייס" אָדער „אַניווערסעריס". מ'רעדט אויך אויף קולטור־עלע טעמעס: וועגן העפֿלעכקייט, אָפֿטמאָל וועגן ביכער און טעאַטער אָדער קינאָ פֿאָרשטעלונגען. אויך דרייען זיך די געשפּרעכן וועגן „סעילס". וואָס פֿאַראַ מציאות מ'האָט איינגעהאַנדלט? אָדער מ'רעדט אַביסל רכילות: וואָס יע־נער האָט געזאָגט? וואָס יענער האָט געמיינט? וואָס יענער האָט געטאָן? צי איז יענער אַ „באַביאַש"? ס'איז שטענ־דיק דאָ פֿיל צו דערציילן און איינע וויל איבערשטייגן די צווייטע מיט איר „בריטן האָריזאָנט" און קענטענישן אויף אַלע געביטן. אַלץ ווערט דערציילט מיט אַ פֿרום מי־נעלע, ווי מען מיינט נישט יענעם, חלילה, נאָר ס'איז געקו־מען צו רייד...

ביי די מענער, אין זייער קרענצל, איז די הויפּט־טעמע פּאָליטיק: צי האָט מען געדאַרפֿט אָדער נישט גע־דאַרפֿט די לבנון־מלחמה? צי וועט זיך די אחדות־רעגירונג לאַנג האַלטן? ווי שטאַרק איז די „מידיאַ" אַנטי־ישׂראל־דיק?

אַ באַליבטע זאַך איז צו דערציילן זכרונות און על־טערע מענטשן האָבן דאָך וואָס צו דערציילן:

— יידן אין פּוילן האָבן זיך געשראָקן צו גיין אין מיליטער — דערציילט מיסטער עפּלזאַפּט — עס איז דאָרטן גאָרנישט געווען אַזוי שלעכט. עס איז טאַקע געווען גאַנץ גוט. איך בין אַוועק צום מיליטער דאַר, אויסגעמאַגערט, ווי אַ שטשעפּאַק און כ'בין צוריקגעקומען מיט אַזעלכע פּיסקעס (ער בלאָזט אָן די באַקן און וויזט די „פּיסקעס"). עס איז דען געווען אַ וווּנדער? מ'האָט דאָך דאָרטן געגעבן צו פֿרעסן, ממש צו פֿרעסן. די סוף איז געווען מיט אַזעל־כע „סקוואַרקעס" (ער וויזט מיט די הענט די שטיקער חזיר־פֿעטס). מ'האָט טאַקע געזאָגט, „געצוויטשעט" (גע־איבט), אָבער מ'האָט געגעבן צו פֿרעסן.

אַ גוטע טעמע איז אויך וועגן די דייטשישע לאַגערן און אויך וועגן די רוסישע לאַגערן.

די. וואָס האָבן געהאַט אייגענע „ביזנעס", ווי „מילק־באַרס", פּרוכט־געשעפֿטן. זיי האָבן צו דערציילן:

— דאָס ערגסטע איז צו האָבן צו טאָן מיט די ייִדי־נעס, מיט די ווייבערישע קונים, זיי זוכן ביליק און גוט. קען דאָס מעגלעך זיין? זיי טאַפּן אַדורך אַלע בילקעלעך. יעדעס בריטל. פֿרעגן הונדערט מאָל וויפֿל עס קאָסט, און צום סוף קויפֿן זיי אַפֿילו נישט. — און ביי מיר אין דער פּרוכט־שאָפּ מיינט איר איז געווען בעסער? — רופֿט זיך אָן הערשל דער פּרוכטער — יעדעס עפּעלע און נאָך ערגער יעדער טאָמאַטאָ, פּאָמידאָר, איז געוואָרן פֿון זיי טויזנט מאָל געקוועטשט. ס'איז אויך געווען ביי מיר אַזאַ פֿיינע, גרויסאַרטיקע מאַדאַם, וואָס קויפֿן האָט זי טאַקע געקויפֿט נישט ביי מיר, נאָר ביים גרעק, נאָר איר קאַר, אַ גרויסן „סטיישן־וואַגן", האָט זי געשטעלט נעבן מיין פּרוכט־שאָפּ און יעדן יום טוב האָט זי מיר נאָך צוגעווינטשן מיט איר זיס שמייכעלע: „אַ גוטן פּסח! אַ גוט יאָר!" נו, האָט נישט געקענט די גאַל פּלאַצן?

עס גייט אויך אַוועק אַ גערייד וועגן ייִדישע „באָסעס" ביי וועמען עס איז אויסגעקומען צו אַרבעטן אַלס לויך־אַרבעטער.

— זיי האָבן זיך בעסער באַצויגן צו נישט־ייִדישע אַר־בעטער — זאָגט מיסטער האַמערקלאַפּ — צו ייִדישע אַרבעטער האָבן זיי געהאַט אַ גרויסע חוצפּה.

עס ווערט אויך גערעדט וועגן קינדער און אייניקלעך. טייל לויבן זייערע קינדער אין טאָג אַריין און אַנדערע, כאָטש שטאַרק בסוד, זענען נישט אַזוי צופֿרידן פֿון זיי־ערע זין און טעכטער.

די באָבעס באַווייזן זיך מיט די פֿאָטאָס פֿון זייערע אייניקלעך דערביי לייכטן זייערע אויגן און ברייטע שמייכלען צעגיסן זיך איבער זייערע פּנימער.

— און אייערע אייניקלעך טראָגן זיך אויך אַרום מיט אייערע פֿאָטאָס? — וואַרפֿט אַריין עמיצער מיט אַ גע־לעכטערל.

אויך אין פֿרויען־קרענצל ווערט באַרירט די פֿראַגן פֿון אַרבעט, „באָסעס", פּאָליטיק, זכרונות און אַנדערע פּראָבלעמען.

אַ טייל פֿון די עלטערע מענטשן אין קאָולפֿילד־פּאַרק באַטראַכטן דעם פּראָבלעם עלטער־„רעטייערמענט" פֿון פֿילאָסאָפֿישן שטאַנדפּונקט:

— צי דאַרף מען אויף די זאַכן קוקן, ווי איינער זאָגט: ס'לוינט שוין נישט אַרויסצוגיין פֿאַרברענגען? אַרויסצופֿאָרן אויף אַ רייזע קיין אויסלאַנד, אין לאַנד? צו משפּחה? — אָדער קוקן אויף דעם ענין פֿונעם שטאַנד־פּונקט „אַריינכאַפּן וואָס מער ווי לאַנג מען קען נאָך"?

יעדער צד פֿאַרטיידיקט זיין פּאָזיציע, זיין שטאַנד־פּונקט, זיין מיינונג...

די אַלטע ביימער איבערן פּאַרק הערן זיך אויפֿמערק־זאַם צו צו די געשפּרעכן פֿון די עלטערע מענטשן, פֿרויען און מענער. ביים קלענסטן ווינטל שאָקלען זיי צו מיט זייערע אַלטע בלעטער־קעפּ.

עס דערנענטערט זיך דער אָונט. די זון רוקט זיך

נישט אויפֿגעהויבן העכער. טראָץ דעם וווילשטאַנד, ווי אַן ענטפֿער אויף דער גרויסער נאָכפֿראַגע אויף קונסט איז געקומען אַ מאַסן־פּראָדוקציע, וועלכע האָט זיך צוגעפּאַסט צו די מיטלמעסיקע באַדערפֿענישן פֿון די מאַסן־קאָנסומענטן.

אַמאָל איז גוטע קונסט געווען נאָר צוטריטלעך פֿאַר אַ קליינער עליטע, וועלכע האָט זיך רעקרוטירט מערסטנס פֿון דער אַריסטאָקראַטיע. די לאַגע האָט זיך וויניק־וואָס געענדערט: זי איז נאָך אַלץ אַ פּראָדוקט, פֿון וועלכן עס געניסט אַ קליינע עליטע פֿון אַ. ג. „פֿיין־שמעקער".

ווי אַזוי באַציט זיך דאָס אויבנגעזאָגטע צו די ייִדן וואָס וווינען אין די וווילשטאַנד־לענדער? צום באַדויערן — אָבער נישט אומפֿאַרשטענדלעך — איז די לאַגע אַ גאַנץ ענלעכע בײַ ייִדן ווי בײַ נישט־ייִדן. עס איז באַקאַנט אַז פּראָפּאָרציאָנעל, לויט דער צאָל באַפֿעלקערונג, זענען ייִדן גרעסערע געניסער פֿון גוטער קונסט ווי זייערע שכנים. דאָס באַדייט אָבער נישט, אַז אונדזער אייגענע פּראָפּאָרץ פֿון געניסער פֿון קונסט האָט זיך געהויבן אין פֿאַרגלײַך צו די צײַטן פֿון פֿאַר דער צווייטער וועלט־מלחמה. אין דער ערשטער העלפֿט פֿון צוואַנציקסטן י. ה. האָט ייִדישע קונסט, ספּעציעל ליטעראַטור, דערגרייכט אַ הויכן ניווא. די צאָל קאָנסומענטן איז אויך געווען אַ גרויסע: עס איז אויפֿגעקומען אַ ברייטער, באַוווּסטזיניקער פֿאָלקס־שיכט וואָס האָט געהאַט אַ באַדערפֿעניש פֿאַר ייִדישער קונסט.

די באַציאונג צו קונסט בײַ ייִדן איז נישט קיין סך אַנדערש פֿון דער באַציאונג צו קונסט בײַ די נישט־ייִדן. מיר זענען געוואָרן ענלעך אין דעם זין פֿון פֿאַרברויך פֿון אַלע אַנדערע אַרטיקלען וואָס דער מאַרק שטעלט צו, און מיר זענען אויך ענלעך אין פֿאַרברויך פֿון קונסט. מיר האָבן די מאַטעריעלע מעגלעכקייטן צו געניסן פֿון איר און מיר נוצן אויס די דאָזיקע מעגלעכקייטן. דאָס איז פֿאַרשטענדלעך, ווײַל ווי אַנדערש מענטשן זאָלן נישט זײַן איינער פֿון אַנדערן ווערן זיי אַלע אין זייער אַ גרויסער מאָס באַווירקט פֿון די באַדינגונגען אין וועלכע זיי לעבן. און ייִדן לעבן הײַנט אין די זעלבע באַדינגונגען ווי זייערע שכנים.

פֿאַר דער מלחמה איז דער באַגריף „קליינבירגערלעך" באַנוצט געוואָרן אין געוויסע קרייזן אין אַ נעגאַטיוון זין. אונטער דעם איז פֿאַרשטאַנען געוואָרן, אַז אַ מענטש אָדער אַ געוויסער קרײַז מענטשן, וועלכע מען באַצייכנט מיט דעם דאָזיקן באַגריף זענען פֿלאַך, אָן אידעאַלן, אָן גרויסע קולטור־השגות; אַז מאַטעריעלע ווערטן זענען פֿאַר אַזעלכע מענטשן די וויכטיקסטע ווערטן אין וועלכע זיי גלויבן און שטרעבן צו דערגרייכן. בײַם הײַנטיקן טאָג, אין די וווילשטאַנד־לענדער, לעבט אַ גרויסע צאָל פֿון דער באַפֿעלקערונג, אַפֿילו אַרבעטער און פּויערים, אַזוי ווי אַמאָל קליינבירגער. אַלע קענען זיך דערלויבן צו געניסן פֿון די אַרטיקלען וואָס זענען בנימצא אויפֿן מאַרק. מען קען דרייסט זאָגן אַז הײַנט איז די פּסיכיק אַפֿילו פֿון פֿאַבריק־אַרבעטער „קליינבירגערלעך" און האָט אָנגענומען די זעלבע אייגנשאַפֿטן ווי עס האָט אַמאָל געהאַט דאָס קליינבירגערטום.

ייִדן זענען אין די לענדער נישט קיין אויסנאַם. אויב מיר זענען עס יאָ איז עס נאָר אין דעם פּרט וואָס עס איז הײַנט בײַ אונדז פֿאַראַן אַ זייער קליינער אַרבעטער־דזשער פּסיכיק איז די פֿון קליינבירגער. אונ־אויף הער באַציאונג צו קונסט. אַן אויסנאַם זענען אפֿשר ייִדישע יוגנטלעכע, אַ געוויסער טייל פֿון זיי, וועלכער איז אידעאַליסטיש. אָדער אויך זיי איז שווער בײַצושטיין דעם נסיון און צוציאונגס־קראַפֿט פֿון הערשנדיקן מאַטעריאַליזם.

ש. שוואַרץ

אין קאָולפֿילד־פּאַרק

(אַ בילדל)

דער טאָג האָט זיך געשטעלט אין מעלבורנער פֿרילינג, אַ שיינער. אַ זוניקער.

אין קאָולפֿילד־פּאַרק, אין דער ייִדישער געגנט, איז שטיל. עס איז נאָר וואָס געשניטן געוואָרן דאָס גראָז און דער ריח פֿון פֿרישן היי, טראָגט זיך אין דער לופֿט. די אַלטע ביימער שטייען פֿאַרטראַכט אין זייערע טראַכטענישן, די קינסטלעך־געמאַכטע אָזערע מיטן פֿאָנטאַן ווערט באַלויכטן און געוואַרעמט פֿון דער זון, וואָס שפּאַצירט זיך פּאַמעלעך איבערן ריין־בלויען הימל.

...יעדן נאָכמיטאָג, ווען אין דרויסן איז אַ שיינער וועטער, קלײַבן זיך דאָ צונויף ייִדישע עלטערע מענטשן, מערסטנס פֿאַרלעך, אויך אלמנות, אַלץ „רעטייערטע".

אַ סך קומען צו פֿאָרן אין זייערע אויטאָס און ברענגען מיט זיך אויסלייג־שטולן צום זיצן. כאָטש אין פּאַרק זענען פֿאַראַן בענק, הילצערנע און בעטאָנענע, ווילן זיי אָבער זיצן צוזאַמען און אויף דער זוניקער זײַט, צוליב דעם ברענגען זיי די אויסלייג־שטולן.

זיי זיצן אין אַ קרענצל, אין אַ ראָד. דאָ אין פּאַרק זענען נישט פֿאַראַן קיין ספּעציעלע פֿאַרשריפֿטן, צי מענער מיט פֿרויען מעגן זיצן צוזאַמען אָדער באַזונדער, ווי אין אַ שול להבדיל; אָבער פֿאָרט זיצן מענער מיט מענער און פֿרויען מיט פֿרויען — עס איז ווײַזט אויס אַזאַ נישט־געשריבענער געזעץ.

בערך עטלעכע צוואַנציק מענטשן האָבן זיך דאָ צונויפֿגעזאַמלט אין דעם אַזוי־גערופֿענעם קלוב פֿאַר „רעטייערטע". זאָל מען דאָס מעסטן מיט זייערע דורכגעלעבטע יאָרן, קען מען רעכענען, אַז אין דעם קרענצל האָט זיך בײַ צוויי טויזנט יאָר צונויפֿגעזאַמלט...

דער קרײַז פֿרויען פֿירט צווישן זיך וויבערישע שמועסן:

— איך ווייס שוין נישט וואָס צו קאָכן? — רופֿט

י. קאַפּע

קאַנסומיר־געזעלשאַפט און קונסט

דאָס, וואָס מען רופט „קאַנסומער־סאָסייטי״, „קאַנסומענטן־געזעלשאַפט״, אָדער, איבערגעזעצט אויף ייִדיש, די געזעלשאַפט פון פאַרברויכער, נעמט אַרום די גרעסטע טייל פון די מערב־לענדער — יעדנפאַלס די לענדער וואָס ווערן פאַררעכנט צו דער קאַטעגאָריע „וווילשטאַנדס שטאַטן״. די דאָזיקע געזעלשאַפטלעכע פאָרם איז אַ נייעס, אַ נאָכמלחמהדיקע דערשיינונג, און האָט געמאַכט אַן איבערקערעניש אין געוויסע סאָציאַלע און עקאָנאָמישע וויסנשאַפטן. דער אַרטיקל אָבער איז אויסן צו פאַרנעמען זיך מיט גאָר אַן אַנדערן אַספּעקט פון דער פריער־דערמאָנטער דערשיינונג: ווי אַזוי זעט אויס די ראָל פון קונסט אין אַזאַ מין סאָציאַלן סיסטעם, און וואָס פאַר אַ ווירקונג האָט דער סיסטעם אויף דער פּסיכיק פון די מענטשן וואָס לעבן אונטער אים.

עס קען מיט פולער זיכערקייט געזאָגט ווערן, אַז באַווירקט ווערן אַלע, אָן אויסנאַם. אַפילו מענטשן וואָס האָבן לגמרי נישט קיין דירעקטן שייכות דערמיט. וואָס זענען נישט פאַרנומען מיט קויפן, אָדער קאַלקולירן וואָס און ווי אַזוי צו קויפן פּראָדוקטן, זענען אויך אומדירעקט באַווירקט. קיינער אין אונדזער געזעלשאַפט — אַחוץ איינצלנע אינדיווידואומס וואָס האָבן באַשלאָסן צו לעבן אָפּגעזונדערט ווי נזירים, און די געהערן במילא נישט צו דער געזעלשאַפט — קיינער קען נישט אויסמײַדן די ווירקונג פון דעם סיסטעם: אַלע זענען פאַרברויכער פון די פּראָדוקטן וואָס ווערן אויסגעאַרבעט און פאַרקויפט.

אין עקאָנאָמישע טערמינען באַדײַט, אַז אַ קאַנסומיר־געזעלשאַפט, לעבט גוט. מען קויפט פון אַלעם בעסטן און מען נוצט דאָס, וואָס די אינדוסטריע און דער מאַרק שטעלן צו. קיינער פון די, וואָס געדענקען די שווערע עקאָנאָמישע צײַטן פון פאַר דער מלחמה, ווינטשן זיך נישט צוריקצוגיין צו דער אָרעמקייט. אַפילו די טיילן פון דער יוגנט, וואָס בונטעווען זיך קעגן דעם הערשנדיקן אָרט לעבן, ווערן מיט דער צײַט, נאָך דעם ווי זייערע בונט־יאָרן גייען אַריבער גאַנץ קאָנווענציאָנעלע געניסער פון די דערגרייכונגען.

ווי אַזוי זעט אָבער אויס די מערכה פון דער קונסט אין אונדזער סיסטעם און וואָס געשעט מיט דער מענטשלעכער פּסיכיק?

ווען מען האָט געלעבט אין עקאָנאָמישער אָרעמקייט און עס זענען געשאַפן געוואָרן קולטור־ווערטן, האָט מען געגלייבט, אַז אין גוטע עקאָנאָמישע באַדינגונגען וועלן זיכער געשאַפן ווערן קולטור־ווערטן פון אַ טיפערן מין, אָדער זין. דאָס איז געווען אַ לאָגישער אויספיר, אַן אמת וועלכן דער קלאָרער שכל האָט דיקטירט, אַזוי ווי עס איז קלאָר אַז צוויי און צוויי איז פיר. איצט ווײַזט זיך אָבער אַרויס, און מען האָט די מעגלעכקייט עס אָפּצושאַצן לויט דעם וואָס מען זעט עס, אַז עס איז נישט אַזוי. עס ווערט טאַקע מער געשאַפן אויף די געביטן פון קונסט ווי: ליטעראַטור, מאָלערײַ, טעאַטער. צי איז אָבער די קוואַליטעט פון די שאַפונגען געוואַקסן? דאָס לאָזט זיך שטעלן אונטער אַ פראַגע צייכן.

די באַדינגונגען פאַרן שאַפן און פאַרן שעפער זענען, אָן שום צווייפל, אַ סך בעסער ווי ווען עס איז נישט אין דער פאַרגאַנגענהייט. צווישן די פּראָדוקטן וואָס ווערן פאַרברויכט אין דער „קאַנסומיר־געזעלשאַפט״ האָט קונסט אויך איר אָרט. אין איינקלאַנג מיט די עקאָנאָמישע געזעצן, לויט וועלכע אונדזער סיסטעם פונקציאָנירט — די געזעצן פון „נאָכפראַגע און פאַרברויך״ — ווערן פּראָדוצירט די אַרטיקלען, אויף וועלכע עס איז פאַראַן אַ נאָכפראַגע. די מלוכה שטיצט אויף אַלע מעגלעכע אופנים די פּראָדוצענטן. קונסט איז נישט קיין אויסנאַם. עס זענען דאָ לערן־אַנשטאַלטן ווו יוגנט, מיט אַ נייגונג אין דער דאָזיקער ריכטונג, ווערן אויף אַ סיסטעמאַטישן אופן צוגעגרייט צו ווערן קינסטלער, פּונקט אַזוי ווי מען גרייט שלאָסער, טישלער אָדער דאָקטוירים, צו באַדינען די געזעלשאַפט. זיי באַקומען סטיפּענדיעס, אויב זייערע עלטערן זענען נישט בכוח אויסצוהאַלטן זיי דורך דער צײַט פון זייער אויסבילדונג.

אַזוי אַרום איז קונסט געוואָרן איינגעשטעלט אויף די זעלבע יסודות פון מאַסן־פּראָדוקציע ווי אַלע אַנדערע אַרטיקלען, כדי צו קענען באַפרידיקן די באַדערפענישן פון אַ פאַרמעגלעכער געזעלשאַפט, וועלכע קאָן זיך דערלויבן צו געניסן פון איר. אָן שום צווייפל — עס ווערן געשאַפן גוטע ווערק אויף אַלע געביטן פון קונסט. אָבער אַן שטיצן זיך אויף גענויע סטאַטיסטישע ציפערן, וועלכע זענען נאָך וואַרשײַנלעך אויף דעם געביט נישט פאַראַן (אין דער צוקונפט וועט דאָס מסתמא אויך זײַן) קען געזאָגט ווערן אַז די פּראָפּאָרץ פון מייסטער־ווערק צו דער אַלגעמיינער צאָל געשאַפענע ווערק איז נישט געוואַקסן אין פאַרגלײַך מיט דער צאָל פון אַמאָל, פון פאַרן אויפקום פון דער „קאַנסומיר־געזעלשאַפט״. דאָס הייסט, אַז קוואַליטאַטיוו האָט זיך די קונסט

עסטעטישע פאָרמען, איז דאָס אָפּזאָגן זיך פון פאַראַנטוואָרטלעכקייט... עס באַרויבט די קונסט פון איר מהות, אין וועלכער זי איז מסוגל צו שאַפן אין רעאַלן קאָסמאָס די אַנדערע רעאַליטעט — דעם קאָסמאָס פון האָפענונג״.

שאַגאַל איז אַוועק אין דער אייביקייט זאַט מיט יאָרן און זאַט מיט דערגרייכונגען. ער האָט געשאַפן אוצרות, וואָס פאַרזיכערן אים אַ בכבודיק אָרט אין פּאַנטעאָן פון קונסט. ער איז אַוועק — און געבליבן אין זכרון פון דער ייִדישער און נישט־ייִדישער וועלט ווי אַ מאָלער דיכטער־פילאָסאָף פון אַ הויכער מדרגה צו וועלכער ער איז הערשטיגן מיטן כוח פון זײַן קונסט.

י. מ. לעווין

מאַרק שאַגאַל — דער מאָלער פּאָעט

אין „אידיש" פון 15טן אַפּריל ה"י געפינט זיך אַן אַרטיקל וועגן אַ יונגן געלערנטן רופּערט שעלדראַק, אַ שעפער פון אַ רעוואָלוציאָנערער טעאָריע, וועלכע שטעלט אונטער אַ פראַגע־צייכן עטאַבלירטע געזעצן וועגן מענטש און אוניווערס, צווישן אַנדערע איזאַק ניוטאָנס גראַוויטאַציע־געזעץ. אויב זיינע געוואַגטע היפּאָטעזעס וועלן ווערן באַשטעטיקט, קאָן דאָך געמאָלט זיין, אַז דער עפּל וואָס איז אַראָפּגעפאַלן פון עפּלבוים אויף ניוטאָנס נאָז, אויפן סמך פון וואָס ער האָט געשאַפן דאָס געזעץ וועגן גראַוויטאַציע — אַז דער עפּל זאָל מאַכן אַ צוריקרייזע פון ניוטאָנס נאָז צום עפּלבוים... קיינער וואָלט אין דעם נישט געגלויבט, ווי מענטשן אין גאַלילעאָס צייט אַז די ערד דרייט זיך אַרום דער זון.

אין ליכט פון אַזאַ מעגלעכקייט, קען שאַגאַלס אינסטינקטיוו אָפּווייכן פון דער קאַנאָניזירטער תורה פון גראַוויטאַציע, געזען ווערן ווי אַ שפּרונג אין אומבאַקאַנטקייט פון דער אַנטוויקלונג אין קונסט. שאַגאַלס פליענדיקע טיפן ווייזן אויף דעם אַטאַוויסטישן דראַנג פון מענטש צו וועלן פליען (אָן די „קאָנקאָרדס") ווי דער אָפּשטאַם נאָך פון ווייטן בראשית, פּערזאָניפיצירט אין לעגענדאַרן איקאַרוס.

שאַגאַל האָט נישט געהאַט צו טאָן מיט פיזיק, נאָר מיט דער אינטואיציע פון אַ קינסטלער האָט ער אַנונגען וועגן נאָך פאַרהוילענע סודות וועגן מענטש און אוניווערס.

מיט זיין פיזישן אויג האָט שאַגאַל אַרומגענומען פאָרם און קאָליר, מיט זיין אינערלעך אויג האָט ער געזען אימאַזשן פון זאַכן וועלכע זענען נישט שטייפע רעאַליטעטן, נאָר פאַרהוילענע, אָבער מעגלעכע צושטאַנדן. מיט ליניע און פאַרב האָט ער באַוויזן צו פאַרקניפן וויזיע און רעאַליטעט אין אַ געראָטענעם זיווג. אויך פּאַבלאָ פּיקאַסאָ איז דערגאַנגען צו ענלעכע אויספירן — אַ צונויפפאָרונג פון נאַקעטער רעאַליטעט מיט דאָס אַנדערע, דאָס וואָס ליגט אונטער דעם זעבאַרן יש — נאָר אַנדערש פאָרמולירט. ביידע קינסטלער זענען געווען פּאַציפיסטן — יעדער אויף זיין שטייגער. פּיקאַסאָס „געורניקאַ" איז אַן אַנטימיליטאַריסטיש, אַנטי־נאַצי ווערק, נאָר עס איז אַגרעסיוו. עס שטעלט פאָר אַ פערד מיט אַן אָפענעם פיסק... שאַגאַלס פּאַציפיזם איז אַ מער הומאַנער. נישטאָ ביי אים קיין שלאַכטס־סצענעס, אַפילו נישט אַזעלכע וואָס באַרעכטיקן קאַמף, ווי קאַמף־סצענעס פון דער פראַנצויזישער רעוואָלוציע פון דע לאַ קרואַ. שאַגאַלס אימאַזשן אָטעמען מיט שלווהדיקע רו, באַזירט אויף יהדות. זיין פּאַציפיזם האָט זיך דעקלאַרירט מיט דער איבערצייטלעכער יידישער מאַרטיראָלאָגיע אין די פנימער פון רוסישע הייליקע, געמאָלט פאַר אַ פּראַוואָסלאַוונער קירך. פון די פנימער מיט פאַרריסענע נעז און ברייטע, פעטע באַקן ווייעט אַרויס יידישער טרויער און מאָנונג פון יושר. נאָר שאַגאַל איז נישט אַ מקונן, זיינע ליידונטן וויברירן מיט דער שטילער פרייד פון לעבן. צי דאָס איז שאַגאַל און זיין בעלאַ, וועלכע

קריג 1943

פליען איבער די וואָלקנס צו דער אומבאַקאַנטקייט פון אַן אַנדערער בעסערער וועלט, צי דאָס איז דער תמימותדיקער בליק פון אַ קו מיט אַ קעלבל אין איר בויך — אַלץ הויכט מיט דער וואַרעמקייט פון פּשוטן זיין.

שאַגאַל איז געווען אַ פילטעמאַטיקער קינסטלער. קען מען אָבער שאַגאַלן אַריינקוועטשן אין די ענגע ראַמען פון אַן „איזם"? אויב ס'איז בכלל מעגלעך אַ קאַטעגאָריזאַציע, איז עס — שאַגאַליזם.

די קולטור־ און קונסט־וועלט האָט אָנערקענט זיין קונסט. פראַנקרייך האָט דעם ייד פון וויטעבסק, דעם זון פון אַ פיש־הענדלער אויפגענומען ווי אַן אייגענעם זון. דער לוווּר האָט געעפנט פאַר שאַגאַלן זיינע פּרעסטיזשע טירן נאָך ביי זיין לעבן. פאַר די בילדער־וויטראַזשן פון די צוועלף שבטים האָט פּאַריז אויפגעבויט אַ ספּעציעלן פּאַווילאָן פאַר זייער קומען קיין ישראל.

חוץ די וויטראַזשן פון די צוועלף שבטים האָט שאַגאַל אילוסטרירט די ביבל און האָמערס אָדיסיי. זיינע וויטראַזשן באַצירן די קאַטעדראַלעס פון מעטץ און טשיטשעסטער און די פּאַריזער אָפּערע־טעאַטער. וועגן די דאָזיקע און פיל, פיל אַנדערע ווערק זענען אַרויסגעזאָגט געוואָרן אָפּשאַצונגען פון קונסט־קריטיקער: „אַז דאָס אָפּוואַרפן די

איז געווען די תקופה ווען מענטשן האָבן פאַרלאָזט די קיבוצים און געקומען אין שטאָט אַריין צו זוכן געשעפטן. מענטשן וועלכע האָבן געלעבט צווישן אידעאַלן און א רעאַלע עקזיסטענץ. מיין אידעאַל איז געווען צו גרינדן אַ טעאַטער אַן אַנדערן, און נאָך מיינע ערשטע דערפאָלגן אין טעאַטער איז געווען דאָס אַנשטיין פון טעאַטער „זווית", וואָס אויך ער איז פאַרבונדן מיט — א צריף.

דער טעאַטער האָט אָנגעהויבן זיינע ערשטע שריט אין א צריף אויף דער אלחריזי גאַס, וועלכער איז דעמאָלט געווען א קונסט־גאַלעריע. מיר האָבן נישט געהאַט קיין גענוג שטולן פאַרן עולם, האָבן מיר געמאָלדן אַז ווער עס וועט קומען מיט א שטול, וועט קענען אַריינגיין אומזיסט. אַזוי זענען געקומען פאַרלעך מיט שטולן און די שטולן וואָס זענען איבערגעבליבן האָבן מיר געלאָזן פאַר דעם אָנקומענדיקן עולם.

די פאַרשטעלונגען האָבן געהאַט דערפאָלג און דער צריף איז געוואָרן ענג און צו קליין פאַר אונדז. און מיר זענען אַריבערגעגאַנגען אין דעם הויז פון דעם לאָטעריע־הויז.

אַזוי האָט זיך געדרייט דאָס רעדל פון דער „לאָטעריע". מיר האָבן אויסגעברייטערט דעם לאָטעריע־זאַל און מיר האָבן געהאַט עטלעכע גוטע יאָר. מיר האָבן געעפנט דעם טעאַטער מיט מזל און יעדע פאַרשטעלונג איז געווען א שלאַגער. מיר האָבן געשפּילט פאַרשטעלונגען הונדערטער מאָל ביז דעם יאָר 1965, ווען אויך דער זאַל איז געוואָרן צו קליין און מיר האָבן מצליח געווען צו קריגן דעם „דאָקטוירים־פאַראיין". האָבן מיר שוין געהאַט צוויי זאַלן.

אויך מיין פּערזענלעכער גורל האָט זיך געענדערט און פון קאַצס צריף בין איך אַריבער וואוינען אין א דירה פון צוויי און אַ האַלבע צימערן אין רחוב הפרדס נעבן דעם זאָאָלאָגישן גאָרטן.

פון דעם לאָטעריע־הויז איז דער טעאַטער „זווית" אַריבער אין לערער־פאַראיין און איך בין גלייכצייטיק איבערגעגאַנגען אין א דירה אויף רחוב מלכי ישראל. דאָס לעבן איז געוואָרן בעסער, מער אָרגאַניזירט און אָפּגעשלאָסן. פון דעם פינפטן שטאָק אויפן פּלאַץ פון מלכי־ישראל האָט צו מיר אַראָפּגעקוקט אַן אַנדער תל־אביב: מער טומלדיק און שמוציק. דאָס האָט געווירקט אויף מיר דערדריקנדיק און איך האָב געוואָלט אַרויס פון דאָרט. איך האָב געוואָלט איבערדרייען דאָס ראָד אויף צוריק און — עס האָט זיך געדרייט...

איך בין אַוועק וואוינען אין הארץ פון תל־אביב, אין אַ געגנט צווישן רחוב שינקין און דער „הבימה". דאָס איז געווען די שכונה וואָס איך האָב באַקענט ווען איך בין אָנגעקומען קיין תל־אביב. דאָרט וואוין איך היינט אין איינער פון די אַלטע און שיינע גאַסן — רחוב חיים ואלישע. א קליינע גאַס מיט דער לופט פון תל־אביב דער אַמאָליקער, מיט די קליינע געוועלבלעך און די מענטשן אין זייערע זיבעציקער אָדער אַכציקער, וועלכע זיצן און דאַוונען און דעם שכנותדיקן בית־המדרש. די לופט פון די קליינע מענטשעלעך צו וועלכע איך בין געווען געוואוינט און פון וועלכע איך בין אַליין אַרויסגעקומען. איך האָב זיך דערפילט אין דער היים.

אויסער איין זאַך. ווען כ'האָב זיך אַריבערגעצויגן אין רחוב חיים ואלישע האָב איך געמיינט אַז עס וועט זיין ווי א מאָל: די פענצטער און די טירן וועלן זיין אָפן און אפשר וועט מען זיך קענען פאַרלאָזן אויף די שכנים ווי אויף אָרנטלעכע מענטשן. אָבער איין חודש נאָכן אַריבערגיין אין מיין ריכטיקער דירה האָב איך געקראָגן א „וויזיט" פון אומגעוווּנטשענע געסט. ווען איך בין געווען אויף דער פאַרשטעלונג, איז מיך זון געקומען פריער אהיים און האָט געטראָפן די טיר פאַרמאַכט פון אינעווייניק און גנבים רייניקן אויס די שטוב.

און אַזוי האָב איך דערקענט די ענדערונג וואָס איז פאָרגעקומען אין תל־אביב. איך האָב פאַרשטאַנען דעם עצמדיקן אונטערשיד צווישן דעם תל־אביב פון אַ מאָל און דעם תל־אביב פון היינט.

האָב איך גערופן א מאַן וועלכער האָט געמאַכט גוטע שטאַכעטן. אַ מענטש מיט הומאָר, אַזוי ווי פון קאַסרילעווקע, זאָגט ער צו מיר ווען איך האָב אים באַצאָלט: „דו זעסט אין וואָס פאַר א וועלט מיר לעבן. א מאָל זענען די גנבים געזעסן הינטער די שטאַכעטן, היינט באַצאָלסטו געלט כדי דו זאָלסט זיצן הינטער די שטאַכעטן"...

פון עברית: הערשל באַכראַך

שמואל עצמון

פאַרן אינהאַלט פון די אַרטיקלען זענען פאַראַנטוואָרטלעך די מחברים גופא.

דער שוישפּילער שמואל עצמון באַצאָלט געלט כּדי צו ווינען הינטער שטאַכעטן...

— אַזוי דערציילט **שמואל עצמון** אין זיינע אויטאָביאָגראַפישע שטריכן, געדרוקטע אין דער מאַגאַזין־ביילאַגע פון תל־אביבער „מעריב“:

— די שטאָט תל־אביב איז געוואַקסן פון באַטקעס („צריפים“) צו הייזער און פון הייזער צו וואָלקן־קראַצערס. מיין לעבן האָט זיך געדרייט צווישן די צריפים און די הייזער. היינט ווען די צריפים זענען פאַרשוווּנדן האָט זיך די שטאָט אויסגעברייטערט, געוואָרן א ביסל קאַלטלעך, פיר־קאַנטיק און גרויס.

מיין ערשטע באַגעגעניש מיט דער ערשטער יידישער שטאָט איז געווען אין יאָר 1948. דריי חדשים נאָכן קומען אין לאַנד אַריין,. תל־אביב האָט מיר אויסגעזען ווי אַ קליינע שטאָט, ענלעך צו יענעם שטעטל פון וואַנען איך שטאַם אַליין — בילגאָריי, די שטאָט פון בעלזער רבין און דעם שרייבער יצחק באַשעוויס־זינגער. אין תל־אָביב איז אַלץ געווען איינגעשרומפּן און קליין, ווי אין קאַסרילעווקע פון שלום־עליכם ווען מיר שפּילן היינט אין דער פאַרשטעלונג „דאָס רעדל דרייט זיך“, צוזאַמען מיט מיינע חברים ראַדענסקי און שמואל סעגאַל. איך האָב מיך באַלד דערפילט ווי אין דער היים. אַלע האָבן גערעדט יידיש און עברית האָב איך שוין געקענט, הגם מיין עברית איז געווען א „ליטעראַרישער“... ווי למשל: „זאָל זיין געערטער זיך זעצן“...

ווי נאָר איך בין געקומען אין לאַנד אַריין, האָט זיך מיין גורל פאַרבונדן מיט — א צריף. אין פּלמ״ח האָב איך מלחמה געהאַלטן אין די צה״ל־צריפים. נאָכהער בין איך אָנגעקומען אין דער טעאַטער־סטודיע פון „האוהל“, וואָס איז אויך געווען אין א צריף נעבן ים אויף רחוב הירקון. נעבן דער סטודיאָ איז געווען א צריף וואָס האָט געדינט פאַר אַ סקלאַד און דאָס איז געווען מיין ערשטע וווינונג. אַלץ איז געווען קליין און הולטאַיש. נישט געווען קיין אָרט צו עפענען אַ פענצטער אָדער אַ טיר. אַ ראָמאַנטישע אַטמאָספער האָט געהערשט אַרום. אין צריף פון „אוהל“ האָבן געוווינט אויך: יאַנקעלע בן־סירא, ראובן אדיב, מאַניע ביסענהאָלץ און יוש הלוי. אונדזער לעבן האָט זיך געדרייט דעמאָלט צווישן קאַפע־הויז „כסית“ און דעם צריף. עלף ביינאַכט נאָך דער פאַרשטעלונג אין „אוהל“ זענען אָנגעקומען די אַרטיסטן: טובה פּרדו, אברהם חלפי, בתיה אַסטראָווסקי און די שרייבער: אַלעקסאַנדער פען און נתן אַלטערמאַן זענען אַריינגעקומען אין אונדזער צריף. מיר האָט געמאַכט א פייער ביים ים־ברעג און אין דער פרי זיך אויפגעכאַפּט א שעה פאַרן פאַרלאָזן דעם צריף און איבערגעגאַנגען אין דעם גרויסן צריף.

דער צריף פון „אוהל“ האָט זיך געגרענעצט מיט דער שכונה צריפים פון „מחלול“, וואָס אויף זיין אָרט שטייען היינט די האָטעלן אויף רחוב־הירקון און פון דער אַנדערער זייט — דער שפּאַציר־וועג מיט דער באַרימטער קאַפע „פילץ“. נעבן צריף איז געווען דאָס שפּייז־געשעפט פון מר כהן. ער האָט געוואוסט אַז די אַקטיאָרן האָבן נישט וואָס צו עסן און ער האָט אונדז געגעבן פרישטיק אויף חשבון, און דער חשבון איז כסדר געוואַקסן...

אונדזער צריף איז געווען זייער באַרימט אין יענע טעג, ווייל ער האָט זיך געפונען נעבן דעם „רויטן הויז“ פון מפא״י. אויף דעם דאָזיקן פּלאַץ, וואו עס האָט זיך אָנגעהויבן מיין קאַריערע, שטייט היינט דער האָטעל „שאַראַטאָן“.

מיין ערשטע אַרבעט אין לאַנד פאַר פרנסה וועגן, נאָך דער באַפרייאונג, איז אויך געווען פאַרבונדן מיט א צריף. אין לאַנד איז אַנטשטאַנען אַן אויסשטעלונג צום אָנדענק פון גאָרקי און מען האָט מיך געדונגען צו אַרבעטן ווי א נאַכט־שומר. 12 ביינאַכט ווען איך האָב געענדיקט די נאַכט־וויזיטן אין „כסית“, האָב איך אָנגעהויבן מיין אַרבעט אַלס נאַכט־שומר. במשך 45 חדשים האָב איך גענעכטיקט אין א צריף. דעם לוין פון פינף לירעס האָב איך געקראָגן מיט אַ טשעק וואָס איז געווען אונטערגעשריבן בכבודו ובעצמו: מר יערשאָב, דער ערשטער אַמבאַסאַדאָר פון סאָוויעט־רוסלאַנד אין ישראל.

אַט דער צריף האָט זיך געפונען אין שכנות פון די „הבימה“־אַרטיסטן און מיין טרוים איז געווען דאַן צו שפּילן אין „הבימה“. נישט איין מאָל איז מיר אויסגעקומען צו טרעפן אין דער אַליי קרן־קימת דעם הער מעסקין שפּאַצירן אין גאַס און לערנען די ראָלע זיינע. דאָס איז ער געווען געוואוינט צו טאָן מערסטנס פאַרטאָג אָדער שפּעט אין דער נאַכט.

דעם 25־טן אויגוסט 1953 האָט מען מיך אָנגענומען אין דער „הבימה“, אַ געשעעניש וואָס איך קען נישט פאַרגעסן, ווייל שוין צו מאָרגנס האָב איך חתונה געהאַט און אין א טאָג אַרום געגאַנגען ווינען אין — א צריף, אויף רחוב הנביאים. דאָס איז געווען דער באַרימטער צריף פון די קאַצס, פון די „פרחי כץ“. אין דעם צריף האָט זיך געפונען אַ צימער מיט א קיכל און די קלאָזעטן האָבן זיך געפונען אויף דער גאַס. כץ איז געווען א שוואָגער פון מעסקין און ער האָט זיך נוהג געווען צו באַזוכן דעם צריף.

אין יענע טעג איז נישט געווען קיין טעלעפאָן און מ׳איז נישט געווען געוווינט אָנצומעלדן א באַזוך. מען איז האָט זיך געזעסן אויפן גראָז נעבן צריף. דער צריף האָט זיך געגרענעצט מיט אַן אַנדער גרופּע צריפים א״נ גורדיה.

די טיפן וואָס איך האָב באַקענט אין תל־אביב פון די פופציקער יאָרן זענען געווען מענטשן פון „לופט־געצאַנטשאַפטן“, מענטשן וואָס האָבן זיך פאַרנומען מיט זוכן, נישט אַזעלכע חלומות ווי מנחם־מענדל. עס

ציאַליזם, ווייל בעווין דער לייבאָריסט איז נישט קיין אויסנאַם: די זעלבע עצה קאָנען מיר דערוואַרטן פון א פ.פּ.ס.־ישן מיניסטער און פון אַ דייטשן סאָציאַל־דעמאָקראַטישן מיניסטער, און פון אַ טשעכישן פּראָ־קאָמוניסט, וואָס האָט געקעמפט פאַר דער נאַציאָנאַלער פרייהייט פון די טשעכן. סאָציאַליזם האָט אויפגעהערט צו זיין א גאַראַנטיע פאַר הומאַניזם און סובטעלקייט, ער האָט זיך שוין „אויסגעמענטשלט". בלויז צו עטלעכע אייביקע קינדער אין יעדן פאָלק טרוימען נאָך וועגן אַ סאָציאַליזם, וואָס זאָל זיין די רעליגיע פון דער צוקונפט, וועגן אַ סאָציאַליזם פון א ישעיה הנביא, מיט אַ נייעם הימל און אַ נייער ערד, מיט אַ נייער נשמה און א ניי האַרץ, וועגן אַ נייעם יחיד און נייע פעלקער געמיינשאַפטן. דיזאַקע טרוימען זענען די שענסטע, אָבער, ווייזט אויס, אַז אויך די האָפנונגסלאָזטע אויף דער וועלט. אָבער ווייניקער פאַר אַלע מעגן מיר, ייִדן, זיך איצט פאַרנעמען מיט טרוימען. אונדזער יוגנט האָט גענוג אָפּגעגעבן בלוט און מוח נישט איינער פון די סאָציאַליסטישע באַוועגונגען אויפן אייראָפּעאישן קאָנטינענט, אָבער ווען עס איז געקומען די גרויסע ייִדישע נויט, האָט מען אין אונדז פאַרגעסן, מען האָט אונדז געלאָזט אַליין אויג אויף אויג מיט די גרויזאַמסטע מערדער אויף דער וועלט. מען האָט אונדז פאַרראַטן בעת דער שחיטה און מען פאַרראַט אונדז נאָך דער שחיטה, און מען האָט נאָך אויף אונדז פאַריבל, וואָס מיר מאָנען עפּעס: צי גערעכטיקייט פאַר די לעבנגעבליבענע, צי נקמה פאַר די טויטע. דער סאָציאַליסט בעווין — און ער רעפּרעזענטירט די ווייט־גרעסטע מערהייט פון די סאָציאַליסטן אויף דער וועלט — האָט צוויי יושרס: פאַר הרגענען עטלעכע ענגלענדער אין אינדאָנעזיע (ענגלענדער וואָס זענען געקומען דערשטיקן זייער פרייהייט־באַוועגונג) דאַרף מען סיסטעמאַטיש פאַרניכטן אינדאָנעזישע דערפער; אָבער מאָנען פאַר זעקס מיליאָן אומשולדיק־פאַרפּייניקטע אַ שטיקל נקמה — דאָס הייסט זיך שטופן צו פיל אין פאָדערגרונט מיט אונדזער אומגליק. — סאָציאַליזם האַלט נישט פון נקמה. פאַר זיך זענען די בעווינס (ווען עס קומט צו נקמה פאַר זיך, ווי צו יושר פאַר יענעם) רעאַקציאָנערן, פאַר אונדז (ווען עס קומט צו נקמה פאַר אונדז און יושר פאַר זיך) — סאָציאַליסטן.

זיך אומקערן צום אַלטן אויפן געביט פון סאָציאַליזם, איז אַן אומפאַרצייליכע עוולה לגבי דעם ייִדישן פאָלק; דאָס קאָנען טאָן נאָר די, וועלכע זענען גרייט צו פאָלגן בעווינס עצה: אַסימילירן זיך. אָבער די, וועלכע ווילן נאַציאָנאַל לעבן, האָבן נישט וואָס צו האָפן אויפן סאָציאַליזם. — קיינער אויף דער וועלט האָט אונדז נישט אין זינען, — לאָמיר אויך אין זינען האָבן קודם כל און נאָר זיך. לאָמיר אויפהערן צו פאַלן כורעים מיטן פנים צו דער וועלט, און לאָמיר פאַלן כורעים מיטן פנים צו זיך. דאָס הייסט נישט, אַז מיר דאַרפן אָדער קאָנען אַנטלויפן פון דער וועלט. אָבער מיר דאַרפן איר אַזוי פיל נישט טרויען. אויב מיר וועלן אויסגעפינען, אַז דער ליבעראַליזם אין זיין אַלטער פאָרם, ווי מיר קענען אים פון נײַנצנטן יאָרהונדערט, איז נישט נאָר צוגעפּאַסטער פאַרן מענטשן, ווי סאָציאַליזם (ער קאָן צו אים נישט דערוואַקסן!), נאָר ער איז אויך צוגעפּאַסטער פאַר אונדזערע נאַציאָנאַלע אינטערעסן, דאַן דאַרפן מיר זיך נישט צערייסן די קאָפּאָטע פאַרן סאָציאַליזם, נאָר שטיצן דעם ליבעראַליזם.

לאה ראָבינסאָן (לאָנדאָן)

אַבּי

ווייל איז אַ שטח פון אויסגעקעמטע פעלדער,
ווו פּעטע בהמות פּאַשען זיך אָן ביז זאַט.
מיר אָבער איז טייער דאָס אָפּגענוצטע לאַנד
פון ראַסט און וויסטע חורבות,
פון טרוקענע דערנער און שטיינער,
אַבּי סע וואַקסט אַרויס פון צווישן די שטיינער
די איין־און־איינציקע בלום.
ווייל איז אַ לומדיש ליד אַ פיין געשריבנס,
אַ גוט געגראַמטס, אַן אויסגעצירטס מיט חכמה.
מיר אָבער איז טייער דאָס פּראָסטע גאַסנלידל,
האַמעטנע, רוי און טעמפּ,
אַ דיכטערישער תוהו־ובוהו,
אַבּי סע זינגט זיך אַרויס פון תוהו־ובוהו
דער איין־און־איינציקער ניגון.

ווייל איז א לייטיש צימערל מיט לאָמפּן
ווו שיינע לייט רעדן עלעגאַנט און שטיל.
מיר אָבער איז טייער די סטאַנציע ביי נאַכט
וואָס ציטערט פון שרעק פאַר מעגלעכע פאַרברעכנס,
און וואָס איז כמעט ליידיק און שטאַק פינצטער,
אַבּי סע טוט אַ שיין אַרויס פון דער פינצטער,
ווי אַ ליכט, ווי אַ בלום, ווי אַ ניגון,
דאָס איין־און־איינציקע פנים.

לאה ראָבינסאָן איז אַן ענגלענדערין, וואָס שרייבט ייִדיש.

מיר באַגריסן אונדזער רעדאַקציע־מיטגליד
הערשל באַכראַך
צו דער געלעגנהייט פון באַקומען
די „מנורה"־אויסצייכענונג
פון „בני־ברית"
אַלס אָנערקענונג פאַר זיין
געזעלשאַפטלעכער אַרבעט.
די רעדאַקציע

י. ראַפּאַפּאָרט

צוריק צום אַלטן סדר־היום?

צופעליק האָבן מיר זיך אָנגעטראָפן אויף אַ בראָשור פון יהושע ראַפּאַפּאָרט ע״ה, א. נ. „צוריק צום אַלטן סדר־היום?״

די בראָשור, געשריבן אין שאַנכיי אין יאָר 1946, איז דערשינען אין מעלבורן, אַ יאָר שפּעטער.

י. ראַפּאַפּאָרט דערמאָנט אָפּט דעם ענגלישן אויסערן מיניסטער בעווין, וואָס איז געווען שטאַרק פּאָפּולער אין יענע יאָרן, איבערהויפּט צוליב זיין קעגנערשאַפט פון יידישער עמיגראַציע קיין ארץ ישראל.

מיר ברענגען דאָ אַ קורצן אויסצוג וועגן אַ פּראָבלעם, וואָס האָט נאָך ביז היינט נישט פאַרלוירן זיין אַקטועלקייט.

די רעדאַקציע.

עס וואָלט בכלל געווען אַ גרויסער יושר צו רעווידירן חעם סאָציאַליסטישן טרוים פון די לעצטע 3־2 דורות. די דערפאַרונגען, וואָס די מענטשהייט האָט געמאַכט מיטן רוסישן סאָציאַליזם, מיטן דייטשן און בכלל מיטן אייראָפּעאישן, רופט אַרויס געווג באַרעכטיקטע ספיקות צי איז דער מענטש בכלל מסוגל צו פאַרווירקלעכן זיין סאָציאַליסטישן טרוים. מערסטנטייל טרוימען נעמען זיך פון דעם, וואָס מען איז זיי נישט בכוח צו דערגרייכן. דער מענטש איז אפשר נישט צוגעפּאַסט פאַר אַזאַ גייסטיקן קלימאַט, ווי דער סאָציאַליזם.

ווען מען גיט אַ קוק אויפן קלאָגעדיקן דורכפאַל פון סאָציאַליזם בעתן אויסברוך פון דער ערשטער וועלט־מלחמה, בעת דער דייטשער רעוואָלוציע, בעת היטלערס צעניאָריקן מאַרש צו דער מאַכט, בעת היטלערס צוועלף־יאָריקער הערשאַפט, — בעת מען גיט אַ קוק אויף די דאָזיקע קאַפּיטאַלע דורכפאַלן אין דייטשלאַנד, אויף די קאַפּיטאַלע פאַרבלאַנדזשעטישן אין ראַטנפאַרבאַנד און אויף די קלענערע אָבער נישט ווייניקער טרויעריקע דורכפאַלן אין אַלע אייראָפּעאישע לענדער (באַזונדערס אין פראַנקרייך, בעת דעם פאַרס מיט דער נישט־אינטער־ווענץ־פּאָליטיק אין שפּאַניע אונטער דער פּרעמיערשאַפט פון לעאָן בלום!), נעמט אַרום אַ געווג באַרעכטיקטער חשד, אַז דער מענטש, דער דאָזיקער מייסטער פון מיסברויכן, האָט זיך שוין אַן עצה געגעבן אויך מיט דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג און ער וועט זיך אויך אַן עצה געבן מיטן איינגעפירטן סאָציאַליזם, ווי ער האָט זיך אַן עצה געגעבן מיטן איינגעפירטן פּאַרלאַמענטאַריזם, מיט דער איינגעפירטער רעפּובליקאַנישער סיסטעם. האָט מען זיך דען ביים טרוימען וועגן אַ מעכטיקער דייטשער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע געקאָנט פאָרשטעלן, אַז זי וועט זיך אַזוי פּיליסטעריש־נעבעכדיק, אָן שום ווידערשטאַנד, לאָזן אַרומצופּן פון אַלע זייטן, ווען אָפענע באַנדיטן און רויבער, ווי די היטלער־באַנדעס, וועלן זי אַרומרינגלען, הגם זי האָט צען מאָל געקאָנט צעשמעטערן היטלערן ביז זיין קומען צו דער מאַכט? וואָלט זיך דען עמיצער געקאָנט פאָרשטעלן אין 1917, אַז דער זיגרייכער באָלשעוויזם וועט ענטלעך דערקלערן, אַז דער היטלעריזם איז פּונקט אַזאַ אידעאָלאָגיע, ווי אַנדערע (ווי דער באָלשעוויזם אויך?) און מען דאַרף אים נישט באַקעמפן מיט וואָפן? אַז דאָס רוסישע פאָלק איז בלוט־פאַרקרובהט מיטן דייטשן? וואָלט דען עמיצן געקאָנט איינפאַלן אַמאָל, אַז דער אויסערן־מיניסטער פון דער לייבאָר־פּאַרטיי, פון דער זיגרייכער לייבאָר־פּאַרטיי וועט ענטלעך דערקלערן סוף 1945, אַז יידן שטופּן זיך צו פיל אין פראָנט מיט זייער אומגליק און אַז ער עצהט זיי צו אַסימילירן זיך?

דיסקוטירן וועגן דעם, צי עס וועט אַמאָל פאַרווירקלעכט ווערן דער סאָציאַליזם צי נישט, איז אַן אומזיסטע טרחה, ווייל מען דאַרף נאָך פריער פעסטשטעלן גענוי, וואָס סאָציאַליזם באַדייט. אויב דאָס דאַרף באַדייטן ווייט־גייענדיקע רעפאָרמען אין ווירטשאַפטלעכן לעבן — נאַציאָנאַליזאַציע פון די פּראָדוקציע־מיטלען און ענלעכס — איז מעגלעך, אַז דער סאָציאַליזם זאָל איינגעפירט ווערן; אָבער אויב סאָציאַליזם באַדייט דאָס, וועגן וואָס דורות האָבן געטרוימט: די אויבערהאַנט פון הומאַניזם איבערן עגאָאיזם, דער טריאומף פון מענטשלעכקייט אין יחידישן, אין נאַציאָנאַלן און אינעם אינטערנאַציאָנאַלן לעבן, דאַן קאָן מען זאָגן מיט זיכערקייט, אַז דער דאָזיקער טרוים וועט, אין בעסטן פאַל, בלייבן אַ טרוים, לכל הפּחות, אויף לאַנגע, לאַנגע דורות: דער גאַנצער באַלאַסט פון הומאַניזם איז לייכט אַרויסגעוואָרפן געוואָרן פון דער סאָציאַליסטישער פּראַקטיק, און ער פעלט שוין גאָר נישט דעם רוב סאָציאַליסטן, — מען קאָן זיך באַגיין אָן אים, מען איז געוואָרן פּראַקטיש.

געוויס, אויך אויפן געביט פון דער אַלגעמיינער סאָציאַליסטישער באַוועגונג וועט קומען דער „צוריק צום אַלטן״. מען וועט זיך אומקערן צו דער געוווינהייט: מען וועט „אויפלעבן״ די אַלטע פּאַרטייען, מען וועט זיך קוויקן מיט וואָל־דערפאָלגן (וואָס זענען־נישט ווערט קיין דרייער, ווייל די זעלבע ווילער־מאַסע, וואָס שטימט היינט פאַר סאָציאַליסטן, שטימט מאָרגן פאַר פאַשיסטן), מען וועט זיך קוויקן מיט רעזאָלוציעס, וואָס וועלן קיינעם נישט פאַרפליכטן — נישט דער פּאַרטיי, אַלס גאַנצעס, נישט אירע איינצלנע מיטגלידער, ווייל קיינער טראַכט גאָרנישט זיי דורכצופירן אין לעבן, ווען מען קאָן.

אָבער צום מערסטן באַדויער איך דעם צוריקקער צום סאָציאַליסטישן טרוים מצד אונדזער יוגנט: ווער־ווער, מיר האָבן אוודאי נישט וואָס צו האָפן נאַציאָנאַל אויפן סאָציאַליזם. ווער עס וויל נישט פאָלגן די עצה פונעם לייבאָריסט בעווין, יידן זאָלן זיך אַסימילירן, דאַרף קלאָר באַגרייפן, אַז נאַציאָנאַל פאָלט אונדזער וועג נישט צונויף מיטן סאָ־

שוין מער נישט קיין אַנדערע זאָרגן? פון דער ווייטנס איז עס שווער צו פאַרשטיין. פונקט אַזוי איז שווער צו פאַרשטיין די אומצופרידנקייט מיט באַפרייען פאַרמשפטע טעראָריסטן, און אַן אויסטויש פאַר ישראלדיקע געפאַנגענע. אויב די ישראלים וואָס פּראָטעסטירן, האָבן מורא פאַר רעצעדיוון, האָבן זיי קודם געדאַרפט פאַרלאַנגען אַז די כנסת זאָל אָננעמען א געזעץ וועגן טויט־שטראָף.

ווען עמיצער וואָלט אָבער פאַרלאַנגט אַזאַ מין געזעץ, וועלן וואַרשיינלעך די זעלבע ישראלים וואָס פּראָטעסטירן אַצינד, אויפהייבן א טומל אַז מען איז נישט ציוויליזירט און נישט הומאַניטאַר.

ישראל האָט נישט קיין סיבירער וועלדער, קיין קוילן־גרובן אָדער אַנדערע ערטער ווו מען קאָן באַשעפטיקן אַרעסטאַנטן. דאַרף מען פּאַשען טויזנטער שונאים, וועלכע פאַרלאַנגען נאָך באַקוועמלעכקייטן אין די תפיסות, לויט ציוויליזירטע נאָרמעס (באַקוועמלעכקייטן וועלכע זיי האָבן אין זייערע היימען קיינמאָל נישט פאַרמאָגט) און באַלד שליסן זיך אָן צו זייער פאַרלאַנג אָרגאַניזאַציעס ווי „אַמנעסטיע אינטערנאַציאָנאַל" און אַנדערע, און ישראל דאַרף פאַרוואַנדלען די תפיסות אין פּענסיאָנאַטן.

נאָך 37 יאָר עקזיסטענץ ווי אַ מדינה, קומט אויס, אַז די ישראלים האָבן געמעגט אָנהויבן טראַכטן אין מלוכהשע און נאַציאָנאַלע קאַטעגאָריעס. טייל מאָל זעט עס אויס פון דער ווייטנס, אַז די רעגירונג איז נאָך (אין די אויגן פון געוויסע ישראלים) די ענגלישע מאַנדאַט־מאַכט, און אַז מען געפינט זיך נאָך אַלץ אויף א פּאָליטישן מיטינג, אין היץ פון אָפּהאַלטן זיגן...

וויכטיקע פּראָבלעמען רוקן זיך אָן אויף ישראל, צו וועלכע מען דאַרף זיך גוט אונטערגאַרטלען, צו וועלכע מען דאַרף האָבן ניכטערע קעפּ, פּראָבלעמען וועלכע פאַרלאַנגען קאָנסאָלידאַציע און קאָ־צענזוס פון גאַנצן פאָלק.

פּרעזידענט רעיגען האָט נאָך אַלץ נישט אויפגעגעבן זיין שלום־פּלאַן פון 1982, וועלכן די ישראלים האָבן קאַטעגאָריש אָפּגעוואָרפן, אָבער רעיגען מאַכט זיך נישט וויסנדיק.

כוסיין מיט אַראַפאַטן באַמיען זיך דורכצוועצן אַ שלום־קאָנפערענץ ווו די סאָוויעטן זאָלן זיין איינע פון די מחותּנים, און טאָמער וועט אַראַפאַט זיך אָנכאַפּן אַז זיין לעצטער שטרוי און אָנערקענען די רעזאָלוציע 242, דאַרף מען נישט זיין קיין נביא: אַמעריקע וועט מיט צופרידנקייט זיך אַוועקזעצן מיט אים ביי איין טיש צו פאַרהאַנדלען — פאַרשטייט זיך — אויפן חשבון פון ישראל, וואָרום די פּאַלעסטינער אַליין האָבן גאָרנישט וואָס בייצושטייערן צום שידוך.

אַלע קאָנצעסיעס וועט מוזן מאַכן ישראל, אַפילו נישט־ווילנדיק. אַז מען שטייט פּנים אל פּנים מיט אַזעלכע שווער־וואָגיקע דעציזיעס — טאָ וואָס פּאַראַ באַדייטונג קאָן האָבן, אַז מען וועט שוין אויסגעפינען ווער ס'טראָגט די פאַראַנטוואָרטלעכקייט פאַר דער לבנון אינוואַזיע? אָדער צי איז בכלל נויטיק געווען אַזאַ שריט?

אַפילו אַמעריקע האָט שוין באַצייטנס צוגעשטעלט איר טעפּעלע אָפּצוקאָכן אויפן פייער, וועלכן די ישראלים בלאָזן פאַנאַנדער, דורכן פאַרעפנטלעכן נאָטיצן פון געוועזענעם אַמעריקאַנער אַמבאַסאַדאָר אין ישראל וועגן שאַראָנס געשפּרעכן מיט האַביבן א האַלבן יאָר פאַר דער אינוואַזיע.

רעאַל־פּאָליטיק איז נאָך אַלץ א באַגריף, וועלכן געוויסע ישראלים האָבן נאָך נישט באַוויזן צו פאַרדייען.

יעקב ראָזענבערג

צוויי לידער

אין אַ שטילן פאַרנאַכט

שטיל איז דער אָוונט געקומען,
מיין טאָג — אַ חלום אַוועק,
געבליבן איז נאָר די בענקשאַפט,
וואָס וואָגלט פאַרלוירן אין וועג...

איצט קוקן די הייזער ווי בלינדע,
מיט טונקל פאַרלאָפענע שויבן,
ווי ס'פליען אין הימל דריי מידע,
ווייסע פאַרשפעטיקטע טויבן.

פון ווייטנס זינגט ווי אַ קוקו,
אין וואַלד האָט אַ סאָווע געלאַכט,
אַזוי איז אַ טאָג מיר פאַרשוווּנדן,
אין אַ שטילן, שטילן פאַרנאַכט...

צום דאָרף

ס'לעבט די שטאָט ווי אַ מכשפה,
פויל פאַרדאַרבן איז איר גאַנג,
אַך! ווי כ'בענק צום שטילן דערפל,
צו אַ גרינעם וווּנדער לאַנד.

דאָרט ווו ס'אַקערט אויף דער פויער,
שוואַרצע ערד ביים זונאויפגאַנג,
און אין אָוונט ביי אַ נאַפט לאָמפּ,
שפּינט פון פלאַקס אוים זיין געוואַנט.

כ'בענק צום דאָרף מיט ווייסע כאַטעס,
מיט אַ דאַך פון געלן שטרוי,
דאָרט ווו תפילה שעפּטשען גראָזן,
איינגעהילט אין מאָרגן־טוי.

כ'בענק צום טאָל ווו ביי אַ טייכל,
זיצט אַ פישער שטיל פאַרטראַכט,
צו אַ פשוט גוטן שמייכל,
וואָס פאַר שטאָט־מענטש נישט געדאַכט...

שלום ג.

וואָס, אָן ישראל?

(פּאָליטישע קאָמענטאַרן)

געשעענישן אין מיטעלן מזרח זענען תמיד אָנגע־
לייגטע נייעס פאַר זשורנאַליסטן, טעלעוויזיע־רעפּאָרטערן
און פאָטאָגראַפן, אויב... ישראל איז אין דעם פּאַרמישט,
אָדער מען קאָן ערגעץ ווו אַריינשמוגלען אַ פאַרבינדונג
צווישן ישראל און די געשעענישן.

ישראלס אינוואַזיע אין לבנון, וואָס האָט געקאָסט אַרום
650 קרבנות, איז אויסגעוואַקסן אין דער פּרעסע און טע־
לעוויזיע צום פאַרנעם פון אַמעריקעס אַריינמישונג אין
וויעטנאַם — ווו ס'זענען געפאַלן 58 טויזנט זעלנער.

די שחיטה איבער די פּאַלעסטינער אין די צוויי באַ־
רימטע פּליטים־לאַגערן, סאַבראַ און שאַטילאַ, דורך דער
קריסטלעכער מיליציע, איז פאַנאַנדערגעבלאָזן געוואָרן
ביז צו אַ פּונקט, וואָס האָט געשטעלט אונטער אַ פראַגע־
צייכן די מאָראַל און עטיק פון מדינת ישראל.

די טעלעוויזיע האָט אָן איבעררייסן (אין יעדן נייעס־
ביולעטין) געוויזן דערמאָרדעטע פרויען און קינדער: בלוט,
פאַרוויסטונג, טויט.

אונטערן דרוק פון דער עפנטלעכער מיינונג האָט יש־
ראל געשאַפן אַן אויספאָרשונגס קאָמיסיע. די עפנטלעכע
מיינונג אָבער — אָנגעהיצט פון די סענסאַציע־הונגעריקע
צייטונגס־רעדאַקטאָרן און זשורנאַליסטן מיט אַ פערדענ־
לעכער הנאה ווען זיי קאָנען פאַרשוואַרצן ישראלס פּנים,
האָבן זיך נישט באַנוגנט מיט דעם רעזולטאַט פון דער
קאָמיסיעס אויספירן. דער האָט פריער געוווּסט, דער האָט
נישט געזאָגט, יענער האָט געקוקט צווישן די פינגער, די
באַשולדיקונגען האָבן אַראָפּגעשריען פון די צייטונגס־קעפּ,
שוין נאָך דעם ווי די קאָמיסיע האָט געמאַכט איהרע פעסט־
שטעלונגען.

ישראל האָט פאַרלאָזט לבנון, הגם דער ענין
צוליב וועלכן זי האָט אַריינמאַרשירט — די פּאַלעסטינער
טעראָריסטן — איז נישט געלייזט געוואָרן צו דער פולער
סאַטיספאַקציע פון ישראל. דאָס ישראלדיקע מיליטער
האָט זיך געהאַלטן אין געוויסע ראַמען און באַמיט זיך
אויסצומיידן איבעריקע קרבנות. די פּאַלעסטינער
די האַנדלונג אויסגעטייטשט ווי אַ שוואַכקייט. האָבן

אַצינד (אין חודש יוני 1965) זענען מיר ווידער די
פּאַלעסטינער פּליטים־לאַגערן אין לבנון: שאַטילא, סאַב־
רא, באַאַן אַל בראַינע ווי וויכטיקע צייטונגס־נייעס.

די מיליטערישע אָרגאַניזאַציע פון דער מוסולמעני־
שער שאַיִטן־סעקטע, אַמאָל, האָט זיך פאַרנומען איינמאָל
פאַר אַלע מאָל צו ליקווידירן די פּ.ל.אָ. ווי אַ מיליטערישן
כוח. זיי פירן דורך אַ סיסטעמאַטישע אויסראָטונג פון די
באַוואָפנטע פּאַלעסטינעזער אין די הערמאָגטע פּליטים־
לאַגערן. די פּאַלעסטינעזער שטעלן אַ פאַרביטערטן ווידער־
שטאַנד. לויט באַריכטן אין דער פּרעסע, זענען די קאַמפן

ברוטאַל און גרויזאַם. פאַראַן עדות וואָס דערקלערן, אַז
די פּאַלעסטינער דערשיסן זייערע אייגענע פאַרוווּנדעטע,
כדי זיי זאָלן נישט אַריינפאַלן אין די הענט פון דער אַמאַל.

די געכאַפּטע פּאַלעסטינער שטעלט מען „צום וואַנט״
— אָן אַ פאַרהער און אָן אַ געריכט.

עס איז שוין מער נישט די בעגין־רעגירונג; עס איז
שוין מער נישט אַריק שרון, און דאָס מערקט מען באַלד
אין די צייטונגס־באַריכטן: קורצע, לאַקאָנישע ידיעות
אָן באַשולדיקונגען. די טעלעוויזיע ווייזט וויינענדיקע
פרויען — אָבער לעבעדיקע; קינדער טולייען זיך צו זייערע
מאַמעס. עס פעלן די עמאָציאָנעלע מאָמענטן (אויף וועלכע
די טעלעוויזיע רעפּאָרטערן זענען ספּעציאַליסטן) וואָס
זענען מסוגל אַרויסצורופן האַס צו די אָנגרייפער און סימ־
פּאַטיע פאַר די אָנגעגריפענע.

דער פאַרמעסט אויסצוראָטן די פּ.ל.אָ. אין לבנון איז
אַ טאָטאַלער, און במילא אַ בלוטיקער. אָבער וואָס פאַר
אַ באַדייטונג האָט עס פאַר דער מעדיאַ, אַז אין דעם איז
נישט פאַרמישט ישראל. עס נעמט שוין אויסזען ווי די
מלחמה צווישן איראַן און איראַק, וואָס געדויערט שוין
פיר יאָר, און האָט פאַרלוירן די ווערט פון צייטונגס־נייעס.

אָן דער מיליטערישער אָרגאַניזאַציע איז יאַסער
אַראַפאַט אויס קאַפּעלויש־מאַכער. עס ווערן דעריבער פאַר־
שטענדלעך די קלאַנגען וועלכע כוסיין, דער הערשער פון
ירדן, פאַרשפּרייט, אַז אַראַפאַט איז גרייט צו אַקצעפּטירן די
יו־ען רעזאָלוציע 242.

ווי איז די שטימונג אין ישראל?

דאַרפן דאָך די ישראלים זיין צופרידן, אַז אַמאָל פאַר־
ענדיקט דאָס, וואָס ישראל האָט אָנגעהויבן; אַז מען וועט
זיין פאַרזיכערט פון אָנפאַלן מצד די טעראָריסטן.

אָבער ישראלים האָבן „וויכטיקערע״ זאָרגן.

קודם איז פאַראַן אַ גרופּע, וואָרשיינלעך אַ באַדייטנדע
און שטאַרק טומלדיקע, וועלכע פאַרלאַנגט אַן אויספאָר־
שונגס־קאָמיסיע וועגן דער אינוואַזיע קיין לבנון. וואָס
וועט מען פאָרשן? וועמען וועט מען פאָרשן? און וועמען
וועלן ברענגען נוצן די רעזולטאַטן פון אַזאַ קאָמיסיע?

האָבן די אַמעריקאַנער געמאַכט אַן אויספאָרשונגס־
קאָמיסיע וועגן וויעטנאַם, טראָץ די 58 טויזנט געפאַלענע
און טראָץ די 150 ביליאָן דאָלאַר, וואָס די מלחמה האָט
אָפּגעקאָסט?

צען יאָר נאָך וויעטנאַם האָט די עפנטלעכע מיינונג
גענומען ענדערן איר באַציאונג צו די וויעטנאַמער קריגס־
וועטעראַנען, און צו די געשעענישן בכלל.

עס איז גאַנץ מעגלעך, אַז אין צען יאָר אַרום וועלן
די ישראלים האָבן גאָר אַן אַנדער פאָרשטעלונג און מיי־
נונג וועגן דער קריגס־אָפּעראַציע אין לבנון. טאָ צוליב
וואָס דאַרפן געוויסע ישראלים אַן אויספאָרשונגס־קאָמי־
סיע? שלאָגן פּאַרטיי־קאַפּיטאַל איז אַ מין פאַרבלענ־
דעניש, וואָס קאָן חרוב מאַכן וועלטן און איז אַ רעזולטאַט
אָבי נקמה אָן די וואַנצן...
פון אַ געוויסער לאָגיק, וואָס זאָגט: דאָס הויז ברענט טאַקע,
לעבט זיך טאַקע די ישראלים אַזוי גוט, אַז זיי האָבן

זיך באַטייליקט ריטשאַרד אַלען, ריטשאַרד העלמס, און אַן ענגלישער פּאָליטיקער. אין גאַנג פֿון דער דיסקוסיע האָט טעד קאָפּעל אַ פֿרעג געטאָן: ווי דערקלערט זיך עס וואָס מדינת ישראל שיינט צו זיין פֿיאַיקער און ווירקעוודיקער אין אירע מעשים און סטראַטעגיע קעגן דעם טעראָריזם? אויף דעם האָט ריטשאַרד העלמס, אַ געוועזענער דירעקטאָר פֿון דער סי.אַי.עי. און אַ געוועזענער אַמבאַסאַדאָר אין איראַן, תיכף אַרויסגעפּלאַפּלט: מדינת ישראל לעבט מיטן אַלטן טעסטאַמענט און מיט דער מאָראַל פֿון „אַן אויג פֿאַר אַן אויג" און אַמעריקע לעבט מיטן נייעם טעסטאַמענט.

— 2 —

ס׳איז דאָ אָן אַ שיעור איראָניע אין דעם אויפֿוואָרף פֿון ריטשאַרד העלמס. עס געפֿעלט אים נישט דער פּרינציפּ פֿון „אַן אויג פֿאַר אַן אויג", עלעהיי ער וואָלט געווען דער אַמעריקאַנער גאַנדי אָדער דאָקטער שווייצער אָדער מוטער טערעזאַ. אין דער ווירקלעכקייט איז עס חוצפּה און גאווה צוזאַמענגעמישט מיט נאַרישקייט. מעקפֿאַרלין און העלמס זענען נישט קיין אויסנאַמען. אָט־דער טראַפֿאַרעט, אָט־די פֿאַרקרימונג, פֿון דעם ראַיעלן באַטייט, היסטאָריש און עטיש, פֿון דעם כּלל „אַן אויג פֿאַר אַן אויג" איז דער פֿאַרשפּרייטסטער און היפּאָקריטישסטער פֿון אַלע קאַריקאַטורן פֿון ייִדישקייט וואָס זענען האַלבע אמתן און דעריבער גאַנצע ליגנס. במילא איז די פֿאַרקרימונג נישט פֿאַריתומט; פֿאַראַן אַ שלל מיט ביישפּילן, און פֿאַראַן צווישן זיי אַזעלכע וואָס זייער המון־עם, דאָס פּשוטע פֿאָלק, איז צו זיי נישט זוכה. עס פֿאָדערט זיך אויף דעם בילדונג, „קולטור".

ס׳איז פֿאַר קיינעם קיין סוד נישט אַז „אַן אויג פֿאַר אַן אויג" איז אין „אַלטן טעסטאַמענט" (לויט דער קריסטלעכער טערמינאָלאָגיע) און איז דעריבער אין זייער ביבל די „הייליקע ביבל", ווי זי ווערט שטענדיק באַצייכנט אויף זייער הילע), און דעריבער טאָר מען דאָך פֿון דעם נישט חוזק. פֿאַראַן מסתמא צווישן פּשוטן פֿאָלק, בפֿרט ביי פּראָטעסטאַנטן, אַזעלכע וואָס לייענען דעם „אַלטן טעסטאַמענט" און ווייסן אַז די וואָרענונג וועגן „אַן אויג פֿאַר אַן אויג" איז אין חומש שמות אין קאַפּיטל 21 און אַז די עשרת־הדברות, די צען געבאָט, זענען אין דעם פֿריערדיקן קאַפּיטל און אַז ס׳איז פֿאַראַן דער הויך פֿון קדושה אין דעם, און אַז מען דאַרף לייענען די ווערטער און דערשפּירן דאָס ליכט וואָס איז אין זיי — אַז אָט־אַזוי ווי דיין אויג און דיין לעבן זענען דיר טייער און פֿאַרמאָגן פֿאַר דיר אַן אומענדלעכן ווערט, פּונקט־אַזוי זענען יענעמס אויג און לעבן אים טייער און פֿאַרמאָגן פֿאַר אים אַן אומענדלעכן ווערט.

יאָ, עס פֿאָדערט זיך בילדונג, „קולטור", מסוגל צו זיין צו אַנטפּלעקן די „נידעריקערע" עטיק פֿון דעם תלמוד כּלפּי די פּראָבלעמען פֿון אונדזער צייט, אויפֿן גרונט פֿון אַ ציטאַט, (פֿון צווייטן אָדער דריטן קוואַל) אַרויסגעריסן פֿון דעם טעקסט, אָן וועלכן ס׳איז רמז אויף אַנדערע וואַריאַנטן און נוסחאות, אַזוי־ווי עס וואָלט געווען לעצטגילטיק און אַבסאָלוט. אָט אַ שטייגער, אין אַ פּאָלעמישן אַרטיקל אין דער ניו יאָרק טיימס (זונטיק דעצעמבער 16) עצהט דזשאָרדזש באָל, וואָס איז געווען דער אונטער־סעקרעטאַר (וויצע־אויסערן מיניסטער) אין די אַדמיניסטראַציעס פֿון פּרעזידענט קענעדי און פּרעזידענט דזשאָנסאָן, אַז „לאָמיר (אַמעריקע) זיך נוהג זיין אין איינקלאַנג מיט אונדזערע אויסגעפּרוווטע טראַדיציעס, און נישט, ווי (דזשאָרדזש) שולץ לייגט פֿאָר, אַדאָפּטירן ווי אונדזער נאַציאָנאַלע פּאָליטיק דעם תלמודישן היתר: ׳אויב עמיצער קומט דיך דערהרגענען, איַל זיך צו און הרגע אים פֿריער׳". טעראָריזם איז אויך די טעמע פֿון דזשאָרדזש באָלס אַרטיקל און ער האָט תּרעומות צו דזשאָרדזש שולץ, אונדזער איצטיקער סעקרעטערי אָוו סטייט, וואָס האַלט אַז מדינת ישראל מעג דינען פֿאַר אַמעריקע ווי „אַ מוסטער פֿון דעם אופֿן ווי אַזוי אַ לאַנד פּרובירט צו באַלאַנסירן געזעץ און גערעכטיקייט און דעם אייגענעם נאַציאָנאַלן קיום".

דזשאָרדזש באָל האָט זיך נישט צונויפֿגערעדט מיט ראָבערט מעקפֿאַרלין און ריטשאַרד העלמס, אָבער די קרובהשאַפֿט צווישן זיי אין דעם געביט איז אַ בולטע; זיי באַגעגענען זיך אידעאיש. פֿאַר ראָבערט מעקפֿאַרלין און ריטשאַרד העלמס איז די מאָראַל פֿון דעם „אַלטן טעסטאַמענט" משמעות צו פּרימיטיוו, און פֿאַר דזשאָרדזש באָל איז דאָס אויך חל אויפֿן תלמוד. אָנשטאָט אָט־דער מאָראַל, עצהט דזשאָרדזש באָל אַז אַמעריקע זאָל זיך נוהג זיין לויט „אונדזערע אויסגעפּרוווטע טראַדיציעס". וואָסערשע זענען די טראַדיציעס? פֿון וואַנען שטאַמען זיי? וועלכע מאָראַל האָט עס גורם געווען דעם איצטיקן אימהדיקן קריזיס אין דער מערבֿדיקער ציוויליזאַציע, אין דער גאָרער וועלט? נאָך אַלעמען איז דאָך דער „אַלטער טעסטאַמענט" אַ גלייכער שותּף צום „נייעם טעסטאַמענט" אין דער קריסטלעכער ביבל, און קריסטלעכע געלערנטע און דענקערס ווי טראַוועס הערפֿאָרד אין ענגלאַנד און דזשאָרדזש פֿוטמור אין אַמעריקע אין זייערע מאָנומענטאַלע ווערק וועגן פֿרושימדיקער ייִדישקייט האָבן באַשטעטיקט — אָט־דאָס וואָס זעלטענע געבענטשטע יחידים ווי יאָהאַן רויכלין (1455־1522) האָבן געוואָגט צו טאָן אין אַמאָליקע צייטן — אַז ס׳איז פֿאַראַן טיפֿקייט און חכמה און ס׳איז אויך פֿאַראַן אַ לויטערער הומאַניזם אין דעם תלמוד.

פֿאַרוואָס־זשע מערקט זיך אַ טענדענץ צו מינימיזירן די מאָראַל פֿון דעם „אַלטן טעסטאַמענט", אייגנטלעך פֿון ייִדישקייט? ווי פֿאָרט זיך עס מיטן געדאַנק פֿון אַ יודעאָ־קריסטלעכער טראַדיציע וואָס ווערט אַזוי אָפֿט באַטאָנט? דער איינפֿאַכסטער ענטפֿער איז אַז ס׳איז אַ היינטיקער גילגול פֿון דעם וואָס איז אין תּוך אַנטיסעמיטיזם. ניין, לגמרי נישט. דאָס איז אַן אויבנאויפֿיקער און סטערעאָטיפּישער ענטפֿער. די סיבות זענען סובטילער און זיי זענען פֿאַרוויקלט אין דעם גייסטיקן געוועב פֿון אונדזער ציוויליזאַציע...

ד״ר עוזיאל נאַקס

די סכנה פון האַלבע אמתן

(אַ מאָדנער צוגאַנג צום ענין פון טעראָריזם)

— 1 —

עס איז אַודאי נישט קיין נייעס אַז מען הערט אויף טעלעוויזיע און מען לייענט אין דער פּרעסע פון צייט צו צייט באַמערקונגען און ידיעות וועגן ייִדן און ייִדישקייט וואָס זענען אומפּינקטלעך, פאַרגרייזט, אָדער סתם מאָדנע, און אין די ערגסטע פאַלן, קאַריקאַטורן, פאַרקרימונגען, און אַפילו אין גאַנצן פאַלש. אין דער סאַמע שענדלעכסטער קאַטעגאָריע געהערן ציטאַטן פונעם תנ״ך און תלמוד — געווינטלעך נישט דירעקטע, נאָר פונעם צווייטן אָדער דריטן קוואַל — אַרויסגעריסן פון זייער אינהאַלט אין טעקסט, און אויך איזאָלירט און פאַרפרעמדט פון דער היסטאָרישער ראַם אין וועלכער דער געדאַנק אָדער פּרינציפּ איז פאַרוועבט מיט אַנדערע, און ערשט דעמאָלט לאָזט ער זיך פאַרשטיין אין זיין פולקייט און עכטקייט.

אַט־די קאַטעגאָריע איז די מטושטשדיקסטע, וואָרים פּסוקים, זאַצן און ציטאַטן, אַפילו ווען זיי ווערן פאַראַפראַזירט, נישט איבערגעגעבן אות באות, פאַרמאָגן דאָך לפּחות אַ ברעקל אמת, אַ שאָטן פון דעם אמת, און ס׳איז זיכער פאַראַן אַ טעם אין דער פאָלקישער חכמה אַז אַ האַלבער אמת איז ערגער ווי אַ גאַנצער ליגן, איז מה־דאָך אַ פערטל־אמת. שכל ליגט אין דעם: אויב ס׳איז אַ גאַנצער ליגן קאָן מען אים אויפדעקן און אַנטאָפּן און באַווייזן פאַר די וואָס האָבן אַן אָפענעם מוח און אָפענע אויגן, און פאַר די וואָס ס׳איז זייער כוונה זיך צו באַנוצן מיטן ליגן צוליב בייזוויליקייט וועט דאָך סיי־ווי קיין שום ראיה נישט העלפן; אָבער דער האַלבער ליגן וואָס פאַרמאַסקירט זיך מיט אַ ברעקל אמת איז ביכולת צו פאַרבלענדן די אויגן פון מענטשן וואָס זענען אין פלוג ערלעך אָבער נאַאיוו, אפשר תמימותדיק, אָדער נישט באַהאַוונט אין דער זאַך.

אַנומלט איז געווען אַ קליינער שטורעם אין שייכות מיט איינעם פון אַט־די האַלבע אמתן. דער רעזולטאַט איז געווען, פון איין זייט שאַבלאָן און שטות, און פון דער צווייטער זייט אַ נייער נוסח פון דעם אַלטן פּזמון אַז קריסטנטום איז די רעליגיע פון ליבע וואָס דערגרייכט שלמות, פּערפעקטקייט אין דעם „נייעם טעסטאַמענט״ (דער „ברית חדשה״) און ייִדישקייט איז די רעליגיע פון גערעכטיקייט וואָס באַקומט איר אויסדרוק אין דעם „אַלטן טעסטאַמענט״ (לויט דער קריסטלעכער טערמינאָלאָגיע, אָבער וואָס איז ביי ייִדן דער אייביקער און הייליקער תנ״ך). די סומאַטאָכע איז געווען וועגן דעם וואָס ראָבערט מעקפאַרלין, פּרעזידענט רייגענס ממונה און געהילף פאַר ענינים פון נאַציאָנאַלער זיכערקייט, זאָל האָבן געזאָגט ביי אַ קאָנפערענץ וואָס האָט באַהאַנדלט די פראַגע פון אינטערנאַציאָנאַלן טעראָריזם: „די אַמעריקאַנער רעגירונג וועט קיינמאָל נישט זיין אַזוי גיך ווי ס׳איז מדינת ישראל אויף צוריקשלאָגן קעגן טעראָריזם, מחמת די פאַראייניקטע שטאַטן איז נישט קיין „אַלטער טעסטאַמענט געזעלשאַפט״ וואָס גלויבט אין „אַן אויג פאַר אַן אויג״ און ׳מיר האָבן אַ נייעם טעסטאַמענט אין דעם לאַנד׳ (די פאַראייניקטע שטאַטן)״.

אין דעם באַריכט אין דער צייטונג (לאָס אַנדזשעלעס „טיימס״, נאָוועמבער 12) איז מעקפאַרליינס נאָמען נישט דערמאָנט געוואָרן, און אין דעם וויכוח אַרום דעם — טעאָדאָר מאַן, דער פּרעזידענט פון דעם אַמעריקאַנער ייִדישן קאָנגרעס, האָט געפאָדערט אַן אויפקלערונג — איז די רייד כסדר געווען וועגן אַן ערשט־ראַנגיקן (דאָס ענגלישע וואָרט: סיניאָר) באַאַמטן פון ווייסן הויז. מעקפאַרלין האָט זיך לחלוטין נישט אָפּגערופן אָבער אַן אַנדער באַאַמטער, אַ קאַפּעלע קלענער אין סטאַטוס, האָט אָפּנים נישט געהאַט די מינדסטע אַנונג וועגן דעם עיקר פון דעם סיכסוך, וואָרים ער האָט די טענה פאַרענטפערט, אַקוראַט ווי עס וואָלט געווען גלאַט אַ מיספאַרשטענדעניש: אַז „ווען מעקפאַרלין האָט געזאָגט ׳אַן אויג פאַר אַן אויג׳ האָט ער נישט געמיינט דערמיט אַז דאָס לאַנד נעמט נישט אָן דעם אַלטן טעסטאַמענט נאָר אַז דאָס לאַנד גלויבט נישט אין דעם מאָמענטאַלן אָפּרוף אויף טעראָריזם׳. וואָס שייך דעם באַלדיקן אָפּרוף איז טאַקע דאָס קעפּל פון דעם באַריכט אין דער לאָס אַנדזשעלעס טיימס געווען אַט־אַזוי: „יו. עס. (פאַראייניקטע שטאַטן) שליסט ׳אויס אויג פאַר אַן אויג׳ בנוגע טעראָריזם; וועט קיינמאָל נישט צוריקשלאָגן אַזוי גיך ווי מדינת ישראל, זאָגט ערשט־ראַנגיקער (סיניאָר) באַאַמטער״.

איך חזר איבער: מעקפאַרליינס נאָמען איז נישט דערמאָנט געוואָרן אין דעם באַריכט אין דער צייטונג, אָבער מיט דעם וואָס די באַאַמטע פון ווייסן הויז האָבן דעם אינצידענט פאַרענטפערט אויף זייער נישט־געראָטענעם אופן האָבן זיי דאָך מודה געווען אַז ער איז געווען דער בעל־דבר.

אַן ערך אַ וואָך נאָך דעם איז מיר אויסגעקומען צו הערן דירעקט, בפועל ממש אויף טעלעוויזיע — נישט לייענען אין אַ באַריכט ווו דער נאָמען פון דעם מענטשן ווערט נישט אָנגעגעבן — ענלעכע אומגעלומפּערטע באַמערקונגען, ווו און ווי אַזוי? ס׳איז פאַראַן אַ פיינע און ערנסטע פּראָגראַם אויף דער טעלעוויזיע־סטאַציע עי. בי. סי. פון 11:30 ביז 12 ביינאַכט אין משך פון די וואָכעדיקע טעג, וואָס ווערט אָנגעפירט פון טעד קאָפּעל. אין דער פּראָגראַם פון דעם 20־סטן נאָוועמבער האָבן

מעלבורנער בלעטער

ליטעראריש־געזעלשאפטלעכע אויסגאבע

אדרעס פון רעדאקציע: "KADIMAH", 7 Selwyn Street, Elsternwick, Victoria 3185, Australia

יוני־יולי 1985 נומער 3 (47) מעלבורן, אויסטראליע

זיין און באוווסטזיין

אין דער יוגנט, ווען וועלט־באגריפן האבן זיך פאר־מולירט לויט פראזן, האבן מיר געהערט אז: דאס זיין באַ־ווירקט דעם באוווסטזיין.

ווען מיר זאלן דעם דאזיקן פילאסאפישן בגד אנמעסטן אויפן יידישן פאלק, וועט זיך ארויסווייזן, אז דער בגד פאסט נישט.

מען דארף בלויז אריינקוקן אין שפיגל פון דער צייט. דאן קאן מען זען, אז זינט דער צווייטער וועלט־מלחמה געניסן יידן אין דער מערב־וועלט פון אלע מעגלעכע פרייהייטן: פאליטישע, עקאנאמישע, אינטעלעקטועלע. זיי זענען פארטראטן אין כמעט אלע ווירטשאפטלעכע צווייגן, אין די פרייע פראפעסיעס, אין דערציאונגס־סיסטעם.

דער עקאנאמישער מצב פון די יידן איז א סך בעסער, ווי ער איז געווען א מאל אין מזרח־אייראפע. דאס מיינט, אז דער זיין איז א צופרידנשטעלנדיקער.

האט דאך דער באוווסטזיין — לויט דער טעאריע — געדארפט באווירקט ווערן פון זיין?

אבער עפעס שטימט דא נישט.

ווען דער יידישער זיין אין מזרח־אייראפע איז תמיד געשטאנען אונטער א פראגע־צייכן הן פאליטיש (צוויט־ראנגיקע בירגער) הן עקאנאמיש (באגרענעצט צו ענגע אינדוסטריעלע ראמען) איז במילא דער לעבנס סטאנ־דארט געווען א סך נידעריקער ווי ער איז עס היינט — איז אבער דער נאציאנאלער באוווסטזיין געווען אקטיוו.

די יידישע שפראך האט דערגרייכט די מדרגה פון א וועלט־שפראך אין אירע אויסדרוק־מעגלעכקייטן, אין די ברייטע האריזאנטן פון שעפערישער ליטעראטור.

שפראך און קולטור איז געווען די פארם פון אידענ־טיפיצירן זיך ווי א פאלק.

מיטן אנטשטיין פון מדינת ישראל האט דאס יידישע פאלק אין דער וועלט אראפגעווארפן פון זיך דעם יאך פון נאציאנאלן באוווסטזיין, און עס ארויפגעלייגט אויף די פלייצעס פון דער מדינה. זי — די מלוכה — מיט איר בלויזער עקזיסטענץ ווי א יידישע מדינה, האט באפרייט דעם אינדיווידועלן יידן פון זיין פליכט פון זארג פארן יידישן קיום — אין קולטור־גייסטיקן זין.

פון אט דער דיספראפארץ צווישן זיין און באוווסטזיין לײדט אממערסטן די יידישע קולטור.

די מינימאלסטע קולטור־באדערפעניש פון א מענטש איז א צייטונג. דאס איז אזוי נאטירלעך, אז עס איז אפילו נישט נויטיק דאס צו באמערקן.

אבער ווען עס קומט צו א יידישער צייטונג, ווערט די נאטירלעכע באדערפעניש פארוואנדלט אין א פראב־לעם. דער זיין דערלויבט א יידן צו קויפן א יידישע צײ־טונג, אויב אפילו דאס זאל זיין נישט מער, ווי א זשעסט פון אידענטיפיקאציע.

ראנגלען זיך די יידישע צייטונגען אין דער וועלט־מעטראפאליע ניו־יארק פאר זייער עקזיסטענץ, שוין אפ־געהערט ביי אונדז אין מעלבורן, וואס פארמאגט נישט מער ווי איין וואכן־צייטונג.

אפילו אונדזער זשורנאל וואלט נישט געקאנט דער־שיינען, ווען די „קדימה" וואלט נישט געדעקט די דע־פיציטן וועלכע זענען גאנץ באדייטנדיקע.

קאן דער יידישער זיין אין א שטאט ווי מעלבורן זיך נישט דערלויבן אויסהאלטן א יידישן זשורנאל, וועלכער דערשיינט בלויז 5 מאל אין יאר?

דער טרויעריקער פאקט בלייבט אבער — אזוי ווי ער איז: די קולטור־באדערפענישן פון ייד — אין יידיש — איז אויסער דער ארביטע פון זיין טראכטן, פון זיין באַ־ווּסטזיין.

דאס אויפהאלטן די שפראך, איר קולטור ווי אן אויס־דרוק פון פאלקס־אייגנטום האט מען איבערגעלאזט פאר איינצלנע ענטוזיאסטן.

די יידישע פרעסע, דער זשורנאל איז אונדזער צונג, אונדזער גייסטיק פנים.

א פאלק, ווי א מענטש — וויל האבן זיין אייגענעם פנים, און וויל לאזן הערן זיין אייגענע שטים. פאר אט דער מעגלעכקייט קעמפן די יידן אין רוסלאנד, און באַ־צאלן דערפאר מיט תפיסה.

דארפן מיר — וואס קאנען פריי און אפן טראגן אונדזער פנים און זאגן אונדזער ווארט — זיך פרייוויליק אפזאגן פון דער פריווילעגיע, צוליב קמצנות?

ווילט זיך דווקא זיין אפטימיסטיש און טראכטן, אז מיר פארמאגן דאך א געזונטן קערן, וואס קאן פארבינדן דעם זיין מיטן באוווסטזיין לטובת ווּיכטיקע צילן אין אויפהאלטן אונדזער קולטור אייגנארטיקייט ווי א פאלק צווישן פעלקער.

מ. א.

BURSTIN GALBIN & ASSOCIATES

CERTIFIED PRACTISING ACCOUNTANTS

•

582 ST. KILDA ROAD, MELBOURNE 3004

Phones 51 8409, 51 3078

בורשטין און גאַלבין

Elpin

CONTINENTAL KNITWEAR PTY. LTD.

Incorporating LA PIETA

Ch. Lewenberg, Director

621A SWANSTON STREET, CARLTON, VICTORIA 3053

P.O. BOX 180, SOUTH CARLTON 3053

Telephone 347 5563, 347 3010

DORMAX SHOES PTY. LTD.

SAM DANSIGER, Managing Director

•

17-21 LITTLE OXFORD STREET, COLLINGWOOD 3066

Telephone 419 5947. A.H. 596 4006

ISSN 0155-0128

מעלבורנער בלעטער

אינהאַלט:

מ.א. — זיין און באַוווסטזיין 1

ד״ר עזריאל נאַקס — די סכנה פון האלבע אמתן 2

שלום ג. — וואָס, אָן ישראל? 4

יעקב ראָזענבערג — צוויי לידער 5

י. ראַפּאָפּאָרט — צוריק צום אַלטן סגד־היום? 6

לאה ראָבינסאָן — אַבי — ליד 7

שמואל עצמון — באַצאָלט געלט, כדי צו ווינען הינטער שטאַכעטן 8
פון עברית: הערשל באַכראַך

י. מ. לעווין — מאַרק שאַגאַל — דער מאָלער־פּאָעט 10

י. קאַפּע — קאָנסומיר־געזעלשאַפט און קונסט 11

ש. שוואַרץ — אין קאָולפילד פּאַרק — אַ בילדל 12

מאַרק בעזובני — דער מאַן אין צווישן — דערציילונג 14

פּאַול דזשאָנסאָן — פּעטראָווס בוך „די אימפּעריע פון שרעק״ 19

פּרייז: 2 דאָלאַר

אַרויסגעגעבן דורך דער „קדימה״ אין מעלבורן, אויסטראַליע

מעלבורן — נר. 3 (47) — יוני־יולי 1985